મુંબઇ ગુજરાતી ગ્રંથમાળા નં૦ ૭

કેશવકૃતિ.

અથવા

અનુભવનો ઉદ્ગાર.

પ્રથમ વિભાગ.

છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
વૈદ્ય ભગવાનલાલ ત્રિભુવન ભટ્ટ
નુભાવિની પ્રેસ, નં. ૩૦૫, આગનરંગાટ સ્ટ્રીટ. કોટ.
મુંબઇ

મુંબઇ ગુજરાતી ગ્રંથમાળા નં. ૭.

કેશવકૃતિ.

અથવા

અનુભવનો ઉદ્‌ગાર.

પ્રથમ વિભાગ.

છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

વૈદ્ય ભગવાનલાલ ત્રિભુવન ભટ્ટ.

સુબોધિની પ્રેસ. નં ૩૦૫, બઝારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ.

મુંબઇ.

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાત કાઠીયાવાડ અને અન્ય પ્રદેશોમા જ્યા જ્યાં ગુજરાતી ભાષાનો પ્રચાર છે ત્યા ત્યાં કેશવકૃતિનાં મધુર સુભાષિત અને ધર્મ-નીતિ તથા સદાચાર અને જ્ઞાન તથા ભક્તિ અને વૈરાગ્યના પવિત્ર અને વિશુદ્ધ ભાવોથી રસમય બનેલ અનુભવના ઉદ્ગાર યુક્ત કવિતાઓનો પ્રબળપણે પ્રચાર સ્વાભાવિક રીતેજ થઇ રહેલ છે કેશવકૃતિઅને તેના વિદ્વાન અને પૂર્ણઅનુભવી રચનાર મહાનુભાવ કેશવલાલ હરિરામ ભટ્ટનુ નામ હિંદુસ્થાનના પ્રત્યેક કુટુંબ, ગ્રામ અને શહેરમા, બાળકો અને યુવાનોમા, યુવતિઓ અને સ્રીજનમા તેમજ કથાઓ અને કીર્તનોના પ્રસગમા, પોતાની ધર્મ અને ભક્તિભાવ યુક્ત કવિતાથી મંગળમય વિચારો કે સંકલ્પોને પ્રસરાવી રહેલ છે. કેશવકૃતિનાં સરળભાવપૂર્ણ અને નીતિ તેમજ સદાચારનાજ સૂત્રોથી પરિપૂર્ણ કાવ્યો, બાળકો તેમજ વૃદ્ધજનોને પણ અવસ્થાનુકુળ એક સરખોજ આનદ આપે છે એટલુજ નહિ પણ સર્વથી સહજ સમજી શકાય તેવા સરળ અને મનોહર તથા મનમોહક છે આવા એક સુપ્રસિદ્ધ ગ્રન્થનુ વાચન ઘરોઘર થાય, પ્રત્યેક કુલીન કુટુંબની અંદર તેવા વાચનનો છુટથી પ્રચાર થાય, તેમજ સામાન્ય સ્થીતિના મનુષ્યો પણ એવા વાચનનો અને કવિતાના કર્ણકુતુહલોત્પાદક કલાપનો લાભ લઈ શકે એવી અભિલાષાથી અમે આ સુપ્રસિદ્ધ ગ્રન્થને જુદા જુદા વિભાગમા બહાર પાડી અમારા ગ્રાહકોને લાભ આપવાનુ યોગ્ય ધાર્યુ છે; અમારા આ પ્રયત્નને સર્વ વિદ્વદ્ગણ અને સાહિત્યાનુરાગી પુરૂષોનુ અનુમોદન મળશે એવી સમ્પૂર્ણ આશા રાખીએ છીએ

લી. પ્રકાશક.

ॐ तत्सत्.

केशव-गीत.

વિભાગ ૧ લો.

વૈરાગ્યનાં પદો.

विषयना विकारने विदारवाविषे

काफी

મનવા વિષયના વિકારને વિદાર રે.

વિષયતણી વાસનાનુ વિષમ વિષ, દારુણ દુઃખ આપનાર રે, મનવા૦
ભવસાગરના અંધકુવામા, આખર ખરે ઉતારનાર રે, મનવા૦
જન્મ-મરણ જરા વ્યાધિ ઉપાધિ કેઇ, કારણ એનેજ ઉરધાર રે, મનવા૦
યશ ટાળી અપયશ આપનારૂ, જગમા ન અન્ય જડનાર રે, મનવા૦
લાખ ચોરાશી યોનિ આપે પલકમા, પુણ્યના પુંજ પ્રજ્વલનાર રે, મનવા૦
ચિત્ત તુ ચહે ચતુર સુખ સાહુ લેવા, સમજી સંસાર આ અસાર રે. મનવા૦
હાડચામનો રચેલ આ દેહદારૂ, છેવટ ખાખજ થનાર રે, મનવા૦
મોહિ રહે શુ અરે મૂઢ એમા, તુ નિજ રૂપને વિચાર રે, મનવા૦
કેશવ પ્રભુપદપંકજ ભજવા, ન જવા નરક કેરે દ્વારરે, મનવા૦

भवसागरनी भटक भटवाविषे.

(નાથ કૈસેં ગજકો બંધ છુડાયો) એ રાગ.

ભટક ભવસાગરની નર મટવા, લાગો નાથ નિરંજન રટવા ભટક૦
દિવસ જતા કાંઈ વાર ન લાગે, આયુષ્ય માંડયુ છે ઘટવા,
માંકડા માફક નિત્ય નારીના, નાચો નહિ થઈ નટવા, ભટક૦
ઉત્તમ દેહ મળ્યો છે તમોને, જન્મ-મરણથી છૂટકવા,
હાથે કરી પાપના પંકમાહે, જાઓછો શીદ લપટવા, ભટક૦

શીલને સત્ય અને સંતોષનું, લા[illegible] દ્રવ્ય દપટવા,
ત્યમ જમના દૂતના પાશમાથી [illegible] વટવા, ભટક૦
પુણ્યનો પંથ જોઈ નર લાગો, રાતને દિવસ રપટવા,
કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભને, મત્સર ચોર ચપટવા; ભટક૦
બંધનકારક જે તે પ્રપંચો, [illegible]માથી [illegible]વા,
કેશવ સુખકારક ગુણોને, મન મંદિરમાં ગપટવા, ભટક૦

संचित प्रमाणे फळ मळेछे माटे वृथा चिंता न करवाविषे

સંચિત હોય તેવા મળે છે ફળો, વૃથા શીદ ચિંતે ચતુરો બળો. સંચિ૦
સુખ-દુઃખ છાયા સરખા લેખી, વિષય વિષેના ગળો, સંચિત૦
સંસાર છે આ મૃગજલ સરખો, ઝીણી નજરથી કળો; સંચિત૦
કામ ક્રોધ મદ લોભ મોહને, મત્સર મોટો સળો; સંચિત૦
મમતાની જાલવિષે સપડાઈ, ધરણીવિષે કાં ઢળો, સંચિત૦
ઈર્ષ્યા ને દંભ અદેખાઈ મેલી, પુણ્યના પંથે પળો; સંચિત૦
સુખરૂપ આનંદ સત્ય બ્રહ્મમાં, ભાવ ધરીને ભળો; સંચિત૦
સત્સંગ સદ્ગુરૂનો કરી સાચો, અજ્ઞાન ઉરનું દળો, સંચિત૦
તત્પદ ત્વંપદ અસિપદ જાણો, જન્મ-મરણથી ટળો, સંચિત૦
કેશવ એજ અરજ છે મારી, સદ્ગુરૂ ચરણે લળો, સંચિત૦

परमेश्वर विना कोई सहाय नथी.

હોરી. (કાફી)

કોઈ સહાય નથી, વિના હરિ કોઈ સહાય નથી ટેક
બંધામાં બલમાં તું બાલક, મમતામાં મનથી; વિ૦
સૂતો કેમ ધરીને ધીરજ, ધામ ધરા ધનથી; વિ૦
ભજ ભૂધરને ભાવ ધરીને, શમદમ સાધનથી; વિ૦
અવર તણી સેવા શામાટે, અરર કરે શ્રમથી, વિ૦
કાલ કરાલ તણો ભય ભારે, જો મનમાંહી મથી, વિ૦
કરશે તે થઈ શકશે **કેશવ**, આ ઉત્તમ તનથી, વિ૦

बुद्धिरूपी हठीली स्त्रीने शिखामण

काफी.

* હઠીલી હઠ પરહર તું, માનિનિ માન ઉતાર,
જન્મ સફલ સુખરૂપ થાવાને, કર મુજપર ઉપકાર હ૦ ટેક

ભૂલ કરે શું ભોળપણામાં, સમજણ રાખ લગાર,
આવો શુભ સંયોગ † રમીલી, થાય ન વારવાર; × હઠી૦

પ્રૌઢ + થઈ છે પ્રાણસખી તું, + બાલકમતિ પરવાર,
કર સંપાદન પ્રણયરસેથી, પ્રાણસખાનો પ્યાર; હઠી૦

શીદ વૃથા સંકોચ ગ્રહણ કર, ગૃહિણી અંગ સમાર,
સજ શૃંગાર વિકાર તજીને, ભામિનિ રાખ ન ભાર, હઠી૦

ધામ ધરા ધનને યોવનની, ચટક રહે દિન ચાર;
નિર્મલ થઈ નિર્મલ કર કોડે, એ સમજણનો સાર; હઠી૦

ધર્મ પળાય પરસ્પર પ્રેરી, એ નિર્ણય નિર્ધાર;
પતિપદમાં નહિ પ્રીતિ થઈ તો, આ સંસાર અસાર. હઠી૦

તું કોણ કોણ કાન્ત છે તારો, શું ઘરબાર વિચાર,
કેશવ હરિ આવ્યો છે હીરો, હાથ વિષે નહિ હાર, હઠી૦

---

* પાણે વિષયોમા જાય માટે હઠીલી એવી હે બુદ્ધિ ! તું હઠ એટલે વિષયાદિકમા જવાનો આગ્રહ છોડી દે મરજીમા આવે તો કહ્યું માને, અથવા જીવની સ્ત્રી માટે હે માનિનિ ! હું કેમ સદ્‌વિચાર કરૂં એવું માન મેલી દે જન્મ એટલે અંતકરણનો સંયોગ અથવા આ શરીરનો જન્મ સફલસાર્થક થવાને ઉપકાર કર, બુદ્ધિથી મનુષ્ય સદ્‌વિચાર કરે માટે એ બુદ્ધિનોજ ઉપકાર, નહિ તો સદ્‌વિચાર દૃઢ ન થવા દે એમ સંગતિ બધેય મેળવી લેવી લિ કર્ત્તા

† બુદ્ધિ અને શરીરનો સંયોગ—મનુષ્યનો અવતાર × આ અવતાર ચોરાશી લાખ અવતારે એકવાર થાય + સમજવાની શક્તિવાળી – મુર્ખતાના અથવા ખોટા વિચારો લિ કર્તા

નારાયણનું નામ જપી લેવાવિષે.

* (મોલે પધારો મ્હારાજ માણીગર મોલે પધારો.) એ રાગ

નામ જપીલે તુ પ્રાણુ, 'નારાયણુ' નામ જપી લે,
ઉત્તમ પદને પમાય, તેવુ કામ કરથી કરી લે નારા૦
ફરી ફરી આવે નહિ, આ માનવનો દેહ,
વાર ન લાગે વણુસતાં, ભારે ભારે ન જાણે ભેદ, નારા૦
આયુષ્યને ઓછુ કરે, કાલ કરાલ સદાય,
દેતા દામ મળે નહિ એવુ, દુર્લભ વય વહી જાય, નારા૦
ગળી જાશે ગાત્રો બધા, સુકાઈ જાશે અગ,
વળી પળી આવી જશે, નહિ રે'શે હ્રદયનો રગ, નારા૦
દાત પડી જાશે બધા, બોલી નહિ શકાય,
થરથર કાયા કાપશે, નહિ કામ કઇએ કરાય, નારા૦
મન પણુ વશ રે'શે નહિ, થયે શરીર અશક્ત,
આઘા પાછા થઈ જશે, જે જે અતરથી અનુરક્ત, નારા૦
સ્વાર્થ રૂપ સસાર છે, વિના સ્વાર્થ નહિ કાઈ,
સ્વાર્થ તણા સઘળા સગા, તારી સાથે નહિ સગાઈ, નારા૦
કારાગ્રહ માંહી પડ્યો, સડયા કરે તુ કેમ ?
મમતાને મેલી પરી, નિશ્ચય રાખી હ્રદયમા નેમ, નારા૦
ગઈ પલ પાછી નહિ મળે, હોય વૃદ્ધ કે બાલ,
કોઈ ન જાણે લેશ પણુ, કેવી આવશે આવતી કાલ, નારા૦
કાયા કાઈ ન કામની, જો જાણ્યા નહિ ઈશ,
તે સઘળા જલમાં ગયા, કાઢયાં વર્ષ પચીસ કે ત્રીસ, નારા૦
સાર નથી સસારમા, સુખ તેમા શુ હોય,
દુખરૂપ આ સર્વ છે, દીઠો સુખીયો ન મે તો કોય, નારા૦

---

* આમા ત્રણ પદ દોહરાના અને ચોથુ પદ કોઇ જુદી જાતનું હોય છે ત્યારે તાલમા સરખું આવે છે, કદિ ચોથુ પદ પણ દોહરા પ્રમાણેજ નાખીએ તો પણ ગાઈ શકાય, પણ હાલમા તેવી રૂઢિ હોવાથી ચોથુ પદ વધારે માત્રાનુજ નાખ્યુ છે.

આપણુને હાથે નથી, જન્મ-મરણની વાત,
સચિતને વશ સર્વ છે, પશુ પક્ષી અને જન જાત, નારા૦
કામ ક્રોધ મદ મોહ એ, શત્રુ સહજ સદાય,
લોભ અને મત્સર મળી, નક્કી નરક વિષે લઈ જાય, નારા૦
તજ તૃષ્ણા તત્કાલ તુ, આશા અળગી રાખ,
ધનને ધામ ધરા બધા, ખરે લેખજે જેવી ખાખ, નારા૦
ભોગ રોગ સરખા ગણી, પામી પરમ વિરામ,
દ્વેષ રાગને પરહરી, કોડે કોરે કરીને કામ, નારા૦
પ્રવૃત્તિને પરહર હવે, દેખી તેમા દોષ,
નિવૃત્તિની સાથે પછી, સાચે સાચો લઈ સતોષ, નારા૦
રાચ્યો તુ રતિ-રજ વિષે, ગર્દભ જેમ ગમાર,
અસાર આ સસારનો, શોધી લીધો નહી શુભ સાર, નારા૦
પાપપથને પરહરિ, કરી પુણ્યમા પ્રીતિ,
સદાચરણમા ચાલીને, શાખા સધ્ધરી સારી રીતિ, નારા૦
ખાધુ પીધુ ખુબ તે, માણ્યો પણ બહુ મોજ,
સુખ સારા તુ સાપડ્યો, હવે રાખી ખરેખરી ખોજ, નારા૦
ભણ્યો ગણ્યો તે કયા ગયુ, ભૂલ્યો કયા તુ ભાન ?
જ્ઞાનવાન કે'વાઇને, હવે હાથે ન થા હેવાન, નારા૦
વિવેક જઇને કયા વસ્યો, ચાલી કયા ચતુરાઈ ?
ગભીરતાપણુ કયા ગયુ, ગયુ કાળજુ કેમ કટાઈ ? નારા૦
શાસ્ત્રબોધ કયાં સચર્યો, કયા મતિ ગઈ સતાઈ ?
કેશવ પ્રભુના નામને, ભૂલે ભોળપણે કા ભાઈ ? નારા૦

પરમ સુખ પુણ્યવિના મળતું નથી

ધન્યાશ્રી

પુણ્ય વિના ન પમાય, પરમ સુખ પુણ્ય વિના ન પમાય, ટેક.
પાપી પાપકર્મ કરનારા, કેવલ દુ ખ કમાય પ૦

૧. * ભૈરવ, પરજ આદિમા, તથા ઓખાઇ કાફીમા, અને બીજી પણ ઢબમા ગવાય છે

જેવુ અન્ન રાંધીએ જમવા, તેવુ જમણ જમાય, પર૦
કડવા કેણ અન્યને કે'તાં, સુખકર કેમ સુણાય ? પર૦
શીતલ જલથી થવાય શીતલ, તડકે તન કરમાય. પર૦
બાવળ નિંબ ઓગડી રોપી, કેમ ખજૂર ખવાય ? પર૦
આંબાની ગોટલીએ આંબો, ટેટે વટ છવરાય, પર૦
બહુધા બીજ વાવીએ જેવા, તરુવર તેવા થાય, પર૦
ઝેર ખાય ખાતેથી ખલ તો, જમને દ્વારે જાય, પર૦
પ્રીતે અમૃત પાન કર્યાંથી, સત્વર અમર થવાય, પર૦
વાવ્યા જવાર બાજરી જોઈ, મુકતાફલ ન લણાય, પર૦
કરતા હરિહરની શુભ સેવા, સાધન સર્વ સજાય. પર૦

આ છેલ્લી મુસાફરીમાં પ્રભુનું ભજન કરી લેવાવિષે

પદ ધીરાના ઢાળનુ,

આ મુસાફરી છેલ્લી રે, રટી લહો રામને,
મરી જવુ મેલી રે ધન જન ધામને આ૦

માનવ જન્મ મળ્યો છે તમને, નહિ સમજો જો લેશ,
તો મિથ્યા મુંઝાઈ મરીને, પછી પામશો કલેશ,
ન મળે પાછો અવસર રે, દીઓ કદી દામને, આ૦

કરવાનુ તે કોરે મેલી, ભટકો છો શુ ભાઈ,
અણચેત્યા મરતા મનમાહિ, મનની જાય સમાઈ.
શોધો ને પથ સાચોરે, હૈયે રાખી હામને: આ૦

કાચા કુંભ સમાન શરીર આ, ક્ષણમા નાશ થનાર,
જાણો જગત સર્વ છે જુઠુ, જાયુ તેજ જનાર,
સરખા સહુ લેખો રે, મજુરને જામને; આ૦

---

* આની રે- વગેરેની કડીઓમા માત્રાનું ઠેકાણુ નથી જણાતુ મુખ્ય ગોઠવણ
હાળ ઉપર છે

કોનાં પુત્ર કલત્ર સહોદર, કોના ઘરને બાર;
કોનાં મિત્ર કુટુંબ કળાતાં, મિથ્યા બધો સંસાર,
૧ શાને અમથા ચુથો રે, મૂઈ માના ચામને, આ૦

મનુષ્યજન્મનો વસંત સમય ન ચુકવાવિષે
હોરી.

ખેલ ખેલો તો ખેલો વિચારી;
આવો સમય ન મેલો વિસારી. ખેલ૦

માનવજન્મ વસંત સમય છે, આજ સુઘડ નરનારી,
વીત્યો વૃથા તો ફરી નહિ આવે, એથી ખરી જા ખુવારી !
રહે ભવનો ભય ભારી -- ખેલ૦

નીતિ સરોવર શીતલ જલનું, નાખે મલિનતા નીવારી;
ફૂલ અને ફલરૂપ સુસાધન, અત્યંત આનંદકારી,
નિરંતર અતિ ગુણકારી,-- ખેલ૦

સંતોષ મંદ સુગંધી સમીર છે, પ્રેરક તેના પુંગારી,
તાપ ત્રણેય તરત તે ટાળે, તન મનને ઠીક કારી,
અનુમતિ એમ અમારી,-- ખેલ૦

સત્સંગ કેસર રંગ કેસરી, પ્રીતિ પરમ પીચકારી;
સદ્ગુણરૂપ ગુલાલ લાલથી, વૃત્તિ રમાડો તમારી,
ઉડાડી વિનયરૂપ વારી,— ખેલ૦

રમતા ને જમતા રામરટણે, પ્રેમ પવિત્ર વધારી,
શમ-દમની શુભ સરલ રીતિએ, સંચરવું સુખકારી,
અવર રીતિ સર્વ નઠારી,- ખેલ૦

ઉત્તમ અત્તર તેમ અરગજ્જા, ચંદન તો ચિત્તહારી,
શુદ્ધ સદાચાર સંપ સરલતા, તે સુખ સર્વની બારી,
હૈયે હોય જો હોશીયારી;- ખેલ૦

૧ આ પદમાં 'ફુશત કાં ન ચુથોરે' એમ પણ બોલી શકાય. લિ કર્તા

નારી નિવૃત્તિ કરી પ્રાણપ્યારી, મોહ મમત્વને મારી
હરિ-હરનાં ચરણે ચિત્ત ચોડો, જેમ હુકમ સંગ કારી.
કહુ કર બેય પસારી — બેલ૦

સંસારનો સંબંધ સત્ય ન માનવાવિષે

હોરી

સાચી સંસારમાં ન સગાઈ,
ભવમાં ભૂલ ખા નહિ ભાઈ સાચી૦
આપણે તેમ મરણ વશ સહુ છે, બેન બનેવીને બાઈ
કલ્યાણ તે શું કરી શકનારા, કાલની જાલે વીંટાઈ.
પડયા પરવશ પકડાઈ.— સાચી૦
પુત્ર કલત્ર પવિત્ર મિત્રને, જ્ઞાતિ જનેતા જમાઈ,
સોદર સર્વ સરલ શુભમતિના, મામાઈ કે માશીઆઈ.
કરી શકે તે નહિ કાંઈ— સાચી૦
અંતે સહુ અળગા થઈ રે'છે, ખંખેરી ને ખુબ ખાઈ,
'સ્વાર્થ સર્વે વૈદ વેરી' પ્રમાણે, અવગુણ અન્યના ગાઈ
આનંદે રહે ઉભરાઈ— સાચી૦
ધામ ધરા ધન હોય જ્યાંસુધી, ત્યાંસુધી સંપ જણાઈ,
સુખમય સંસાર લાગે સર્વને, છેવટ છેજ લડાઈ,
કેવી ભવ કેરી ભવાઈ ! સાચી૦
માનવજન્મ અમુલ્ય તથાપિ, તે પંચભૂતે રચાઈ
નાશ થતાં ક્ષણ વાર ન લાગે, કાલના ચક્રે કપાઈ,
હરિ ! હાય ! જાય હણાઈ— સાચી૦
આ ભવ સ્વપ્ન સમાન ખરેખર, તોપણ છે દુખદાઈ,
તેમાં તપે સહુ રાતદિવસ જન, તાપ ત્રિધાથી તવાઈ,
રહે નહિ કોઈની રાઈ— સાચી૦
મેલો મમત્વ અને માન મનથી, પરહરી આશા પરાઈ
સત્સંગ રાખો સહુ શુભ જનનો, લાગ્યે ભુવનમાં લાઈ,
વળે કૈ૫ બેધે ન કાંઈ — સાચી૦

સંપ સદાચારમાં ચિત્ત ચોડી, પરહરી આશા પરાઈ,
વિષય તણી લાખમાંહી લગારે, જાય ન જીવ જડાઈ,
ત્યારે આપણી સરસાઈ— સાચી૦

જાગીને જોવા વિષે

હોરી,

ઉઘે કેમ અરે ઓ અભાગી ?
જાય કાલ વહ્યો જો ન જાગી ઉઘે૦ ટેક
આવે જ્યારે અણચેતવ્યું મૃત્યુ, ભાઈ જવાય ન ભાગી,
પુત્ર કલત્ર ન કામનાં કોઈ, દેશે મુવે સહુ દાગી,
અતિ આપણા અનુરાગી,— ઉઘે૦
કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભને, મત્સર મેલને ત્યાગી,
પાપના સર્વ પ્રપંચ વિસારી, નાખ ભરમ ભેદ ભાગી,
નિકર જાણ† વાણીઓ વાગી— ઉઘે૦
મેલ મમત્વ અને માન મોટું, રે' ગમરટણમાં લાગી,
આ ભવસાગર દુ:ખ ભરેલો, ત્યારે શકાય જ તાગી,
સહજમાં થવાય સુભાગી— ઉઘે૦
આ કાયા કેવલ કાચની કોઠી ઠોકર લેશ જો લાગી,
ફટક દઈ ફૂટતાં વાર છે નહિ, નથી મળવી ફરી માગી.
ભાવે ભજી લેને સુહાગી— ઉઘે૦

રામનામ નહિ ભુલવાવિષે

દાદરો

રસના ભૂલ નહિ હરિનામ, ભૂલ નહિ હરિનામ,
હરિનુ નામ સુધારસ શાણી, સેવન કર અભિરામ ર૦ ટેક

† ગુજરાત કે કાઠિઆવાડમા કોઈ પરણે છે ત્યારે તેના જોડાને 'વાણીઓ' કહેછે
* ભેરવી, ધન્યાશ્રી વગેરે. તિતાલમા સારૂ છે, સારંગ રાગમા પણ ગવાય છે
તાલ દીપચંદી

પડ્રસમાં તું રુચિ રાખે પણ, સુખ નહિ સાંપડ આમ,
શું ધન ધામ તનય તન તરુણી, કામ અનેક નકામ રસ૦
આગળથી પ્રિય લાગે તેનું, વિમર્ષીત છે પરિણામ,
પરહર વાદવિવાદ વૃથા તું, ઓળખ રઘુપતિ રામ રસ૦
હરિના નામ વગર મમતીલી, મૂલ ન ફૂટી બદામ,
માન કહ્યું કેશવનું કુટિલા, પામ પવિત્ર વિરામ રસ૦

विवेकरूपिप विचारीने चालवा विषे

× होरी

વારવાર વિવેક વિચારો,
આવે આવો ન એકેય વારો વારવાર ટેક.

ઉત્તમ જન્મ મળ્યો આજ તમને, કેમ કરોછો નકારો ?
હીરો ચડયો હાથ શાને ખુઓછો ? જીતી બાજી કેમ હારો ?
તજી ખાડ ખાવો ન ખારો;- વારવાર૦

કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભ એ, દુર્ગુણ રૂપ છે ગારો;
ગુચ્યા કદિ ગુણવાન થઈને, તો હાલ માઠો થનારો,
ઉગરવાનો એક ન આરો,- વારવાર૦

તૃષ્ણાનદીને તરંગે તણાયા, ડૂબકા દેતા હજારો,
કાઢો પછી ક્યાંહિ મળવો કઠણ છે, કાલમગરમગજ માનો,
તાણી જશે તે પરબારો,- વારવાર૦

વિનય વિચાર અને શુભ વિદ્યા, વૈરાગ્ય કેમ વિસારો ?
શમ-દમની સાકળે મન બાંધો, એ એક મારગ સારો;
સદા સુખ સાહ્ય કરનારો,- વારવાર૦

નીતિની રીતિ વિષે પ્રીતિ રાખો, નરક પડયાનું નિવારો;
સત્ય સદાચાર ને સંપ રાખો, કલ્યાણ કોડ વધારો,
કાપી કલિયુગનો કુધારો,- વારવાર૦

× ભૈરવી ધન્યાશ્રી વગેરે, ત્રિતાલમાં સારૂ છે, સારંગ રાગમાં પણ ગવાય છે તાલ દીપચંદી

આ કાયા કેવલ કાચનો કુંપો, ફુટક દઈ ફુટનારો;
પાણી પડયે કુંભ કાચો ટકે નહિ, તેમ તનને તટનારો;
પાણીમાં પતાસું બિચારો — વાર વાર૦

અવસર જાય ફરી નહિ આવે, ફોકટ શું કરતા રે',
થાય અહર્નિશ આયુષ્ય ઓછું, દુર્ગુણથી ડરતા રે';
ધરમ હૃદયે ધરતા રે'— વાર વાર૦

સ્વાર્થ વિષે સહુ લોક કુશલ છે, પણ પરમાર્થ વધારો,
દાન-દયાદિકમા ધ્યાન રાખી, પુણ્યને પથે વધારો,
શાણા સાચો એજ સુધારો — વાર વાર૦

સત્સંગ શાસ્ત્ર અને શુભ જનનો, કાંઈ કરી કરતા રો,
કુસગ દુષ્ટ દુરાચાર ચોંપે, હરદમ તે હરતા રે',
જેથી પાપમા પડતા રો — વાર વાર૦

આ ભવસાગર ભાવથી તરવા, સફલ થવા જન્મવારો,
અજર અમર નામ રાખવા નિત્યે, સાધન સહુ સજતા રો,
પ્રેમે પ્રભુને ભજતા રો' — વાર વાર૦

સમય છતા સુખ લેશ ન પામો, શોધ્યો નહિ પથ સારો';
પાપને તાપથી નિત્ય પીડાઈ, ભવમા સદા ભમતા રો',
એમા વાંક એક તમારો— વાર વાર૦

કાયા અને મન વાણીએ કામે, દેવો નહિ લેશ ડારો;
ચિત્ત ને વચન ક્રિયા એક રાખી, પુણ્યમો પામો પટારો,
ખોટો આ શરીર ખટારો — વાર વાર૦

વ્યાપક ઈશ્વર ઓળખી અતે, જન્મની જડતા વિદારો;
સુખદુખ અતરમાહિ ન લઇએ, આ ભવ દુ:ખનો ભારો;
તરી તમે અન્યને તારો — વાર વાર૦

દુષ્ટ દુરાચાર દુષ્ટના દેખી, અંધ થઈ શુ અડયા રો,
માનવજાતિને સફલ કરો તો, આપને આપ ઉગારો:
અભિપ્રાય એવો અમારો,— વાર વાર૦

† નારાયણનું નામ જપી લેવા વિષે

ચોપાયા છંદ.

નારાયણનું નામ જપીલે, ભૂલ્યો ભટક ન ભાઈ,
સાર નહિ સંસારવિષે કંઈ, જૂઠી સર્વ સગાઈ — નારા૦
જાગીને તું જોને નયને, સૂતો શું ખૂબ ખાઈ,
જીવ્યું સફલ કર્યું નહિ કાંઈ, ગુણ ઈશ્વરના ગાઈ, — નારા૦
આ તારૂં આ મારૂં એવી, માયાની છત છાઈ;
એ કારણથી આજસુધી તેં, સુકૃત ન કર્યું કાંઈ, — નારા૦
કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભને, મત્સરમાં લપટાઈ,
તન-મન તેને અર્પણ કીધાં, હાડે ગયો હગાઈ, — નારા૦
આશા-તૃષ્ણાની ફાંસીમાં, ફૂલી ગયો ફસાઈ,
સારૂં નરતું તે નહિ જોયું, ચૂલે ચડી ચતુરાઈ, — નારા૦
ધન ને ધામ અને ધંધામાં અંધા રહ્યો ધરાઈ,
કાલચક્રની આગળ કે' તું, કયાં જાશે સંતાઈ, — નારા૦
દીન જનોને પણ બહુ દૂભ્યા, પ્રતિદિન તે હરખાઈ,
વિષય તણા વિષ સરખા રસમાં, લાગી તને નવાઈ, — નારા૦
મમતાનો છે પાશ અતિશય, દેહીને દુઃખદાઈ,
કેશવ હરિને ભાવે ભજવા, એજ સદા સુખદાઈ, — નારા૦

ભાવથી ભૂધરને ભજવાવિષે

‡ રાગ રામગ્રી

હે મન માન કહ્યું હવે, ભૂધરને ભજ ભાવે;
જેના સ્વરૂપને જાણતાં, જન્મ-મરણ ન આવે — હે મન૦

---

† આ કવિતા સારી અને રસિક નથી, પણ કાલક્ષેપ કર્યો માટે લખી લીધી છે લિ કર્તા.

* માત્રા ૧૬ + ૧૨=૨૮ પ્રભાતના અને બીજા રાગમાં ગવાય છે. "ધીર સમીરે યમુના તીરે" એ ઢબમાં પણ ગવાય છે ગાવામાં ઠીક પડે માટે પહેલા પદને ટેકરૂપે અર્ધે અર્ધે છેદે મૂક્યું છે

‡ "પઢોરે પોપટ રાજારામના ' એ પ્રમાણે "વ્રત રે રહિયે રે એકાદશી, જળ જમુનાના જઈએ " એવો રાગ પણ કરીએ તો બરોબર થાય છે

ચોપે થઈ ચંચલ અતિ, કેમ કુલને લજાવે ?
ટેક રાખી હોય તે બધી, તુ તો સાવ તજાવે; રે મન૦
મટ ન થાતુ મૂરખા, કર કોડે વિચાર;
આજ સુધી સસારમા, શોધી લીધો શુ સાર ? રે મન૦
જીવ્યુ સફલ તે શું કર્યું, દર્યું કયા શુભ ઠામે ?
કયારે કરી પ્રીતિ પ્રેમથી, રઘુકુલપતિ રામે ? રે મન૦
અધ થઈ અથડાઇને, શાને સમય ખુવે છે ?
આયુષ્ય એળે જાયછે, વાટ કોની જુએછે ? રે મન૦
બાળપણુ રમતા ગયુ, યુવતીમા જુવાની;
ભોગ ભલા ભલા ભોગવ્યા, તેની ન મળે નિશાની; રે મન૦
આગળ વૃદ્ધપણુ હવે, આવતાં નહિ વાર;
થાશે નકી એમ જાણજે, તારી પર તે સવાર, રે મન૦
કાળા તે ધોળાં થઈ જશે, જશે તેજ તમામ,
થરથરપગ કર કપશે, થાશે કાંઈ ન કામ; રે મન૦
શરીર સૂકાઈ જશે બધુ, વધુ વેરી જણાશે;
છૈયા અને વળી છોકરા, વીખી ખાંતશુ ખાશે; રે મન૦
બોખુ શરીર બોખુ થયે, તૃષ્ણા તાજી થવાની,
લાળવાળા મુખપર મળી, માખીઓ બેસવાની, રે મન૦
લાકડી એક સહાયમા તુને ટેકવા રહેશે,
મોત વિના સભાળ તો, તારી કોઈ ન લેશે, રે મન૦
કયારે કહે તુ ચેતીને, રામનુ નામ લેશે ?
કયારે કોડે કરી કે' હવે હરિચરણમા રે'શે ? રે મન૦
સાર નથી સસારમાં, મોત થાતાં ન વાર,
પ્રેમ વિના તે પડયો રહે, સઘળો પરિવાર, રે મન૦
તારા નથી ઘરબાર ને, સગપણ નથી સાચુ,
આ પચભૂતનો દેહ તે, જેવુ માટલું કાચુ, રે મન૦
તારો નથી આ દેહ ને, નથી ઇંદ્રિય વર્ગ;
પુણ્યમા પ્રીતિ કર્યા વિના, કયાથી પામીશ સ્વર્ગ ? રે મન૦

ઇંદ્રિય સર્વ ઉઠી જશે, થશે હાલ બેહાલ
મનની રહી મનમાં જશે. આવી ઉભશે કાલ; રે મન૦
બુદ્બુદ સરખા દેહની, કેમ રાખ તું આશા;
પાર નહિ વ્હાણુ ઉતરે, ઉડા નાંખ્યે નિશાસા; રે મન૦
કેશવ પ્રભુ ભજવા વિના, જન્મ જાય અલેખે;
ઉત્તમ પદને પામવા, તુ લગાડ તે લેખે, રે મન૦

ચિત્તને વિચારી ચાલવા વિષે

× શ્યામકલ્યાણ

ચાલ તુ વિચારી ચિત્ત, ચાલ તુ વિચારી,
હોય તે હિતોપદેશ, અંતરે ઉતારી ચાલ તુ૦
પાપના પ્રપચને, સદૈવ તુ નિવારી,
ધર્મ કર્મ માહિ ધ્યાન, શુદ્ધિ ધારી ધારી, ચાલ તુ૦
દેહ તો મટુકી એક, ફટક ફૂટનારી;
જીવનની દોરી તેમ તટક તૂટનારી, ચાલ તુ૦
સદાચારતણી ચાલ, સાવ તુ વિસારી,
જોરમા ન વોર મૂર્ખ, ખાંતથી ખુવારી, ચાલ તુ૦
છોડી દે છકેલ રાડ, વૃત્તિને નઠારી,
નીતિ રીતિમા સદૈવ, કરી પ્રીતિ સારી; ચાલ તુ૦
કામ ક્રોધ લોભ મોહ, લોહની કટારી;
સર્વ પ્રાણીને સદૈવ, ઠાર મારનારી, ચાલ તુ૦
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, સદ્ગતિ થનારી,
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, દુર્ગતિ જનારી; ચાલ તુ૦
સત્કૃતિ સદાય કરી. કિર્તિને વધારી;
જેમ આ તરી જવાય, ભવસાગર ભારી, ચાલ તુ૦

× ઢીઘ્ર વિતાલમા મહીદીપ છંદની ઢબમા પણ ગવાય છે.

બીતી વેળા નહિ મળે,

† (નારાયણનું નામ જ પીલે. ગોવર્ધન ગિરિધારીરે) એ રાગ,

વીતી વેળા ન મળે પાછી, ભૂલે તે ભવ ભટકે રે.
પરમ પુરૂષ તો પુણ્યામૃતને, ઘટકે ઘટકે ઘટકે રે. વીતી વેળા૦
સદા શરીર કાચનો કુંપો, તટક દઈને તટકે રે;
પાણીના પરપોટા સરખો, ફટ્ટ દઈને ફટકે રે; વીતી વેળા૦
કામ ક્રોધને લોભ અહર્નિશ, પાપકુપમા પટકે રે,
ભવસાગરથી પાર ઉતરતાં, અધવચ જાતા અટકે રે; વીતી વેળા૦
મારા તારામાં શું મોહ્યો, મરી જવું છે મટકે રે;
લલચાયો શુ વગર વિચાર્યે, લલનાને તું લટકે રે; વીતી વેળા૦
ચૂથ્યા શુ ચામડા ચાતરી, ચતુરા કેરે ચટકે રે;
ખરા લાભથી ખસી ગયો એ, [illegible] ન ખટકે રે, વીતી વેળા૦
સદ્ગુણ સિંહ સમાન લખીને, સવ વાતમા વટકે રે;
માયાની આ ઇંદ્રિજાલમાં, ફૂલી જઈ શુ ફૂટકે રે; વીતી વેળા૦
કેશવ કામ કંઈ નહિ આવે, નામરૂપ તે ન ટકે રે;
સગાં કુટુંબી સહુ એ સાથી, છેલ્લી વખતે છટકે રે, વીતી વેળા૦

जीवित सफल थवा सदाचार पाळवा विषे,

काफी.

સદાચારમાં ચિત્ત ગમ્યા, સફલ થવા અવતાર; ટેક
સત્ય સદાચારથી કોઈ સારો સાર નહિ તલભાર, સદા૦
અનુભવ થાય વિચાર વિવેકે, સંસારનો એજ સાર; સદા૦
નિસાર સંસાર સહુએ કહેલો, એ થકી થાય સંસાર; સદા૦
સુખ સમજે સહુ એમા રહેલા, તે સમજુ નરનાર, સદા૦
એ વિણ ઉત્તમ હોય ભલે પણ, શા કામના શણગાર; સદા૦
જાય સમય થાય આયુષ્ય ઓછું, એ ખોટ જાણી અપાર; સદા૦
માનવ દેહનું મૂલ્ય નથી પણ, પડતાં ન લાગે વાર, સદા૦
ધ્યાન ધરા ધન ભોગ ભલેરા, મેલી જવાં ઘરબાર; સદા૦
જાણે નહિ જન કોઈ પ્રકારે, શી રીતે પડશે સ્હવાર, * સદા૦

---

† જંગલો, ભેરવી, ઠુમરી વગેરેમા ગવાય છે

* બબ્બે કડીએ ટેક લેવાથી ઠીક ચાલેછે નદલાલના રાસડામા પણ ચાલે

સમય મળ્યો છે સરસ આજ જ્યારે, શાને લગાડવી વાર, સદા૦
મેલો મમત્વ અને મૂર્ખતાના, ફોકટ ફંદ હજાર; સદા૦
સુજન અને શુભ શાસ્ત્રનો સારો, સત્સંગ સાજ-સ્હવાર; સદા૦
દાન દયા ધ્યાન ઈશ્વરપૂજન, પ્રતિદિન કરવા અપાર; સદા૦
પીડાય પર એ અતિ પાપ મોટું, પુણ્ય પરમ ઉપકાર; સદા૦
હીરો ચડયો હાથ તે નહિ ખોવો, ખાવો ન ખોટો માર; સદા૦
દાવ સમાન દુરાચાર દેખી, લેખો ખરાનો કટાર; સદા૦
ઝેર હલાહલજાણીને લેજો, પરધન ને પરદાર; સદા૦
હેતે હરિહર હૈયે ધરીને, આનંદ પામી અપાર; સદા૦
કેશવ પ્રભુ ભજવા કોડ વાતે, વીનવું વારવાર, સદા૦

ભવ સાગરની ભટક વિષે

(નાથ કૈસે ગજકો બંધ છુડાયો) એ રાગ

×ભલા ભવસાગરમાં કેમ ભટકો ? બ્રહ્માનંદ થકી કેમ છટકો ? ટેક
મોહની ફાંસી વિષે કાં ફસાઈ, લોભની દોરીએ લટકો ?
સત્ય અને શુદ્ધ મારગે જાતાં, આરંભમાથી શું અટકો ? ભ૦
વિશ્વ વિષે કેમ વગર વિચાર્યે, વસ્તુ વિચારથી વટકો ?
ભાવ થકી ભવસાગર તરવા, રાખો ખરો ખૂબ ખટકો, ભ૦
માન અને અભિમાનનો મેલો, તન-મનમાહિંથી મટકો,
કામ નહિ તમને કાંઈ આવે, લક્ષ્મી તણો લેશ લટકો; ભ૦
સાથ નહિ આવનાર કદાપિ, કાષ્ઠ તણો કોઈ કટકો;
દુખસ્વરૂપ સદા વિષયોના, ફંદ વિષે કેમ ફટકો ? ભ૦
આત્મ વિચારથી જન્મ મરણના સંકટથી સહુ સટકો;
શમ દમ યમ નિયમાદિક કેરો, ચિત્તે લગાડીએ ચટકો; ભ૦
હાથે ચડેલ હરી હરિહીરો, પૃથ્વી ઉપર કેમ પટકો ?
નિત્ય સદાચારથી ચાલવાને, સમજથી રાખવો સટકો, ભ૦
કેશવ કાયા કાચનો કૂંપો ફૂટતાં થાય ન ફટકો;
માટે અમરપણું પામવા, બ્રહ્માનંદ પીયૂષને ઘટકો; ભ૦

× ' ભુલી ' પણ વપરાય

મનને ઉપદેશ.

વ્હાલાજીના મહિમાનો રાગ

આપુ આ ઉપદેશ શ્રવણ કર કાનરે; મનમારા.
તેવુ થાવામાં ધરજે તારૂ ધ્યાન મૂરખ મનમારા.
કેમ કરે તુ કલેશ સદાય વિશેષ રે? મનમારા.
એથી ટળશે નહિ સંકટ કદિએ લેશ મૂરખ મનમારા.
સરસ ઉપાય બતાવુ તુજને એક રે: મનમારા
શું અણસમજુ આડુ આવેછે છેક? મૂરખ મનમારા
તુ તારાં છો બંધનને કરનાર રે, મનમારા
ત્યમ તુ તારાં બંધનને છોડવનાર મૂરખ મનમારા.
બીજાને શુ દેછે ઠાલો દોષ રે, મનમારા.
રાખીને રાતદિવસ અંતરમા શોક, મૂરખ મનમારા
આંખ ઉઘાડી જો તો કંઈક લગાર રે, મનમારા.
છે તારામાં દુર્ગુણ ને દોષ અપાર મૂરખ મનમારા.
કામ ક્રોધ મદ મોહ લોભ ને મત્સર રે, મનમારા
તુ તે તારા શત્રુને સત્વર વશ કર મૂરખ મનમારા
એ છે ઉત્તમ માર્ગ જવામા વેરી રે, મનમારા.
તેણે તને લીધુ છે ચોગમ ઘેરી મૂરખ મનમારા
સમજ સદા તુ અહંકાર પણ એવો રે: મનમારા
તે માટે દૂર તજી તેને તો દેવો મૂરખ મનમારા
ક્ષણભંગુર આ શરીર ન જાતા વાર રે; મનમારા
ઓચીતો આવી પડશે કાલ કરાલ મૂરખ મનમારા
શ્રીહરિહર ભજવામાં કા રે' હીન રે? મનમારા
કે' ને એવા શા છે તુજ કર્મ કઠીન? મૂરખ મનમારા.
દિનદિન દીનપણુ રાખી શુ દાઝે રે? મનમારા.
આ અવળે પંથ જતા તુ કેમ ન લાજે? મૂરખ મનમારા
કર સદ્ગુણની સાથ સદા સત્સંગ રે; મનમારા
આણી અંતરમા અદકો આજ ઉમંગ મૂરખ મનમારા
પરહર તુ દુનિઆના સર્વ પ્રપંચ રે; મનમારા
સત્વર કર તુ સુખકારક સઘળા સંચ મૂરખ મનમારા

ફોકટ શોક કરેછે ફેલીફોરી, મ… મનમારા.
એમા નહિ લેશ મળે તુંને આનંદ મૂરખ મનમારા
કરને તુ કલ્યાણ કરે તે કામ રે, મનમારા.
કરને તુ કર્મ કરે કર તો નિષ્કામ મૂરખ મનમારા,
હિંસા–સ્તેય અન્યથા કામ ન કર તું રે; મનમારા
નીતિનો મારગ નિત્ય લઈ સચર તું મૂરખ મનમારા.
સંતોષ તણા અમૃતથી રે' શાંત રે, મનમારા.
મેલી દે કર્મતણા કોડો કલ્પાંત મૂરખ મનમારા.
ચંચલતાથી સર્વે સદ્ગુણ લેવા રે, મનમારા.
શુભ શાસ્ત્રશ્રવણનો હમેશ કરવો હેવા મૂરખ મનમારા.
પરધન આદિકમા નહિ કરવી પ્રીતિ રે, મનમારા.
એ ઉત્તમમા ઉત્તમ નીતિની રીતિ મૂરખ મનમારા
સ્થિર થઈને રે' ને તારે ઠામ રે, મનમારા.
લેને જઈ બ્રહ્માનંદવિષે વિશ્રામ મૂરખ મનમારા.
માયાની જબરી છે જાલ જરૂર રે, મનમારા.
બંધાય નહિ એના બંધનમાં શૂર મૂરખ મનમારા.

मनुष्यदेह फरी फरी न मळे ते विषे

सोरठ

માનવ શરીર મળે ન ફરી ફરી ટેક૦
નમ–રૂપનો નાશ અહર્નિશ, એ વાત ઠીક છે ખરી, માનવ૦
માયાને વશ થઈ શુ રડોછો, આસુડે આંખ ભરી, માનવ૦
હાથ ચડ્યો હાથ શાને ગુમાવો, અસદાચાર આચરી, માનવ૦
આધિ ઉપાધિ તજી મન મનની, ભજીએ શ્રીહરિ હરિ; માનવ૦
જન્મ ધર્યાનો લાવ લહોને, મમતાને કરી પરી, માનવ૦
ચેતો સદા ચિતમાંહી ચતુર નર, થશી ગમ જ્યારે ફરી, માનવ૦
જન્મ-મરણની જાલ મટાડો, પ્રભુપદ ધ્યાન ધરી, માનવ૦
પુણ્ય અનેક કરી નિજ કરથી, સંસાર લો સુખે તરી, માનવ૦
ઉદય તણા સાધન સંચરવા, ઉત્તમ કામ આદરી, માનવ૦
કેશવ હરિચરણે ચિત્ત રાખી પકડવી વાટ પાંસરી– માનવ૦
માનવ શરીર મળે ન ફરી ફરી, એ વાત ઠેક છે ખરી માનવ૦

विवेक ग्रहण करवाविषे मनने उपदेश.

(મોલે પધારો મા'રાજ માણીગર મોલે પધારો) એ રાગ

મનમા ધરીને વિવેક, શાણા મન શાંત રહો ને,
ધીર ધરીને સદાય, દૈવે દીધું સર્વ સહો ને; ટેક૦
દુઃખરૂપી દુનિઆં બધી, તેમાં સુખ શુ હોય ?
આખા આ સંસારમા, દીઠો સુખીઓ ન મે તો કાય; શાણા૦
સચ્ચિત પાસે સર્વદા, પરવશ સઘળો લોક,
કર્યું હોય તે ભોગવે, શાને કરવો નકામો શોક ? શાણા૦
ચાલે અણુ ન આપણું, થવુ ઘટે તે થાય;
વ્હેલું મોડું તે નકી, લીધો જન્મ જરૂર તે જાય, શાણા૦
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિના, પાશવિણ ન પંડેલ;
એવો નર આ લોકમા, નિશ્ચે નારાયણે ન ઘડેલ, શાણા૦
અજર અમર કોઈ નથી, ક્ષણભંગુર શરીર;
માથે મોત ફર્યા કરે, તેને સરખા ગરીબ અમીર; શાણા૦
તડકા છાયા થાય છે, તેમ ઉદય ને અસ્ત,
હર્ષ-શોક કરિએ નહિ, ખેલ સચ્ચિતનો છે સમસ્ત; શાણા૦

हरिचरणमां चित्त लगाडवा जीवने बोध

* राग रामग्री

રે'ને હવે તો હેતથી, હરિચરણે હરામી
શુ આવડો સંસારની, જાલમાં, જાય જામી ? રે૦
જ્યારે હતો તું ગર્ભમાં, ત્યારે જે હતું જ્ઞાન,
સંભાર ભાઈ હવે કંઈ, ભૂલે કેમ તુ ભાન ? રે૦
કામે કારાયાં કાળજા ક્રોધ કાંધે ચડાવ્યો;
લોભે લગાડી લાલસા, પાપને પંથ પાડયો, રે૦
મોહે કર્યો મૂઢ મોરથી, ન કર્યાનુ કરાવ્યુ
મદના મદેથી માનમા, ખોટું સાચુ ઠરાવ્યુ; રે૦

---

* રાગ રામગ્રી " પદારે લંપટ રાજ નામના " એ. અથવા " વૃતરે રહીએ એકાદશી જળ જમુનાના જઈએ " એ રાસડા પ્રમાણે પણ ગવાય છે

मत्सरनी सरितां विषे, वे'ता वेने तणायो,
आशा-तृष्णाना ओघमां, नरदम तु दबायो रे०
अणजाई अदृष्ट अजने, सारु नरतु न जोयु;
सोनु मेली धूळ ते धमी, एवु डा'पण डोळ्यु; रे०
सहार वाळ्यो शत्रुए, मेल्या तोय न तेने,
ससारनी इन्द्रजालमा, चातर्यो केक चेने; रे०
रमता जमता अज्ञानमा, बाळपण सावं खोयु,
यौवन वधूजनने विषे, खरी खातशु खोयु, रे०
वेवला! वृद्ध थयो वळी आशा अदकी करे छे;
पिड पथारीमा पड्यो, मोत माथे फरे छे; रे०
दाम देता पण ह्रायसु एवु आयुष्य रत्न;
एळे गयु ए तो बधु, कर्युं काई न यत्न; रे०
तारु नथी तलभार आ, मेली सघळु जवानु;
पाप अने पुण्य ज हशे, साथे तेज थवानु; रे०
छती बाजी तु हार का? हजी करने उपाय,
पाजरमा प्राण ज्या लगी, करिए तेम थाय, रे०
कोने खबर छे कालनी, क्षणभगुर देह,
काम नहि कांई आवशे, सहु साथनो स्नेह रे०
चेत हजी तु चित्तमा अवसर आज सारो
केशव प्रभु भजवा तने, अन्य आवे न वारो, रे०

भावथी हरिने भजवा विषे

काफी

हवे तो होश करीने भावे हरिने भजो, टेक
आ ससार असार शून्य छे, तेनु ममत्व तजो, हवे०
रागादिकने मेली रगडता, समता सदा राखजो, हवे०
शम-दमनी सडक पर चाली, जाते जुओने मजा, हवे०
दभादिक दुर्गुण दूर त्यागी सद्गुणी साव थजो, हवे०

* ताल दीपचदी

સગતિ સજ્જન જનની લઈને, પુણ્યને પથે જજો; હવે૦
ઉત્તમ પદ પામવાને પ્રેમે, સાધન સર્વ સજો, હવે૦

સઘળું તજી જવા વિષે

(નાથ કેસે ગજકો બધ છુડાયો) એ ઢાળમા

તજી ધન ધામ ધરા જન જાવુ, નથી સમજ વિના સુખ થાવુ, તજી૦
પુર પહેલા નહિ પાળ કરો તો, પાછળ છે પસ્તાવુ,
જન્મ–મરણની બેડી જડાતાં, લેશ ન કેમ લજાવુ? તજી૦
આ ઇંદ્રજાલ અલૌકિક માયા, ભોળપણે ન ભમાવુ;
મૃગજલ જેવા સુખ મેળવવા, ભાઇવિશે ન ભરાવુ તજી૦
અતરનુ અભિમાન રહે નહિ, શીદ મમત્વે મરાવુ?
આખર કાઇ નહી કામ આવે, સમજ સખા સમજાવુ, તજી૦
હાર્યો જે હરિભજનવિના તુ, ઉત્તમ નરતન આવુ,
કેશવ કોટિ ઉપાય કર્યે, પણ કહેવુ પછી છે કમાવુ, તજી૦

હાથ ચઢેલો હીરો ન હારવા વિષે

† હોરી

હાથ આવ્યો હીરો કેમ હારો? લાભ લૂટાઇ જાય તમારો હાથ૦ ટેક
માનવ જન્મ મળે નહિ વ્હાલા વારવાર વિચારો,
તેમા વળી ક્ષણભગુર તે છે, પલક વિષે પડનારો;
દાડી જમદૂતનો ડારો, હાથ૦
આ ભવસાગરને તરવાનો, આવ્યો અલૌકિક આરો,
મુઝાઇ જાઓ ન મોહમા મોટા, ભજનો વેગે ન ભાગો
તજી ખાડ ખાઓ ન ખારો, હાથ૦
દેવાદિક પણ જે દેહ માગે તેને કરો કા નકારો?
પશુઆદિકમા પડ્યા પછી પીડા, હાય થવી છે હજારો;
સાચી વાત કેમ વિસારો? હાથ૦
કલ્યાણનુ શુભ સાધન સારૂ, શ્રેષ્ઠ સદા સજતા ગો',
સસારનુ સુખ પામવા પૂરૂ, પુણ્યને પથે પધારો,
સાચો સમજો એ સુધારો, હાથ૦

† તાલ ત્રિતાલ આશાગોડી વગેરેમા, અને દેશનાગમા પણ ગવાય

અંતે કશું કાંઈ કામ ન આવે, ક્યાં કલેશ કોડ વધારો ?
ખબર પડે નહી કાલગતિની, માથે ફરે મોત મારો.
નથી નાસવાનો કિનારો; હાથ૦
ભાવે ભજો ભગવાનને ભાઈ, કાઢો કુટિલતા કુધારો,
બુદ્ધિ દીધી બલવાન પ્રભુએ, સાચે વિચારે સુધારો;
આપે આપનેજ ઉગારો, હાથ૦

મમતા મૂકવા વિષે મનને બોધ

ઢાળ ધીરાના પદનો

મેલીને મમતાને રે, મન તું માન કહ્યું;
શું મારા તારામાં રે, મૂરખ મોહિ રહ્યું ? ટેક
બંધાવું મકાવું સઘળું, તે છે તારે હાથ;
સગા કુટુંબી કેરો સઘળો, રહિ જાશે સંગાથ,
દુ:ખ પડેછે હાડી રે, શાણા કેમ સહ્યું ? મેલી૦
અખંડ સુખ લેવાને ઇચ્છા, થતી હોય જો આજ;
છોડ વિષયની દુષ્ટ વાસના, લાવે તું શું લાજ;
વિષયોમાં લલચાઈ રે, આડા ગુંચી કેમ ગયું ? મેલી૦
સગા કુટુંબી સઘળા સાથી, પુત્ર અને પરિવાર;
બંધાઈ બંધનમાં નાખે, એવો આ સંસાર;
ધન-જનમાં શું ધાયું રે, આ તે તુને શું થયું ? મેલી૦
વીતી વેળા ન મળે પાછી, રટ તું એક રમેશ;
ભજ તું શ્રીભગવાનવિષે જઈ, વાર લગાડ ન લેશ,
કેશવ હાથ કરીલે રે વય તો જાય વહ્યું, મેલી૦

चार दिवसना चटकानी पेठे आयुष्य चाल्युं जवा विषे.

राग उपर प्रमाणे

ચાર દિવસનું ચટકું રે, ચડી ચોટ ચાલ્યું જશે,
પાછળથી પસ્તાએ રે, શાણા સુખ કેમ થશે ? ટેક

ધન યૌવનને વૈભવ સઘળો, તે છે સ્વપ્નસમાન
ખાતાં પીતાં રમતાં જમતાં, ભૂલ્યો તું ભગવાન,
સંસાર તણા તાપેરે, સઘળુ માન જશે; ચા૦
કાયા કાચો કુંભ સમજવો, ક્ષણભંગુર નિરધાર,
પાણીમાં પરપોટા જેવો, પલમાં તે પડનાર;
આશા તેની શાની રે, હયાત તો કેમ હશે? ચા૦
સમય ગયો તે પાછો ન મળે, આયુષ્યનુ પણ એમ,
હીરો હાથ ચડ્યો છે તમને, હરિ હરિ હારો કેમ?
હાથે હાનિ કરતા રે, હૈયાફૂટા કેમ હસે? ચા૦
પોતાના સુખમાટે કરતા, કૂડ કપટ કે કાસ,
ક્ષણમા હર્ષ હૃદયમા આવે, ક્ષણમા થાય ઉદાસ,
મધાથી ન ધરાઈ રે, ધન-જનમાહિ ધસે, ચા૦
માન અને મમતાને મેલી, સદાચરણમા ચાલ,
કેશવ પ્રભુમાં કર તુ પ્રીતિ, ટળશે સઘળા સાલ,
તરવાની તક આ છે રે, ખોવી નહીં ખોટે મશે; ચા૦

भावथी भगवानने भजवा विषे

† राग जंगलो

ભાવે ભજો ભગવાનને, ભાઈ ભુલો ન ભાનજી
મમતાવડે શું મચી રહો, અંતે સઘળુ સમાનજી ભાવે૦
કોના ધરા ધન ધામ આ, મેલી જાવુ મસાણજી,
પુત્ર કલત્ર કુટુંબીઓ, સાચી સમજો શરાણજી, ભાવે૦
ભોગવિલાસ ભલા નથી, બાંધે બંધનમાહિજી,
વિષ સરખા વિષયોવિષે, કેમ અથડાય આહિજી, ભાવે૦
સંસાર સ્વપ્નસમાન છે, સુખ મૃગજલ જેમ જી
આધિ ઉપાધિને વ્યાધિથી, તાપ ઉપજે છે તેમજી, ભાવે૦

---

† આનો ઢાળ બંગરી જેવો થાય છે 'જી' કાઢી નાંખવાથી રાગ ભા. રામશ્રીમા અને હાલ મા નાટકમા બોલાતી ગીતમાં એમ આન- રીતે ગવાય છે.

સગપણ સ્વાર્થ થકી થયુ, કહો કેટલો કાલજી,
જીવતા સુધી સગાં બધા, વૃદ્ધ તરુણ ને બાલજી, બાવે૰
તન તરવા મળ્યુ તુજને, તર ભવજલ ભારીજી;
અંતે રહે અળગા બધા, બ્હેન બાંધવ બારીજી, બાવે૰
તન મન વશ કર કોડથી, વૃથા જીવિત જાયજી,
લાઈ લાગ્યે કૃપ ખોદતા શાણા શુ ફલ થાયજી, બાવે૰
અનુભવ હોય છે એમને, જેને પેટમા પીડજી;
કેશવ પ્રભુ ભજવા વિના, ભાગે ભવની ન ભીડજી; બાવે૰

देहाभिमान तजवा विषे

राग जंगलो

શુ રે ભર્યુ છે શરીરમા, વેગે કર તુ વિચારજી
અનુભવ અંતરમા થશે, ત્યારે સમજીશ સારજી. શુ૰
કસ્તુરી કે કેસર નથી, નથી કુસુમ કપુરજી,
અત્તર કે અર્ગજા નથી, નથી ગંધ મધુરજી, શુ૰
માસ રુધિર રસ મેદ ને, મલ-મૂત્ર ભરેલજી.
મજ્જા અને નસ નાડિઓ માથે ચર્મ મઢેલજી, શુ૰
અપવિત્ર એવા પદાર્થનુ, એ છે અદ્દભુત કામજી,
પેદા થયુ અપવિત્રથી, લેતા લાજીએ નામજી; શુ૰
લાળને લીટ પડયા કરે, ઘામે થાય છે ઘાણુજી,
દેખાય છે નિત્ય દષ્ટિએ, ખોટી વસ્તુની ખાણુજી, શુ૰
દુર્ગંધે ગંધાય છે, રોગ દોષનુ ધામજી,
પ્રાણ ગયા પછી કોઇને, કશુ આવે ન કામજી; શુ૰
ઉત્તમ અન્ન ને વસ્ત્રનો, દુષ્ટ વાળે છે દાટજી,
અંતરમાહિ અપાર છે. ક્રોધ કામના કાટજી, શુ૰
હાડકાનુ હાય પાજરુ, તેનુ શુ અભિમાનજી,
કેશવ તે કેમ 'તુ' થશે, ભલીજા નહિ ભાનજી; શુ૰

માયાનો મહિમા

ઢાળ ધીરાના પદનો

ભારે ને ભૂલાવે રે, માયા એનુ નામ છે,
ચતુરાઈ ચૂકાવે રે, રુહ્યો જેને રામ છે ટેક
સાચુ ખોટુ કાઈ ન સૂઝે, ભ્રમથી મન ભરમાય,
કરવાનુ તે કોરે રહેતા અવળે પથે પડાય,
ભવાટવીમા ભટકે રે, વિધિ જેનો વામ છે, ભારે૦
જલમા સ્થલની થાય કલ્પના, સ્થલમાં જલ દેખાય,
કાચ કળાય કોહિનુર રુડો, શુક્તિ રજત સમજાય,
સર્પતણી શકા રે, દેનારૂ તો દામ છે, ભારે૦
અઘટિત ઘટના આખે આવે, અધિક અચબો થાય,
વિષ અમૃત જેવુ લાગે ને, અમૃત વિષ થઈ જાય,
બકરી વાઘ દબાવે રે, કહો કેવુ કામ છે ! ભારે૦
જલમા મીન મરે છે તરસ્યુ, વેલ ગળી ગઈ વાડ;
શીયાળે સાવજને માર્યો, કયા જઈ કરિએ રાડ,
સસાર તણી વાતોરે, અટપટી આમ છે; ભારે૦

[illegible]થી સુખી થવાને શું સાધન કર્યું

(મન માને નહિ, સો ફેરા સમજાવુ તોય શુ થાયે) એ રાગ

હે માનવ મદ, જન્મ ધરી શીશી તેં કરી કમાણી !
સસારવિષે, સુખ થાવાની વાત નથી તે જાણી ટેક
માતાને તાતતણી સેવા, નહિ તે સાથે લેવા દેવા,
કુલ સઘળાને કટક જેવા, હે માનવ મૂઢ૦
અતરમા વિનય રખાય નહી, હરિલાઈ હયામા માય નહી;
શુભ કામ કરેથી થાય નહી, હે માનવ મૂઢ૦
રડતાં રાખ્યા ગુરુજન સઘળાં, ઉદ્યમમાં તન મન છે નબળા
બલવાળી તમ કરતા અબલા, હે માનવ મૂઢ૦
સગપણ સ્વાર્થે સબધતણુ, અતરમાં એવુ સાચ નડ્યુ,
પત્નિનુ સગપણ સત્ય ગણ્યુ, હે માનવ મૂઢ૦

વર્ણાશ્રમ ધર્મ ન પાળ્યા તેં, દુર્ગુણમાં દિવસો ગાળ્યા તે,
બહુ દીન જનોને બાળ્યા તે, હે માનવ મૂઢ૦
આચારે ચિત્ત ન તે દીધું, મન ગમતુ તે ખાધુ પીધુ,
અભિમાન તણુ લગડું લીધું, હે માનવ મૂઢ૦
શ્રદ્ધામા ધ્યાન નથી તમને, બાજો છો મનમાથી અમને,
સમજી ન શકયા શમને દમને, હે માનવ મૂઢ૦
શી વસ્તુ સપ હશે વારૂ? શુ ભવજલ તરવાનું બારૂ?
સસારવિષે છે શુ સારૂ? હે માનવ મૂઢ૦
એ વાત વિચારી નહીં વ્હાલા, શુ ઘેલા કે કહિએ કાલા,
કમા ખાધા રખડી ઠાલાં, હે માનવ મૂઢ૦
એકલપેટા જે થઈ એમે, તે સસારે સુખ શુ લેશે;
બીજાને પણ તે શુ દેશે, હે માનવ મૂઢ૦
માટે નિજ ધર્મ વિચારીને, મનના સહુ મેલ વિસારીને,
ભજ ગમ વિકાર વિદારીને, હે માનવ મૂઢ૦
હૈયામા જે રેનાર હરિ, એ કેશવ પ્રભુને દેખ ડરી,
આ માનવ જન્મ મળે ન ફરી, હે માનવ મૂઢ૦

वासीदे सांबेलु जवा विषे

ढाळ धीराना पदनो.

વાસીદે સાબેલુ રે, વ્હાલા ચાલ્યુ જાય છે,
અતરને અજ્ઞાનેરે, ફોકટ ફેરો થાય છે વા૦
ક્યાથી આવ્યા ક્યા જાવુ છે, કેવી જાત વિજાત,
ક્યા છે ઇશ્વિર કેમ મળે તે, ક્યાં માતા ને તાત,
કોણ સહાય કરે છે રે, ઠાકે શુ ઠગાય છે? વા૦
મરિચિકાને જલ તે માન્યુ, મણિને માન્યો કાચ,
વિષને અમૃતરૂપ ગણ્યુ તે, ભૂલ્યો ભાઈ કદાચ;
ચિત્તે ચિતા કર તુ રે, લાજે શુ લૂટાય છે? વા૦
જન્મ્યા ત્યાથી સહવાર ગણવુ, એમ કહે છે લોક,

દુર્ગાના છેવટના ચરણમા છેવટની બે માત્રા છે ત્યા ત્રણ ત્રણ પણ ન ખાય છે
૧૯૮૩ ફા વ ૧

ભૂલ્યા ત્યાથી પાછુ ગણિએ, ત્યારે શો છે શોક ?
સાચી તો શિખામણ રે, ડાહ્યા ને કેવાય છે; વા૦
અ તરમા તુ વસ્તુવિચારે, તનના તાપ નિવાર,
તરને તક આવી છે તુને, લેશ લગાડ ન વાર,
ધનને ધામ ધરામાં રે, અ ધા કયાં તું ધાય છે ' વા૦
કાયા કાચ તણી આ કોઠી, ફટ દઈ ફૂટી જાય,
આયુષની આશા પણ શાની, અધવચ તૂટી જાય
અ તે આંખ મીચાતાં રે, હરિ હાય હાય છે વા૦

ભરોસાનું પદ

રાગ ભૈરવી

ભરોસો શ્રીનટવરનો રાખ
શ્રીનટવરનો રાખ—ભરોસો૦

ધામ ધરા ધન કામ ન આવે, અ તે ફરતા આખ; ભરોસો૦
નિત્ય નથી આ તન જન યૌવન ફટ ન ફોકટ કાખ ભરોસો૦
મિથ્યા સુખ સ બધ બિચારાં, ભવભય ભૂડા ભાખ, ભરોસો૦
પરહર પાપરૂપ પથ્થરને, પુણ્ય તણી કર પાખ, ભરોસો૦
આ મારૂ આ તારૂ એવી, મમતા મસળી નાખ; ભરોસો૦
જે જાગી બહુ જન્મ ફર્યો તુ, નર ચોરાશી લાખ, ભરોસો૦
સેવા તન મન વચને કરતા, અમૃતરસફલ ચાખ, ભરોસો૦
કેશવ ભાવ હશે તો તુને અ તર દેશે શાખ, ભરોસો૦

મનને પરમેશ્વરને શરણે રહેવા વિષે બોધ

† મરાઠી સાખી (કીર્લોસકરી)

રે મન મારા તુ ! હરિહરને શરણે જા તુ ધૃતિ
આ અસાર સ સાર અરેરે તન જન તે નહિ તારાં,
આખર કામ કશે નહિ આવે, ધન યૌવન સુત દારા રે મન૦

* ધન્યાશ્રી, દેશ, સોહિણી વગેરેમા ગવાય છે તાલ ત્રિતાલ સ ૧૯૪૩.

† 'સાચા સ બ ધી રે સગપણ કયારે કરશો એ ભજનમા ઠીક ચાલે, રાગ જોગિયામા પણ ગવાય છે, ટેકની બીજી કડી બાર માત્રાની પણ થાય અને ટેકની કડી સિવાયની કડીઓ બરાબર છે

મારા તારામાં શુ મોહ્યું ? ક્ષણભંગુર તન તારૂ,
વિવિધ વિષયના ભોગવિષે તુ, પરવરમા પરબારૂ, રે મન૦
હર્ષ-શોક સુખ-દુ ખાદિકમાં, રાક થયે શુ વળશે ?
શાન્ત રહી ઇશ્વિર સેવાશે, ત્યારે સ કટ ટળશે, રે મન૦
તુ પોતે તારૂ છે બધન, વિષયાસકતપણાથી,
મુક્ત કરે પોતે પોતાને, તુ નિર્વિષયપણાથી, રે મન૦
આરૂ નરતુ તુ સમજી લે, અવસર આ છે સારો;
વિનય વિવેક વિના શી રીતે, અહીથી આવે આરો. રે મન૦
સર્વાત્મપણુ સ પ સરલતા, સ પાદન કર શૂરા,
સુખ થાવાના સાધન સઘળા, પ્રેમવડે કર પૂરા, રે મન૦
અવળો માર્ગ અસલથી તારો, કર સવળો સુખ થાવા,
કેશવ પ્રભુને ભાવે ભજ તુ, જન્મમરણુ-ભય જાવા, રે મન૦

સંસાર અસાર છે માટે પ્રભુને ભજવા વિષે

* (આ તન ધનકી કોણ બડાઇ) એ પ્રમાણે

આ અસાર સ સાર વિચારી,
મેલ મમત્વ ભજી લે મુરારી આ૦ ધ્રુતિ
'હુ' કોણ ? 'તુ' કોણ ? કોણ પિતાજી ?
કયાથકી આવ્યો ? કહે કોણ માજી ? આ૦
ધામ ધરા ધન ને સુત દારા,
ચાકર ઠાકર છે કોણ તારા ? આ૦
મેલી જવુ શુ અહીં તુ લયાવ્યો ?
કોણે બધો ઠાડમાઠ મચાવ્યો ? આ૦
મૃગજલરૂપ જગતજ્નલ નિરખી,
હરણ સમાન ન દોડ તુ હરખી, આ૦
કેશવ સાર સમજ સુખ થાવા,
જન્મમરણ ભય શોક શમાવા, આ૦

---

* રાગ આશાવરી, કલ્યાણ, બરવા પીલુ, દેશ વગેરેમા તથા સવૈયાની ચાલગ। ઞ.ને 'હમદા ઠોડ ચલે બન માવુ' એ ઢાળમા પણ ગવાય તાલ દીપચદી

મનને ઉપદેશ

राग भैरवी

રે મન માન કહ્યું તુ મારૂ
માન કહ્યુ તુ મારૂ — રે મન૦ ટેક૦
મિથ્યા ધામ ધરા ધન યૌવન, શુ કર મારૂ તારૂ ¹ રે મન૦
સાથ કુટુબ સખાવત કોના, આ તન પણ પડનારૂ, રે મન૦
જન્મ-મરણનુ કાલ વગાડે, પ્રતિદિન પ્રકટ નગારૂ, રે મન૦
નરતન રત્ન સમજ તુ શાણા, ભવસાગરનુ બારૂ, રે મન૦
વિકટ વિષયના પથ વિષે તુ, પરવરમા પરબારૂ, રે મન૦
વિનય વિવેકવડે સમજી લે, શુ નરતુ શુ સારૂ, રે મન૦
શમદમ સાધન શ્રેષ્ઠ સજી લે, ઉત્તમ પદ દેનારૂ, રે મન૦
કેશવ પ્રભુના પદપકજને, પ્રાણ થકી કર પ્યારૂ, રે મન૦

મમતા તજવાવિષે

राग उपर प्रमाणे

રે મન મા કર મારૂ મારૂ
મા કર મારૂ મારૂ — રે મન૦ ટેક૦
ધામ ધરા ધન જન યૌવનમા, તલભાર નથી તારૂ, રે મન૦
તારે હાથ નથી આ તન પણ, મૂઢ મરે શા સારૂ ² રે મન૦
પુત્ર કલત્ર કુટુબ કબીલો, આખર સર્વ ઉતારૂ, રે મન૦
અળગુ કર અભિમાન અરે તુ, બધન બહુ કરનારૂ, રે મન૦
સબધે સુખ સ્વાર્થ તણુ જે, અતે તેપણ ન્યારૂ, રે મન૦
વિષયાસકતપણાથી નિશદિન, અવર ન બધન ધારૂ, રે મન૦
દેવાદિકને આ દુર્લભ તન, કરમાં કુટિલ નકારૂ, રે મન૦
કર **કેશવ** પ્રભુનુ પદપકજ, પ્રાણ થકી પણ પ્યારૂ, રે મન૦

---

¹ સોહિણી, દેશ વગેરે બીજા રાગોમા તથા 'સીયા રામજીસે' વગેરે દેશી ભજનોમા પણ ચાલે છે

राम नामना रटण विषे

† भैरवी

રસિક રસના તું, રામનામ રટણથી ન અટક,
ધન-જન-તન-મદવડે ફૂલાઈ કેમ ફટક? રસિક૦
વિનય નીતિને વિવેકથકી કેમ વટક?
ભૂલથી ભમાઈ ગીદ ભવમાહિ ભટક? રસિક૦
ચક્રની સમાન ફરે ક્રુર કાલકટક,
આખરની વાતની ન રાખ કેમ ખટક? રસિક૦
જન્મમરણ અધિક કામને વિપત્તિ વિકટ,
નિરખતા ચડે ન ચિત્તમાહિ કેમ ચટક? રસિક૦
લોભ લાલચે લૂટાઈ અધવચે ન લટક,
પાપરૂપ સર્વ આ પ્રપંચ દૂર પટક, રસિક૦
આ અમુલ્ય દેહવડે અમૃતરસ ઘટક.
કેશવ સુખધામથી છેકેલ કેમ છટક? રસિક૦

मळेला समयनो सदुपयोग करी लेवा विषे

× काफी

ગયું પલ પાછું ન આવે, સમય વૃથા વહીજાય — ટેક.
માન મમત્વ અને સુખ સાધન, આખર ફોકટ થાય, ગયું૦
આજ અમુલ્ય મળ્યું તન તેપણ, ઘડિપલમાહિ ઘસાય ગયું૦
ધામ ધરા ધન જન યૌવનથી, કેમ કશું ન કરાય? ગયું૦
વિનય વિવેક વિચાર અને તો, સર્વ સફલ છે સહાય, ગયું૦

एतावतालमघनिर्हरणाय पुसा मर्कीर्तन भगवतो गुणकर्मनाम्नाम् ।
उदक्रुश्यपुत्रमघवान्यदजामिलोपि, नारायणेति म्रियमाणमियायमुक्तिम् ॥

એ શ્લોક વાચતા થએલા વિચારોપરથી લખાએલી. — લિ૦ કર્તા.

† રાગ કલ્યાણમાં પણ ગવાય છે કંઈક ઇંગ્રેજી ઢબમાં ચાલે છે ટેકમાં એક કડી બેવડાય તોપણ ચાલે અને બીજી નાખીએ તોપણ ચાલે તાલ દાદરો.

× આ કાફી, પંજ વગેરેમાં પણ ચાલે "આવોને નંદલાલ રમવા આવોને રે" એ રાગડામાં પણ ચાલી શકે છે તાલ દીપચંદી

ભાવે ભજાય ભવે જો ભૂધર, તો ભવસિંધુ તરાય, ગયુ૦
જલ પહેલા નહિ પાળ કરે જે, તે પાછળી પસ્તાય, ગયુ૦
જાણી હવે નિજરૂપ તુ કેશવ, રંક મટી થા રાય, ગયુ૦

अभिमान न धरवा विषे

' राग भैरवी. *

મેલ તુ અભિમાન આખર કોઈ દિન પણ જાવુ છે
જાવુ છે મન જાવુ છે મન કોઈ દિન પણ જાવુ છે. મેલ૦
ભૂલથી ભરમા નહી તુ પુણ્ય પૂર્ણ કમાવુ છે,
ધર્મ કર્મ સહાય જો નહિ હોય તો ભમાવુ છે, મેલ૦
આધિ ને ઉપાધિના બહુ દુ:ખથી દબાવુ છે,
મારા તારામા મચી રહેવા થકી મરાવુ છે, મેલ૦
કાકમાહવડે વળી સસારમાહિ ઠગાવુ છે,
હાય હાય કરી હજાર પ્રકારથી હણાવુ છે, મેલ૦

हरि भजवा विषे.

× राग कानडो

હરિ નામ સુધારસ પીલે, મન શુ એકૃ મુખ ઢીલે હરિ૦
ધામ ધરા સુખ સપત દારા, રૂપ ખરેખર ખીલે,
બધાઈ તુ દૃઢ બધનમા, ચાલ ન અવળે ચીલે, હરિ૦
નામ સુધારસની શીતલતા, તનના તાપ હરી લે;
શાન્તપણુ આપે અતરમા, દુખ રહે નહિ ડીલે, હરિ૦
નાતમ નાવ નકી તરવાનુ, કરમા એજ કરી લે,
ભયકારક ભવસાગર ભારે, અતર તરત તરી લે, હરિ૦

---

* રાગ ધન્યાશ્રી તથા જીલ્લામા પણ ચાલેછે તાલ ગજલ

× ભૈરવ, સોહિણી, દેશ વગેરે અનેક રાગોમા ગવાય છે 'નારાયણનુ નામ જપી લે' એ તથા 'નાથ કૈસે ગજકો બધ છુડાયો' વગેરે ઢાળમા પણ ગવાય છે. તાલ ત્રિતાલ

ભોજા ભગતના ચાબખામા આવા પદો ચાલે છે, પણ જો પહેલાથીજ ચાબખાના પ્રમાણમા રચના થઇ હોય તો તે ચાબખા પછી પદોમા અસાબર ચાનતાની ટેકણી કરી જેન જ્યા લેવી ઘટે તેમ ત્યા લેવી લિ કર્તા

કુંદનરૂપ સમજ તું કાયા, ઓપ ચડે શુભ શીલે,
હીરો હરિનું નામ નિરંતર આજ જરૂર જડી લે; હરિ૦
કર જપ તપ કે યોગ સમાધિ, એશ જનને બીલે,
કેશવ કોઈ ન એને તોલે, કહું હું તેજ કરી લે. હરિ૦

ઘર બેઠાં હરિ ભજવા વિષે

રાગ* ઉપરપ્રમાણે

ભજ ઘર બેઠે હરિહરને, ભવસાગર સુખમા તરને ભજ૦ ટેક
મુંડ મુંડાવી જટા રખાવી વનમાં વનમા ફરને,
ખા ફલ ફૂલ કંદ શું તેથી, મળશે તું નટવરને ? ભજ૦
યોગ સમાધિ સાધવા મેલી, સુત દારાને ઘરને,
ભીખી પેટ ભર્યાથી ઘરઘર, શું મળશે ગિરધરને ? ભજ૦
મન નિર્મલ નહિ હોય અને તું, કર તીર્થાટન મરને,
પુણ્યક્ષેત્રવિષે વસવાથી શું મળશે શંકરને ? ભજ૦
શાસ્ત્રપુરાણાદિકને પાઠે, પ્યારો થાવા પરને,
જપ જાપ કરી ઢોંગ મચાવે, શું મળશે ઈશ્વરને ? ભજ૦
સાર સમજ સાચો અંતરમા, ધ્યાન બરાબર ધરને,
તીર્થક્ષેત્ર અને દેવાદિક, ઘટમા દરશન કરને, ભજ૦
ઘરમા દેવ દેવતા તારા, સેવા શુભ આદરને.
અંતર આંખ ઉઘાડી જો તું, વર સુખના સાગરને ભજ૦
વ્રત નિયમાદિકની ના કહેતું કોઈ નથી તું કરને,
પણ કેશવને પરખી લેવા, શુભ પંથે સંચરને, ભજ૦

૧

વિચારી ચાલવા વિષે

કાફી

વિચારી ચાલ સખા તું, યૌવનના દિન ચાર, ટેક
ચિત્ત વિષે નહિ ચેત ચતુર જો, તો દુખ થાશે અપાર વિ૦

* રાગ મારૂમા પાન સારૂ ચાલે છે રાસડામા ગાઈએ ત્યારે સખાને બદલે સખિ પણ વપરાય છે

સમય મળ્યો આ સરસ આજ તું, લક્ષ લગાડ લગાર,
પલ વીત્યુ પાછુ નહિ આવે, એ નિશ્ચય નિરધાર, વિ૦
મન ઇન્દ્રિય નિજને વશ રાખી, પુણ્ય પવિત્ર વધાર,
વર્ણાશ્રમના ધર્મ અને શુભ, કર્મવિષે કર પ્યાર, વિ૦
શિથિલ નથી મન ઇન્દ્રિય તારા, એ પ્રભુનો ઉપકાર,
ખબર નથી ક્ષણની પણ પડતી, અચલ નથી ઘરબાર, વિ૦
મેલ પ્રપંચ પાપને પડતા, કર પરનો ઉપકાર,
કેશવ હરિનું શરણ કરીને, આ શુભ જન્મ સુધાર, વિ૦

૨

काफी

વિચારી ચાલ સખા તું યૌવનના દિન ચાર,
આજ થયું તે થયુ સમજજે, આગળ કેવી ઉધાર ? વિ૦
કામ ક્રોધ લોભને ભૂલી, મદ મત્સરને માર, વિ૦
સ્વપ્નસમાન તથા વિષસરખા, વિષયસુખોને વિસાર; વિ૦
નીતિનિયમથી ચાલ નિરંતર, જાગીએ ત્યાંથી સ્હવાર, વિ૦
ધન જન યૌવન શુભ સંપતનો, ગર્વ ન રાખ ગમાર, વિ૦
અચલ નથી અવનિપર કોઈ, વાત વિવેકે વિચાર, વિ૦

मनने शिखामण

१

मराठी चालनी साखी

જો મન માને તો, આ માન શિખામણ મારી ટેક
શબ્દ સ્પર્શ-રૂપ-રસ-ગંધે, શું સુખ સાચુ જોયું ?
મૃગ-ગજ-શલભ-મત્સ્ય-ભમરાએ, આખર આયુષ ખોયું, જો મન૦
શમ દમ શ્રદ્ધા દાન તિતીક્ષા, જપ તપ સુભટ સહાયે,
કામાદિક-રિપુબલને વશ કર, મન વચન ને કાયે જો મન૦
પરદાર પરદ્રવ્યવિષે લવ, લેશ કુદૃષ્ટિ ન કરવી;
પરદ્રોહને દૂર પછાડી, પરનિંદા પરહરવી, જો મન૦
ન્યાય નીતિથી પુણ્ય વધારી, ઉદય જગતમાં કરવો,
શીલ સદાચરણે શુભ રીતે, આ ભવસાગર તરવો જો મન૦

કૂડ કપટ કોરે રહી જાશે, મરણુ અચાનક થાતા;
પાપ-પુણ્ય સઘળુ પુછાશે, જમને દ્વારે જાતા જો મન૦
દુર્લભ જન્મ જતાં આ એળે, પાછળથી પસ્તાશે,
હાશ કરી શુ સૂતા શાણા, હાલ ભયકર થાશે; જો મન૦
થોડા સારૂ શીદ બગાડે, ખેલ બધો ખલતામા ?
સવળો પથ વિસારી વ્હાલા, અવળે પથે જામા જો મન૦
શ્રેષ્ઠ ઉપાય બતાવુ તુને, તાપ ત્રિવિધ ટળવાને,
મમતા મેલી સમદષ્ટિવડે, ગુણ ઇશ્વરના ગાને જો મન૦
જપ તપ ઇશ્વરપૂજન આદિક, સંધ્યા સ્નાન સમાધિ
દાન યજન કરતા કુલવાને, શુભપદ લેવુ સાધી, જો મન૦
આરાનુ ફળ સારૂ મળશે, નરતાનુ ફલ નરતુ,
કેશવ વિનવે કર જોડીને, કાંઈ હવે તો કરતુ જો મન૦

૨

मराठी चालनी साखी

જો મન માને તો, માન વચન તુ મારૂ ટેક
વિષયતણા વિષયસરખા રસમા, શુ સુખ સાચુ ...
મારૂ તારૂ કરતા મૂરખ, આખર આયુષ ખોયુ, જો મન૦
ભવિષ્ય ભાવિ ભાગ્ય એ વચનો, પર વિશ્વાસ ન ધરિયે,
પુરૂષાર્થે સુખથી સચરતા, આ ભવસાગર તરિયે, જો મન૦
સઘળુ પ્રિય પોતાને માટે, સાર સમજ તુ એનો,
સસારતણા સગપણમાહી, સશય રહે છે શેનો ? જો મન૦
મનની માનેલી આ માયા, અતે મૃગજલ જેવી;
તેને અણસમજેથી સાચી, શાને માની લેવી ? જો મન૦
ભૂલવણી આ ભવસાગરની, ફરતા ભૂલ ન ખાવી,
જન્મ-મરણ જવાને માટે, તક આવી છે આવી, જો મન૦
સાપડશે નહિ સમય ગયો તે, આયુષનુ પણ એવુ,
ધામ ધરા ધન યૌવન આદિક, સઘળુ મૃગજલ જેવુ જો મન૦
ધર્મ કર્મમા કર તુ પ્રીતિ, નીતિ ન્યાય વિચારી,
કેશવ હરિની પરિચર્યાને, પ્રાણથકી કર પ્યારી, જો મન૦

૩

મરાઠી ચાલની શાસ્ત્રી

જો મન માને તો, માન વચન તુ મારૂ — ટેક
હર્ષ-શોક સુખ-દુઃખ અને ભય, છે કોને કયા લાગે?
જન્મ-મરણ પણ કયા કોને છે? ભટકીને શુ ભાગે? જો મન૦
તરંગ જેમ જણાય જલધિમા, ભિન્ન અભિન્ન તથાપિ,
અધિષ્ઠાનમા તેમ જગતમાં, મન શકશે શુ માપી? જો મન૦
ચિદાકાશમા સર્વ વિલાસો, ભાસે વિવિધ પ્રકારે;
સ્વપ્નસમાન સમજ તુ સર્વે, ટળશે વસ્તુવિચારે જો મન૦
અધિષ્ઠાનમા સર્વ જગત આ, વિવિધ વિવર્ત સમજવુ
સાચુ રૂપ સમજવા કાજે, સુન્દર સાધન સજવુ જો મન૦
કાંઇ નથી ને સર્વ જણાયુ, એજ ઐશ્વરી માયા,
બ્રહ્મા ને ભવજેવા તે પણ, શોધ કરીને કાયા જો મન૦
ઇન્દ્રિજાલ જબરી આ જોઇ, તે જન મોહ ન પામે,
જેની ઉપર કૃપા કરી છે, રઘુકુલપતિ રામે જો મન૦
મન વાણી નહિ પહોંચે એવી, આ છે વાત વિચિત્ર,
કેશવ કઇ રીતથી પાડે, તુજ ચિતમાહી ચિત્ર? જો મન૦
જેની સત્તાથી જે રીતે, જેવુ આજ જણાયુ,
એ ઇશ્વર ભાવે ભજવાને, ઉત્તમ વ્હાલુ વાયુ જો મન૦
ટળવા જન્મ જરા દુખ થાવા, કર ઉદ્યોગ કલાથી,
માનવ જન્મ સરસ છે સાધન, અધિક કયુ છે આથી? જો મન૦

આ અસાર સંસારમાં સાર શુ?

રાગ ભૈરવી*

સાર શુ અસારમા વિચાર તુ લગાર આહી?
જાય કાલ હાય વેગથી મમત્વમાહિ વહી — સાર૦
શુ પડ્યા પલંગમાહિ ખાઇ ખૂબ દૂધ દહીં
આ અમૂલ્ય જન્મની ગમાર જાણ વેળ ગઇ, — સાર૦
ધન જન તન યૌવન વગ કામ કર્મ ધામ મહી,
કામના ન કાંઇ કોઇ નક્કટ વૃથા નાચ નહી, — સાર૦

* ગઝલ ઠાઠરો વગર તાલમા ગવાય છે

આધિની અનેક વેદના ન જાય ક્યાહિ કહી;
વ્યાધિને ઉપાધિ અધિક જાણુ જાય જીવ લહી, સા૦
સર્વભોગ સુખ સમગ્રના તરંગ જાય રહી,
કેશવ-કર પકડ એજ સાર સુખદ એક સાહી સા૦

मनने ठपको

* राग धन्याश्री

મન મારા શું મૂર્ખપણામા, મોહ પમાડે મુને રે ?
શાન્તપણું રાખી તુ સાભળ, તો સુખ થાશે તુને રે ટે૦
સમજાવુ તોપણ નહિ સમજે, આગળથી તુ અવળુ રે,
મુખ લેવુ જો હોય સરસ તો, શાણા થઈ જા સવળુ રે, મન૦
કાંઈ નથી પણ સર્વ કર્યું તે, જાદુગરના જેવુ રે,
તે તારી માયામા તે પણ, રૂપ કર્યું કહુ તેવુ રે, મન૦
ઈશ્વરનુ આ જગત અમોને, લેશ ન બંધન આપે રે,
તારૂ કલ્પિત જગતજાલ આ, ખૂબ તપાવે તાપે રે. મન૦
તારૂ જગત ટળે જે સમયે, બંધન સઘળુ તૂટે રે,
જન્મ-મરણના ફેરામાથી, છલ ભેદ વિના છૂટે રે, મન૦
જપ તપ પૂજન ધ્યાન સમાધિ, કર તુ કપટ વિસારી રે,
ધર તુ ધ્યાન સદા હરિહરનુ, તર ભવસાગર ભારી રે; મન૦
અનુભવથી ઓળખ ઈશ્વરને, વસ્તુવિવેક વિચારી રે,
સમય સફલ કર સહજ ઉપાયે, એજ વિનતી મારી રે; મન૦
કેશવ પ્રભુએ કૃપા કરી છે, એમ સમજ તુ શાણા રે,
ફરીને હાર્યું હાથ ચડેલો, તો પાછળથી રહાણા રે, મન૦

विवेकथी विचार करी लेवा विषे

काफी

કરીલે કુશલપણાથી વિનય વિવેક વિચાર ટે૦
ઉત્તમ જન્મ સમય બહુ સારો વેવલા કેમ વિસાર ? કરી લે૦

* નાગરામા, ઠુમરીમા, પદમા અને પ્રભાત વગેરેમા ગવાય છે

હુ કોણ ક્યાનો અહી કેમ આવ્યો, કોણ પ્રકટ કરનાર, કરી લે૦
કોણ પિતા માત જન્મ મરણ શુ, સબધમા શો સાર, કરી લે૦
ધામ ધરા ધન યૌવન કોના, કોના આ વરમાર, કરી લે૦
ખબર નથી પલની પણ પડતી, આગળ કેવી ઉધાર, કરી લે૦
અતરપટ અળગુ થઈ જાતા, આનદ થાય અપાર, કરી લે૦
કેશવ પ્રભુ ભજવાનુ સાધન, માનવ તન નિરધાર, કરી લે૦

मोहरूपी मदिरा न पीवाविषे

माढ

પીઓ ન વારુણી, અહો પીઓ ન વારુણી,
વારુણી વશમુ ઝેર રે, પીઓ ન વારુણી,
વાળે છે કાળો કેર રે, પીઓ ન વારુણી ટેય
વારુણીમા દોષ વધારે, દિન દિન વધતા દુખ:
ભારે ભારે ભય ઉપજાવે, આખર આવે ભૂખ,-
રે પીઓ ન વારુણી,
સારો ન એમા સાર રે, પીઓ ન વારુણી,
વણસાવે વિનય વિચારરે, પીઓ ન વારુણી, વારુણી૦
આળસ ઉગ્ર વધારે વેગે, તન મન અતિ અકળાય,
દોલતજો પણ દાટ વળેછે, રક અને શુ રાય,-
રે પીઓ ન વારુણી,
નાળાયા છે ભડભૂપ રે, પીઓ ન વારુણી,
એ છે હલાહલરૂપ રે પીઓ ન વારુણી, વારુણી૦
આભડછેટ અધિક અભડાવે, દે દુર્ગંધ અપાર,
નિર્ધનતાને નિત્ય વધારે, ખલના વાગે ખાર,-
રે પીઓ ન વારુણી;
ઉચાટો વ્હાલા આખ રે, પીઓ ન વારુણી,
દુરટોછો શેની કાખ રે, પીઓ ન વારુણી, વારુણી૦
જાત અને નિજ ભાન ભૂલાતાં, અપયશ પૂરો થાય.
રગનશતામા પિડ પડ્યાથી પ્રાણ પગાણે જાય —
રે પીઓ ન વારુણી

એમા છે પાપ અપાર રે, પીઓ ન વારુણી,
લુટાવેોમા ઘરબાર રે, પીઓ ન વારુણી; વારુણી૦
કેશવ પ્રભુની હોય કૃપા તો. સમજે સાચી વાત
નહિ તો ભુંડે હાલે પડતા, લાખો ખાશો લાત,-
કે પીઓ ન વારુણી૦
વારુણી વશમા આણુ રે, પીઓ ન વારુણી,
આપુ છુ મારી આણુ રે, પીઓ ન વારુણી, વારુણી૦

મનનો સ્વભાવ અને ઠપકો

* મરાઠી શાખીની ચાલ

મૂરખ મન મારા, શુ કર્મ કઠણુ છે તારા ? ટેક
આગળ પાછળ આડુ અવળુ, તુ ક્ષણક્ષણમા દોડે,
અસલ થકી અવળુ જાવાની, ટેવ છકેલ ન છોડે, મૂરખ૦
રામનામનુ રટણ વિસારી, અન્ય વિષયમા લાગે,
સદ્ગુણનો સંચાર થયો કે, ભડકીને તુ ભાગે મૂરખ૦
ઇન્દ્રિયને આધીન રહીને, પરવશતા બહુ પામ્યુ,
ભવસાગરમા ભટકી મરવા, જગતવિષે બહુ જામ્યુ, મૂરખ૦
રાગ–દ્વેષ–હર્ષ–ભય કરતા, કેમ નથી તુ કાતુ ?
કામ ક્રોધ લોભ લાલચથી, કેમ ન લેશ લજાતુ ? મૂરખ૦
પ્રાણીમાત્ર મરણને પામે, પણ તુ અમર રહે છે,
અમર છતા સચિતને યોગે, અગણિત જન્મ ધરે છે, મૂરખ૦
બંધન વિષયાસક્તપણાથી, પામ્યુ છે તુ પ્હાણા,
મુક્તપણુ નિર્વિષયપણામા, સમજી લેને શાણા, મૂરખ૦
સુખ સંતોષવિષે નહિ સમજે, નીતિ ન્યાય ન જાણે,
તુ તારુ ધાર્યુ કરવાને, કથળે સાવ કટાણે, મૂરખ૦
જપ તપ ઈશ્વરનુ આરાધન, કર તુ કુશલપણાથી,
માનવ જન્મ સરસ છે સાધન, અધિક કયુ છે આથી ? મૂરખ૦
પ્રબલ ઈંદ્રિયો છે ત્યાસુધી, સજ સાધન તો સારુ
ભળ તુ શ્રીભગવાનચરણમા, મેલી મારુ તારુ, મૂરખ૦

* ભજનમા નાટકમા, અને ઠુમરીમા ગવાય

વિનય વિવેક સંતતિ તારી, તે પર કર તું પ્રીતિ,
કેશવ કપટ ઝપટ કર કોરે ઉત્તમ એ છે રીતિ, મગપ૦

स्वार्थी सगपणविषे.

छंद रुचिरानी चाल.*

સ્વાર્થતણું સગપણ સંસારે, મમતામાં મન લોભે રે,
ઈશ્વરની અલબેલી માયા, એમાં સઘળું શોભે રે ટેક
પુત્ર કલત્ર મિત્ર છે કોના ? ક્યાં અભિમાન રહે છે રે ?
ક્યાં ઘરબાર જનક ને જનની ? શું સંતાપ સહે છે રે ? સ્વા૦
સઘળો સંબંધ જગતમાં, તે છેવટ છે ખોટો રે,
સમજી સાર શકાય ન સાચો, એવો ગડબડ ગોટો રે; સ્વા૦
સઘળું પ્રિય પોતાને માટે, તેથી સ્નેહ રહે છે રે,
સ્વાર્થે જન્મ મરણના મોટાં સઘળાં દુઃખ સહે છે રે; સ્વા૦
ધન યૌવન અહીંઆ રે'વાના આખર જ્યારે આવે રે;
સ્નેહ અને સંબંધ બધાનો, રગ રગ રુદન કરાવે રે, સ્વા૦
રંગ વિચિત્ર જગતમાં લાગે, તે કારજ પણ તેનું રે,
કેશવ હરિના ભજન વિના તો તેમાં સુખ તે શેનું રે ? સ્વા૦

मनने ठपको

राग केदारो

રે મન કેવું અધમ અભાગી ?
કેવું અધમ અભાગી રે મન કેવું૦ ટેક
ભવ ભવ ભટક્યું તોપણ ભુંડા, ભવની ભુખ ન ભાગી, રે મન૦
રમ્ય છતાં સાધન સઘળું પણ, તન બળ બુદ્ધિ ત્યાગી,
હીરો હાથ ચડેલો હાર્યું, લાજ લગાર ન લાગી, રે મન૦
ભૂલ્યું તું ભગવાનભજનમાં, રામાદિકમાં રાગી,
ધન યૌવન માયાના મદમાં, જોયું કાંઈ ન જાગી, રે મન૦
આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ વધારી, ઠગ ઠોકર બહુ વાગી,
કેશવ હરિની કૃપ પામીને, હાય થયું ન સુહાગી, રે મન૦

* ગીતમાં, રાસડામાં ભજનમાં અને બીજા ઘણા રાગમાં ચાલે છે તેથી તાન

मूर्ख न थवाविषे मनने बोध

महींदीपनी चाल

માન કહ્યુ મારૂ મન મૂર્ખ મૂર્ખ થામા,
આ ભવાટવીની જાલમા જડાઈ જામા, *ધ્રુતિ
સ્વપ્નની સમાન સર્વ ભૂલમા ભમામા,
મેલ માનને મમત્વ સમજ તું વિસામા માન૦
ધન જન તન ધામ ધરા સાથ કે સગામા,
આ વિચિત્ર ઠાઠમાઠને વિષે ઠગામા, માન૦
હર્ષ શોક મોહના પ્રવાહમા તણામા,
પુણ્યથી પવિત્ર થવા લેશ તુ લજામા, માન૦
સમય સાંપડયો હવે ભમેલ ભૂલ ખામા,
આ અમૂલ્ય જન્મ અફલ જાય હાય વામા, માન૦
છોડ તુ છકેલ છેલ અધિક અધિક ધામા,
કુટિલ હવે કાન રાખ કૃષ્ણની કથામા, માન
કર જપ તપ દાન ધર્મ પૂજા પ્રતિમામા;
કેશવ હરિનામ વગર સાર નહિ કશામા, માન૦

अवसर न आववाविषे

‡ राग कानडो

અવસર વીત્યો નહિ આવે—અવ૦
પલની ખબર નથી પડતી આ, લોક સદા સમજાવે; અવ૦
બાલપણામા રમત ગમતમા, રહી રમખાણ મચાવે,
તરણુપણામા તરુણી તુને, નૌતમ નાચ નચાવે, અવ૦
વૃદ્ધપણે પરવશતા પીડે, ચિંતા ચિત્ત તપાવે,
કાલ અકાલે આવી પડતા, કયા બલ કોઇ બચાવે ? અવ૦

---

* ઝીંઝોટી, પ્રભાત, બિહાગ વગેરે રાગમા ગવાય છે. તાલ દાદરો.

‡ ત્રિતાલ આવી જાતના પદ કાફીની હોરીમા ચાલે, પણ રચતી વખતે તેવી ગોઠવણ રાખવી જોઇએ હોરીમા પાચ પદ હોય તેમા પાચમુ ટેકમાથી ઉપાડી લે. લિ૦ કર્તા

કૂડ કપટ છલવાળા કર્મો, કોને કાજ કરાવે ?
તન ધન જન બલ બુદ્ધિતણું તુ, શુ અભિમાન ધરાવે ? અ૦
ચચલ ચિત્ત ચપલ આ કાયા, દુ ખ અનેક દબાવે;
પથ ગ્રહણ કર પુણ્ય થવાનો, દાન દયા કર દાવે; અ૦
માનવ જન્મ અમૂલ્ય મળ્યો તે, શીદ વૃથા વણસાવે;
ભય હરનારા **કેશવ** હરિગુણ, કેમ ભમેલ ન ભાવે; અ૦

मनने शिखामण

पंजाबी गत

સમજાવુ સાચી વાત મન મારા રે,
સમજ સમજ સુખ પામ સરસ, સમ૦
વિષયાદિકના વિષમ નિશામા, ચચલ ચપલ ન રાખ ચરસ સમ૦
શુ ફલ મૃગજલરૂપ વિલાસે, મેલ છકેલ છયોક છ રસ સમ૦
શાન્ત થવાય નહિ જો નિશ-દિન, અતરની નહિ જાય તરસ સમ૦
આથડમા તુ આડુ અવળુ, ઉત્તમ નરતન કર ન નરસ સમ૦
વારવાર વિચાર વિવેક વળમા કેમ વીનાડ વરસ સમ૦
જૂઠી આ જજાલ વિસારી, **કેશવ** હરિના ચરણ પરસ સમ૦

दोषमां न दबाई जवाविषे

धन्याश्री

મન તુ ગમાર થામા, દોષમા દબાઈ જામા મ૦
રાચ્યુ કેમ રાગ રગે, સુખ ભોગને પ્રસગે,
સુત મિત્રને પ્રસગે, મન તુ ગમાર થામા; દોષ૦
આ અમૂલ્ય જન્મ પામી, હારમા હવે હરામી,
ચર્મ ચૂથ કા નકામા, મન તુ ગમાર થામા, દોષ૦
સાર તુ વિચાર વ્હાલા, ઠેબા ખાય કેમ ઠાલા,
ઠાઠ કા ન રહે ઠામા, મન તુ ગમાર થામા; દોષ૦
ભવજલ જાણ ભાર, તે થકી ન કોઈ તારે;
તારમા હવે તણામાં, મન તુ ગમાર થામા દોષ૦

* સ ૧૯૪૪ † ત્રિતાલ

ક્રોધ કામ લોભ ચોર, ચોરે તારૂં ચારે કોર
મોહ મત્સરે મરામાં, મન તું ગમાર થામાં, કો૦
આધિઓ અનેક રાખી, વ્યાધિઓ વિશેષ સાખી,
હાય વોયમાં હણામાં, મન તું ગમાર થામાં, કો૦
વિવિધ ઉપાધિઓમાં, સુખી હોય કોક સોમાં,
દીનતા ભરી દશામાં, મન તું ગમાર થામાં, કો૦
સુખ દુઃખ જોઈ જોઈ, દિન રાત રોઈ રોઈ,
ધન-જનકાજ ધામાં, મન તું ગમાર થામાં, કો૦
તન બલ બુદ્ધિશાળી, વિનય વિવેકવાળી,
સમજણ જાય વામાં, મન તું ગમાર થામાં, કો૦
કેશવ કૃપાલુ હરિ, શોધી લે વિચાર કરી,
માણ તું પછી મજામાં, મન તું ગમાર થામાં કો૦

वनमाळीने न विसर ॥८विषे
भैरवी

મન વીસરમા † વનમાળી, મન વીસરમા વનમાળી,
નટવરનાથવગરની વાતો, કરમા કુટિલ નમાની, મન૦
જેની સત્તા વગર જગતમાં, કોઈ ન વસ્તુ વહાલી,
ક્ષણ પણ જેના વગર લગારે, કોઈ ખૂણો નહિ ખાલી, મન૦
ધામ ધરા ધન જનને મેલી, ચતુર જવું છે ચાલી,
સ્વાર્થતણો સબંધ બધાનો, તે આખર છે ખાલી, મન૦
વિષયભોગ સંભોગ વિષમ છે, તજ તે સાથે તાલી;
કેશવ હરિ ભજવાનું ભૂલી, શીદ ઘુંચવણી ઝાલી? મન૦

अभिमान तजवाविषे
काफी

હવે તો હે મન માન, તજ અંતર અભિમાન,
નિત્ય અસંગ રહી નિર્મલ તું, ધર હરિચરણે ધ્યાન; હવે૦

* આરંભ અંતમાં '૮' નાખવો હોય તો ભલે, † વિશ્વરચનારૂપ વનનો-માળી-રક્ષક-પાલક-પરમેશ્વર લિ કર્તા

વિવિધ વિષયનુ વાત વિષ તુ, કયાહિ રખે કર કાન;
સાચવ શમ દમ શીલ સરલતા, મેળવ મોટપ માન, હવે૦
પરઉપકારવિષે કર પ્રીતિ, આપ દયાથી દાન,
જન્મ અફલ આ જાય અજાણે, ધૂળ ન કર તુ ધાન, હવે૦
સાર નહિ સબધ બધામા, ભૂલ અભાગી ન ભાન,
કયાથી દીયે દુધ દાબીએ તો પણ, બાહુથી બાપનુ થાન; હવે૦
શાન્તપણુ અમૃતરસ સાચો, પ્રેમ ધરી કર પાન,
કર **કેશવ** હરિચરણે ચોપે, નિર્મલ એક નિશાન, હવે૦

આ ભવસાગર તરી લેવાવિષે.

રાગ—ગોડી

ચેત અચેત વિચાર કરી લે; આ ભવસાગર ભાઈ તરી લે
મેલ મમત્વ વૃથા મરડામા, અધ બની અવળો અથડામા, ચેત૦
કાલ કુટિલ આ જાય નકામો, પામ ન વાયલ કેમ વિસામો? ચેત૦
કામ કશા ધન ધામ ન આવે, ભોગ વિલાસ ભમેલ ભમાવે, ચેત૦
પ્રેમ પરસ્પર સપ સગાઈ, ભુગળા વગર ભજેછે ભવાઈ, ચેત૦
કેમ લબાડ તને લત લાગી? ઉઘ ન આમ અબુદ્ધ અભાગી; ચેત૦
જન્મ સફલ કરવા કર પ્રીતિ, એજ સખા સુખકારક રીતિ, ચેત૦
કેશવલાલ કહે કર જોડી, વેશ ઘણાય રહી રાત થોડી; ચેત૦

હઠીલી બુદ્ધિને મોટપ મૂકવાવિષે બોધ

કાફી

હઠીલી હે મતિ મારી સમજ સલુણી સાર,
મદમાતી મેલી દે મોટપ, વિનવુ વારવાર હઠીલી૦
આ શુભ યોગ ફરીથી દુર્લભ, તેમ આધક અધિકાર,
કુટિલપણુ તુ કુટિલ તજી દે, ભૂલ ભરમ ને ભાર, હઠીલી૦
કાલ વૃથા વહિ જાય અજાણી, બલમા વાગે બાર,
અવળા અલ્પ વિચાર તજી દે, આખર સર્વ અસાર, હઠીલી૦
અજર અમર ક્યા કોઈ રહ્યુ છે? જો તન જનના તાર;
પણ તુ અજર અમર થા મુજમા, લેશ લગાડ ન વાર; હઠીલી૦

અવળામા અવળુ ફુલ માટે, બોલ કહુ બે ચાર,
સેવ્ય અને સેવક તો તુ મા, ભૂલ ભમેલ સુધાર; હઠીલી૦
તુ સુખવાળી તો હુ સુખીઓ, સશય નહિ નિર્ધાર;
ઓળખ તુ તારા ઈશ્વરને, ભવભય સર્વ વિસાર; હઠીલી૦
શુ દિઙ્મૂઢ બને તુ બલમા, એમ પમાય ન પાર;
તારામા તલ્લીન થએલા, પ્રભુપર કર ઉપકાર હઠીલી૦
તુ તારૂ જો રૂપ તપાસી, સાવ ન હિમ્મત હાર,
કેમ રહી રીસાઇ રસીલી, પ્રાણઉપર કર પ્યાર હઠીલી૦
જન્મ ધર્યાનુ સફલપણુ છે, વિનય વિવેક વિચાર;
કેશવ હરિમા પ્રેમ વધારી, આનદ પામ અપાર હઠીલી૦

जीभने शीखामण

१

काफी.

લખુડી લખ લખ કરમા, ભજ ભાવે ભગવાન,
તર આવી છે તક આ તુને, મેલ સલુણી માન લખુડી૦
વિવિધ વિષયના વર્ણન વખતે, ભૂલ ન ભોળી ભાન,
નવ બોલ્યામા નવ ગુણ એનુ, કેમ ન સમજે સાન ? લખુડી૦
ષડરસ ભોજન વિષમ વિસારી, કર હરિરસનુ પાન;
અવસર જાય અરે આ અમથો, એજ ખરેખર જ્ઞાન લખુડી૦
પરનિદા પિશુનાઈ પરી કર, લે તરવાનુ તાન,
કૂડ કપટ છલ ભેદ ભમેલી, આખર નરક નિદાન, લખુડી૦
વિનય વિવેક ભરેલા વચનો, છે પીયૂષસમાન,
ઈચ્છા હોય તને તો તેનુ, દે લે પ્રતિદિન દાન, લખુડી૦
ગુણસાગર નટવરનુ નિશદિન, ગુણિયલ કરને ગાન,
સારૂ નરસુ સર્વ સુણે છે, **કેશવ** હરિના કાન, લખુડી૦

२

काफी

લખુડી લખલખ કરમા ભજ ભાવે ભગવાન.
મર્યાદા મેલી મમતીલી, ધૂળ કરે શુ ધાન ? લખુડી૦

---

* લખુડી–વાદરી એવી જીભ, વાદરાના જેવી અટકચાળી

ચપલપણું રાખી ચળવળમાં, કરમાં રાખ કમાન,
આ સંસાર અસાર વિચારી, થા સ્થિર તારે સ્થાન, લખુડી૦
ખલમાં ને ખલમાં બંધાઈ, ઉધડક કેમ ઉધાન †
તારે હાથ બધું છે તોપણ, મેળવ કાં ન વિમાન ? લખુડી૦
આ તારૂં આ મારૂં કરમાં, છોડ અરે અભિમાન,
રાગ–દ્વેષવિષે વશ થામાં, ધર ગિરધરનું ધ્યાન, લખુડી૦
નિર્મલ તું નામસુધા પીવા, કેમેય કરી માન,
કેશવ હરિને રાજી કરવા, આદર એજ વિધાન, લખુડી૦

* संसारनी क्षणिकता

काफी

ક્ષણભંગુર સંસાર, નિરંતર ક્ષણભંગુર સંસાર
આગળ અનુભવ થાય નયનથી, વાત ન લેશ ઉધાર, નિ૦
ધામ ધરા ધન આદિક વૈભવ, ધાટા આ ધરબાર
પુત્ર કલત્ર મિત્રની મમતા, આખર સર્વ અસાર, નિ૦
કામ ન આવે કાંઈ કરેલો, વિષયાદિકપર પ્યાર,
માંડ મળેલું આ માનવ તન, પડતાં નહિ પલ વાર, નિ૦
સઘળું સ્થિર અચલ નહિ કાંઇ, એ નિશ્ચય નિરધાર,
તે સારૂ સંકોચ વિસારી, અંતર રાખ ઉદાર, નિ૦
સાર્થક કર સમજણ તું તારી, તજ સંતાપ અપાર;
આત્મસમાન ગણી અંતરમાં, કર પરનો ઉપકાર; નિ૦
નીતિ ન્યાય ઉપર કર પ્રીતિ, વિનય વિવેક વધાર,
શમ–દમ સત્ય સહાયક સાથે, સજ સત્સંગ ગમાર, નિ૦
ધર્મ કર્મ ને દાન દયા કર, આદર વસ્તુવિચાર,
હીરો હાથથકી હાર્યો તો, વશમો છે વ્યવહાર, નિ૦
જન્મ–મરણના ભ્રમણતણો તું, ફેર ચડેલ ઉતાર,
કેશવ હરિને રાખ હૃદયમાં, એ સમજણનો સાર, નિ૦

† ઉધાન એટલે ત્રણ પાયાવાળી અર્થાત્ ઠેકાણાવગરની લિ૦ કર્તા
* સં. ૧૯૪૫, ફાગણ

अंते कांई न होवाविषे

मराठी चालनी शाखी

આખર કાંઈ નથી, મન તું હાય મરે ન મથી ટેક
કામ કશા ધન ધામ ન આવે, હાથી હય રથ હાડી,
બાગ બગીચા મ્હેલ મજાના, ઘરની ઘોડાગાડી, આખર૦
પુત્ર કલત્ર મિત્ર માયાળુ, સગા સહોદર શાણા;
ચાકર શેઠ રંક ને રાણા, તારાથી ઉભરાણા; આખર૦
કલ્પિત વિષય બનાવી તેમાં, પરવશ થઈ પરવરમાં,
ભવના ભાવવિષે શું ભટકે, મર તારા મંદિરમાં, આખર૦
સાચું જે સમજાય જગત આ, તે મૃગજલના જેવું,
સગપણ બગપણ શું સમજાવે, નવડે મીંડે નેવું, આખર૦
મૂલ વગર મોટી મમતાએ, આ સંસાર રચાયો,
શોધ્યા કર સો વરસો તોપણ, પ્રકટ જણાય ન તાયો, આખર૦
વાયુના બાચકા ભર્યાથી, કાંઈ ન કરમાં આવે;
મારા તારામાં મગડાઈ, શું ધમસાણ મચાવે? આખર૦
શોક હર્ષને રોક હઠીલા, રાચ ન રાગતરંગ,
કેશવ હરિને ભજ ભાવેથી, સંચરતા સત્સંગ; આખર૦

मनने सुधरवानो बोध

खमाच

માડ તું મન મારા સુધરવા—
સુધરવા સુધરવા સુધરવા સુધરવા, માડ તું૦
ફોકટ જન્મ ગુમાવ શું કરવા? માડ તું મન મારા સુધરવા
વિષયાદિકના વેગ વિસરવા, આ કાળગ્રહમાંહિ ઉગરવા; માડ૦
નૌતમ તરણી ભવજલ તરવા, હાથ ચડી શી બીજી ઠરવા? માડ૦
મેલ છકેલ છેલ છોકરવા, ફાંફાં મારી ક્યાં જન ફરવા? માડ૦
અધન ભવસાગરનું હરવા, **કેશવ** હરિનાં છે ગુણ ગરવા, માડ૦

संसारमां सार विचारवाविषे.

माढ अथवा मेवाडो

સંસારમાં શો સાર તે વિચાર તો કરો
ફસાઈને આ ફંદમાં શું ફૂલતા ફરો ? સં૦ ટેક.
ધન જન યૌવન કામ ન આવે આ ધરણી ને ધામ,
કરીએ કોટિ ઉપાય તથાપિ, કોય ન સુધરે કામ; રે વિ૦
અબંધ સંતાપ અને સંકોચે મન મુંઝાય,
ધાર્યું થાય ન કાંઈ બરાબર, કાલ વૃથા વહિ જાય, રે વિ૦
જન્મ અમૂલ્ય મળ્યો તે જાતે, ખાતે અફલ કરાય,
તરણી તૂટે તો શી રીતે, ભવ સાગર ઉતરાય, રે વિ૦
મારૂં તારૂં એવી મમતા, બહુ મારેછે માર,
પ્રાણ પરોણા થાય ભલે પણ, કાંઈ કરે નહિ વાર, રે વિ૦
ત્રસડાયા બહુ અંધ બનીને, વૃદ્ધ તરુણ ને બાલ;
નજરે જોતા પણ નહિ સૂઝે, એવી થાશે કાલ, રે વિ૦
અજર અમર કો' કોણ રહ્યું છે ? કોની રહી છે વાત ?
ધામ ધરાદિક હોત અચલ તો, શોક શું કરવા થાત ? રે વિ૦
સુખ–સંતોષ વધારો વ્હાલા, મેલી મનનું માન,
ધીરજ કેમ રહેછે તમને, આ તન રાખ્યું ધ્યાન; રે વિ૦
ક્ષણભંગુર તન શું લઈ જવું, સાચી એક સુવાસ,
તેમ છતાં નરકે જશો તો, થાશે નરકનિવાસ, રે વિ૦
સારૂં માઠું સર્વ બતાવે, નજરે સઘળો લોક,
જે કરવું તે પોતે કરવું, શું કરી આપે કોક. રે વિ૦
શોધ્યા શાણા **કેશવ** હરિને, દૂર કરીને દોષ,
સાર સમજશો તો અંતરમાં, થાશે સુખ સંતોષ, રે વિ૦

मरण पछी कांई न बने तेविषे.

माढ

વીંચાતાં આંખર આંખ રે, કાંઈ નહિ બને
અંતે અરે શો સાર તે, વિચારજો મને ટેક.

માંડ મળ્યું છે આ તન તમને, ચેતો ચતુર સુજાણ,
આગળ પાછળ એમજ રે' છે, પોઢી જાતાં પ્રાણ,— રે વિ૦
ધન જોબન અહીંઆ રે'વાનાં, આ તનનું પણ તેમ,
મ્હોબત સોબત સાર વિનાની, અવળું થાતાં એમ,— રે વિ૦
રંગ તરંગે શું રાચો છો, ધન જોબન છે ધૂળ;
પ્રેમ અને પરિચય પોતાનો, તે બધનનું મૂલ,— રે વિ૦
સુત દારા સંપત છે કોના ? કોના આ ઘરબાર ?
સંબંધ સ્વાર્થે બધાઈ, દે છે દુઃખ અપાર,— રે વિ૦
કરવાનું તે આજ કરી લ્યો, કોણે દીઠી કાલ,
જે દેખો બીજાના જાતે, તે આપણના હાલ,— રે વિ૦
કોણ અને શા કાજે આવ્યા, કયાં જાવાનું એમ;
શું કીધું ને શું કરવાનું, ધન્ય થવાશે કેમ;— રે વિ૦
વારંવાર મળે નહિ વ્હાલા, આ માનવનો દેહ;
શુભ સંયોગ અવર પણ એમાં, કાંઈ નથી સંદેહ,— રે વિ૦
માંડો ઉદ્યમ કરવા એવો, સુખ સંતોષ પમાય,
આધિ વ્યાધિ વધારે એવા, જન્મ-મરણ પણ જાય, રે વિ૦
શોધો **કેશવ** હરિને હેતે, તો થાશે કલ્યાણ,
નહિ તો શું સમજાવું ઝાઝું, બુડયા બારે વ્હાણ— રે વિ૦

જ્ઞાનવિના સુખ નથી

- ઝીંઝોટી

સમજ વિના કેમ સખા સુખ થાય ? ટે૦ *
આ મારૂં આ તારૂં કરતાં, તન બલ બુદ્ધિ હરાય,
પોતાને હાથે સહુ પોતે, બેલ બની બંધાય, સ૦
પ્રેમ અને પરિચય પોતાનો, કયાંહિ ન થાય સહાય,
કયાં સાચું વચમાંથી વશમું, સગપણ જ્યાં સંધાય; સ૦
તાપ ત્રિવિધથી તન મન તપતાં, ગત દિવસ રંધાય,
હાલ અલૌકિક ખેલ બન્યો છે, પાર કશો ન પમાય; સ૦

---

* માલકોષ વગેરેમાં પણ ગવાય છે સં ૧૯૪૫, અશાડ

જાણી જોઈ જવાઈ તણાતા, માનવ હાય મરાય,
રંગ તરંગ બધા અંતરના, તે અમથા ઉભરાય, સ૦
રાગ–દ્વેષ હર્ષ ને શોક, નયને નીર ભરાય,
મનમાંથી જો સર્વ મટે તો, શોક સમગ્ર સમાય; મ૦
વારવાર મળે નહિ આવા, આ તન જોબન કાય,
કેશવ હરિને હાથ કરી લે, કાલ વૃથા વહી જાય; મ૦

ક્ષણભંગુર સંસારમાંથી સાર શોધી લેવાવિષે

સાર શોધી લે ક્ષણભંગુર આ સંસારમાં રે
આ સંસારમાં રે, બહુ ધરબારમાં રે,— સાર૦
ધન જન જોબન માંડ મળ્યા છે, ભૂલ ન ભૂંડા ભારમાં રે, સાર૦
તન બલ બુદ્ધિ સહાય સરસ છે, વાર કરે શું વિચારમાં રે, સાર૦
અંતર આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ, મરણ–જન્મના મારમાં રે, સાર૦
મારૂં તારૂં કાં કર મૂરખ, મરમાં કામવિકારમાં રે, સાર૦
વિષયાદિકના અધમ રમોમાં, તું સુખ સાચું ધારમાં રે, સાર૦
માનવજન્મ મણિ છે મોંઘો, હોડવડે ને હારમાં રે; સાર૦
પર ઉપકાર કરી લે પ્રીતે, નીતિની રીતિ વિસારમાં રે, સાર૦
જોડી દે મન મોહ વિસારી, **કેશવ** જગદાધારમાં રે; સાર૦

ઘર મેલીને બહાર ન દોડવાવિષે

દેશી

ઘર મેલીને, જોવાને શું દોડ બહાર વધારે,
જાણી જોઈ, કેમ અપાર વિવેકવિચાર વિસારે ?
જે બહાર બધું તે છે ઘરમાં, પોતામાં તેજ રહ્યું પરમાં,
ફાંફટ ફાંફાં મારી ફરમાં,–ઘર મેલીને૦
વ્યવહાર અને લેવું દેવું, ઘરમાં જે જે જોયા જેવું
સમજી લે તું સઘળે તેવું;—ઘર મેલીને૦
ધારે છે ક્યાં તું ધાવાનું, વર રીતેથી ઘર જવાનું,
બહુ દુખપરાયણ થાવાનું, - ઘર મેલીને૦

લેવાને બદલે બહુ ખોયુ, એવુ તે બીજેથી જોયુ,
અમૃત મેલીને વિષ ડોહ્યુ,— ઘર મેલીને૦
ભણવા ગણવાનુ છે ઘરમા, ભ્રમમા અવળા પગલા ભરમા
પરબારો બીજે પરઘરમા.- ઘર મેલીને૦
ઘર જાણે તે સઘળુ જાણે, નહિ જાણે તે ન કશુ જાણે,
રહેને તુ તારે ઠેકાણે,— ઘર મેલીને૦
પરદેશવિષે પ્રેમી થાવા, હોડ છે દેશ તજી જાવા,
તે છે ભર દરિઆમા ઝાવા,— ઘર મેલીને૦
બહુ શોધ વિરોધ બધો ઘરમા ઘરમા છે તે ક્યા છે પરમા,
પોતાનુ પણ તુ પરહરમા,— ઘર મેલીને૦
પહેલા ઘરઘાટ સુધારી લે અનુભવથી વાત વિચારી લે,
ઘરમેળે ઘરને તારી લે,— ઘર મેલીને૦
કેશવ હરિ હાથ ચડે ઘરમા તુ અન્ય વિચારવિષે પડમા,
ભ્રમથી અણસમજુ આથડમા,-- ઘર મેલીને૦

थएली भूल न मटवाविषे

राग माड

ભારે થઈ જે ભૂલ તે ટાળી નહિ ટળે
હાથે થયા છૂટા બાણ વાળી નહિ વળે -ભા૦
ભૂલ સમજતા ભૂલ કરે તે, શુ સમજે દિનરાત,
મૂર્ખ અને વિદ્વાનજનોની, નોખી સઘળી વાત,— રે ટાળી૦
શુ કહિએ સચિંતની વાતો, એતો આડા આંક,
કાયર થાય કુશલ પણ એમા, તેમા કોનો વાંક,- રે ટાળી૦
ભૂલ કરે વિદ્વાન ભલે પણ, મૂર્ખ ન કરશો કોય,
વિદ્વાનોના પંથ વિષમ છે ભૂલ કરે છે તોય,- રે ટાળી૦
વિદ્વાનોની ભૂલ અવરને થાય સુબોધક રૂપ,
એની ભૂલ અવર નહિ જાણે અવર રહે ચૂપચૂપ,-- રે ટાળી૦
ભૂલ બરાબર સમજે તે તો, ભૂલ કરે તો ઠીક,
ભૂલ ન સમજે તે ભૂલે તો શી બીજી છે બીક?— રે ટાળી૦
ભલે ભૂલે ફેર જગતમા, સમજે ચતુર સુજાણ,
નહિ સમજે તેવાને ભૂલો દુખતણી છે ખાણ,— રે ટાળી૦

કેશવ હરિની હોય કૃપા તો, ભૂલ કદાપિ ન હોય;
ભૂલે તો તે ભૂલ સુધરવા, પાછલ ન રહે કોય,–રે ટાળી૦

ભૂલવિષે.

राग माड

ભૂલ્યા વિના ભૂલ્યા છિયે એવું ન માનીએ,
નિશ્ચે ન બાધી બેસીએ, નામે નિશાનીએ ભૂલ્યા૦
ભૂલતણું શું રૂપ અને તે, કોને કયાર થાય ?
એમ તપાસી જોતા જાતે, સંશય સર્વે જાય,–રે નામ૦
અંતર નિર્મલ હોય નિરંતર, તો ભાગે છે ભૂલ,
દોષ હૃદયનો દીનજનોને, છે અઘનનું મૂલ,–રે નામ૦
ભૂલ સુધારો ભવસાગરમા, છે અંતરનો ભેદ,
પોતાનું અંતર પોતાને, આમ કરે છે કેદ,–રે નામ૦
ભૂલવિષે જે ભૂલ સમજવી, કયા છે તે વિપરિત ?
ભૂલ વિના પણ ભૂલ સમજવી, એ ઊંધી છે રીત,–રે નામ૦
કયા કોણે કયારે દીઠું છે, કો' આકાશે ફૂલ ?
વિનય–વિવેકવિના છે આખર, સમજણ સઘળી ધૂળ,–રે નામ૦
કેશવ હરિને ભાવે ન ભજ્યા, એજ ખરેખર ભૂલ,
વાત પટ મારી જોત ખોટી, તો મસ્તક છે ફૂલ-રે નામ૦

मतिने मनाववाविषे

*काफी

વશ થા મતિ વ્હેલી વ્હેલી રે,–જાવું છે ધન જન મેલી રે, વશ૦
ધામ ધરાદિક કામ ન આવે, બાગ બગીચા બેલી રે, વશ૦
પુત્ર કલત્ર કુટુંબ કબીલો, દે ડાલાને ઠેલી રે, વશ૦
અહીં રે'શે અંતે આ તારી, રચના સર્વ રચેલી રે; વશ૦
વિપજેવા આ વિષમ વિષયમા, ભૂલ વળા તું ખેલી રે, વશ૦
શું આમા તારૂં તું દેખ, હું પામરમા પ્હેલી રે, વશ૦

* તાલ દીપચંદી દશ રાગમા પણ ગવાય છે અને ભોળાભગતના ચાબખામા તથા રાસડામા પણ ચાલે છે સંવત ૧૯૪૬

સ્વપ્ન અને મૃગજલના જેવા, રતિરંગે શું રેલી રે? વ૦
કેમ ચડી છે કોકટ ફેરે, વાટે ઘાટે ઘેલી રે' વ૦
જન્મ-મરણ મટવાની રીતિ, સમજાવું બહુ સ્હેલી રે. વ૦
વિનય વિવેક વિચાર વિસારી, છડમાં છેક છકેલી રે, વ૦
મારૂં તારૂં તું મેલીને, પ્રભુચરણે થા ચેલી રે, વ૦
તોડી દે તું તત્ત્વવિચારે, હુંપદ રાશ રસેલી રે, વ૦
શમ દમ સાધન હાથ કરી લે, ભૂલ ન ભૂલભરેલી રે, વ૦
કેશવ હરિને ભજ ભાવેથી, છોડ ન આ તક છેલી રે, વ૦

विचारी जोवाथी सघळुं समजाय
भरथरीने रागे

વેગે વિચાર કરી જુઓ, સાચું તો સમજાયજી.
શોધક વૃત્તિથી સાનમાં, અંતે અનુભવ થાયજી વેગ
ધામ ધરા ધન ધૂળ છે, મેલી જાવું મસાણજી;
બાગ બગીચા વૃથા બધા, ભાગ રોગની ખાણજી, વેગ
વંશ સગ સંબંધ બાંધીએ, તે પણ આવે ન કામજી,
વેળા ગઈ તે વળે નહિ, દીધે અગણિત દામજી, વેગ
ક્ષણભંગુર સંસારમાં તન પડતાં ન વારજી,
ખબર પડે નહિ કોઇને કેવું પડશે મ્હેવારજી, વેગ
ક્યાં કોણ કોઇનું કોઈ છે? કોણ કોનું સહાયજી.
જાલ વૃથા કાપવા વિના ક્યારે કો' શું કરાયજી, વેગ
આધિ ઉપાધિ વ્યાધિથી, તન જાય તવાઈજી,
માન મમત્વવિષે મુવા, ભારે નીચા ભવાઈજી, વેગ
જન્મ જરા ને મરણની, ઘાટી છે ઘટમાળજી,
આશા બધી અળગી રહે, કાલ પડતાં અકાલજી, વેગ
દાનવ માનવ દેવના, ક્યાં છે નામ નિશાનજી,
સૂતા ઘણા સોડ તાણીને, મૂકી માન ગુમાનજી, વેગ
જન્મ ગયો તે નહિ મળે, જીવિતનું પણ તેમજી,
અજર અમર કોઈ છે નહિ, થાય અનુભવ એમજી, વેગ

* 'જી' કાઢી નાખીને ગરબી વગેરે ઘણા રાગમાં ગવાય છે સં ૧૯૪૬

શમ-દમ શાસ્ત્રવિચારનુ, ભૂલી જાવુ ન ભાનજી,
શોક વિસારો સર્વદા, સુખનુ એજ નિદાનજી, વેગ૦
પ્રભુ ભજવા શુભ ભાવથી, કરી વિનય વિચારજી,
માનવ તન મળવા તણો, એ છે ઉત્તમ સારજી, વેગ૦
જપ તપ વ્રત શુભ સાધને, રાખી હૃદય વિશાલજી,
કેશવ હરિને ઓળખો, વૃદ્ધ તરૂણ ને બાલજી, વેગ૦

तारणुं तूटयुं

भजन.

તૂટ્યો મારો તબુરાનો તાર–
ભજન અધુરૂ રે, રહ્યુ ભગવાનનુ તૂટ્યો૦
એક તૂટતા બીજા ગે તાર અસાર છે,
જીવાળીમા નહિ હવે જીવજી,
પારા પડ્યા પોચા રે, નખલીયુ નામનુ; તૂટ્યો૦
તરણુ પડી છે રે બાતલ તુબડે,
લાગે નહિ ફૂટી જતા વાર,
ખૂટીનુ ખેચાવુ ગે, કાઈ ન કામનુ, તૂટ્યો૦
રગ ચડેલો કાચો રે, કહો તે કેમ રહે ?
થોડી ઘણી પોચા પડી જાય,
ખેલ બગડતા ખાસો રે, ભાન ન તાનનુ. તૂટ્યો૦
સ્વર મેળવીએ શેમા રે, તાલ બેતાલ છે,
ઢોલકમા પણ કાઈ ન ઢગ;
બધ થયુ છે બારૂ રે, હરિરસપાનનુ, તૂટ્યો૦
ખરચી હવે ખુટી ગે બુટી હવે બીજી નથી,
હરિ હવે ઝાલો તમે હાથ,
કહુ છુ કામ ન મારે ગે, ધનજન ધામનુ, તૂટ્યો૦

---

* ૧૯૪૫ મા લખેલી તે આજે ઉતારી સ ૧૯૪૬ ના ફાગણ આમા અક્ષરો ની વવધટ બહુ રહેછે અને તે ચાલી પણ શકે છે પ્હેલી કડી મને બહુ ગમે છે લિ કર્ત્તા

કેશવ હરિની કરણી રે કોઈ ન જાણી શકે,
વાણી મન પાછા વળી જાય,
બલ ચાલે નહિ એમા રે, મહા બલવાનનુ; તૂટ્યો૦

माया मुकवामाटे मनने शिखामण

होरी

મેલ મૂરખ હે મન માયા, માયામાંહિ મુવા કેઈ ડાહ્યા, મેલ૦
આ ધન ધામ ધરા સુત સંપત, આ જનની જન જાયા,
ભાઇ જમાઇ સગાઈ સકલની, આ સુખકારક કાયા,
માની એમ કૈક મરાયા — મેલ૦
કલેશ કુસંપ કરી મમતામા, અહી આંડધડ ધાયા;
વિનય વિવેક વિચાર વગરના કેવલ બંધ કમાયા;
ભૂલી ભાઠમાંહી ભરાયા; મેલ૦
ધન યૌવનમા ધૂળ વાલતા, જે શઠ નહિ શરમાયા,
પાપતણા પડતા અતિ તાપે, તે પામર કરમાયા;
સદા દીન દુખે દબાયા; મેલ૦
કામ ક્રોધ લોભ મદ મત્સર, તૃષ્ણાતરંગે તણાયા;
ભૂખ તરશ ભય આદિક ભાવો, એ પરધર્મ વરાયા
એથી કૈક અતિ અકળાયા; મેલ૦
મિથ્યા મૃગજલરૂપ જગતમા, રાત દિવસ રઝવાયા;
રાગદ્વેષ હર્ષ ને શોક, ઘાયલ કૈક ઘવાયા,
ત્રિવિધ તાપમાહિ તવાયા, મેલ૦
સંપ-સજ્જનતા-નીતિસરોવર, જે નિર્ગુણ થઈ નાહ્યા;
વિશ્વતણા વસમા વિપજેવા, જેને નથી વા વાયા,
તેઓ સુખમાહિ સમાયા, મેલ૦
મેલ મમત્વ ફરી નહિ આવે, આ ધન યૌવન કાયા;
કલ્પલતા **કેશવ** હરિ શોધી, લે શીતલ સુખ છાયા,
તો તો દિન સર્વ સવાયા, મેલ૦

जीव पंखीने बोध.

*सारगी छंदनी चाल.

આવ્યા તો ઉડી જવાનો, પંખી પિંજર મેલીરે;
સુતો શું સંભાર સમયને, વાત છતી છે છેલી રે આવ્યો તો૦
આવ્યા ક્યાંથી ક્યાં જવાનો, ખબર પડે નહિ એવી રે,
એક તજી બીજે જવાનો, વાય વડો છે વેની રે, આવ્યો તો૦
પત્યાળુ માન્યું પોતાનું, અણગમતુ તે થાશે રે,
અધવચ્ચ ખખડાવીને અંત, ભટકી ક્યાંહી ભરાશે રે, આવ્યો તો૦
પિંજર પંખીડો થવાર્યો, અડના સહુ અભડાશે રે,
મોઘામા મોઘું માનવું પણ, તરણાતુલ્ય ગણાશે રે, આવ્યો તો૦
રંગ રૂપ ચંચલતા તેની, અન્તે મીથ્યા થાશે રે,
પાછળથી સંધરતા પલ પણ, દુર્ગંધે ગંધાશે રે; આવ્યો તો૦
રાખ કરી દેશે રખવાળા, અન્તે એના પ્યારા રે,
વિસરી જાશે હાય વિહગને, નિજને લેખી ન્યારા રે; આવ્યો તો૦
જ્યાસુધી પિંજર—પંખીનો, યોગ રહ્યો છે આવો રે;
ત્યાસુધી અપશબ્દ તજાવી, પ્રભુના નામ પઢાવો રે, આવ્યો તો૦
શમ દમ દાડિમબીજ દયાથી, ખાંત કરી ખવરાવોરે,
નીતિન્યાય-સરોવરજલથી, જન નિશદિન ન્હવરાવો રે, આવ્યો તો૦
પુણ્ય ચણાની દાળ રસાળી, સદાચરણ છે ચોખા રે,
શીલ સત્ય કદલીફલ જેવા, મેવા નોખા નોખા રે, આવ્યો તો૦
કામ ક્રોધ લોભ ફલ ઝેરી, તેને તરત તજાવો રે;
ભય હરનારા **કેશવ** હરિને, ભાવે ભાઈ ભજાવો રે, આવ્યો તો૦

मोह विसारवानो बुद्धिने बोध

× धन्याश्री

માન તું ગમાર, મતિ મોહ વિસાર
મોહ વિસાર મતિ, મોહ વિસાર ટેક
ધન જન યૌવન તન જાયા પણ, આખર સર્વ અસાર; મતિ૦

* અનેક રાગમાં અને રાસડામાં ચાલે છે ' નારાયણનું નામ જપી લે ' એ રાગમાં પણ ગવાય છે. × ત્રિતાલ કલ્યાણમાં પણ ગવાય છે.

ઘર વૈભવ વ્હાલા સુત સેવક, તે ભામિની છે ભાર, મતિ૦
શુ લાવી તુ શુ લઈ જાશે, વિનયે વાત વિચાર, મતિ૦
મારૂ તારૂ મેલ હડીલી, **કેશવ** હરિ કર ધાર; મતિ૦

મોહ તજી સુખદુઃખ સહન કરવાવિષે

× ધન્યાશ્રી

સુખ–દુઃખ સાખ, મન મોહ ન રાખ,
મોહ ન રાખ મન મોહ ન રાખ ટેક
આ માનવ તન રત્ન અજાણ્યે, ખડમા ખોઈ ન નાખ; મન૦
ધન જોબન ક્ષણમાં વહિ જાશે, નિરખ ઉઘાડી આંખ, મન૦
જન્મ–મરણ ભય–મોહવડે છે, શાસ્ત્ર દિએ છે શાખ, મન૦
કેશવ હરિની નિશદિન સેવા, અમૃતરસફલ ચાખ, મન૦

અજ્ઞાનના અંધારામાં સમય વૃથા જવાવિષે

† (મારૂ આપ વગર કોઈ છે ન(૭) એ પ્રમાણે.

અંધારામા આ અવસર, અમથો વહી જાય છે રે,
જોતા જોતા જાણો આયુષ, ઓછુ થાય છે રે ટેક
ઉત્તમ જન્મ મળ્યો છે આવો, ગાફલ થઇને કેમ ગુમાવો,
સમજાવો મનને તો સૌ સમજાય છે રે,— અંધારા૦
મૂર્ખપણાથી મિથ્યા મરતા, આ મારૂ આ તારૂ કરતાં
આશામા આથડતા અંત અણાય છે રે,— અંધારા૦
માણો છો મનગમતી રીતે, પરવશના પામોછો પ્રીતે,
અવગુણવાળા ગીતે ભૂત ભરાય છે રે,— અંધારા૦
પરના ધામ ધરા ધન જોતા, દુઃખઆણે નિશદિન રોતા,
વડી વેશ વગોતા પણ પરખાય છે રે,— અંધારા૦
તન ધન યૌવન નહિ રે'વાના, સંબંધી સઘળા સેવાના,
દુઃખ બધા દેવાના કોણ સહાય છે રે,— અંધારા૦
આળકડા થઈ અંગ મરોડો, પણ પાછળ આવો છે જોડો,
સમય રહ્યો છે થોડો ધૂળ ધમાય છે રે;— અંધારા૦

× દેશ અથવા સોરઠમા પણ ગવાય છે । † તિતાલ સં, ૧૯૪૬

હમણાં વાત ગણોછો વાંકી, પસ્તાશો પાછળથી થાકી,
પાળ કરી નહિ પાકી, નરક પડાયછે રે,— અધારા૦
શમ-દમ સાધન સર્વ કરો તો, **કેશવ** હરિનો હાથ ધરો તો,
વિશ્વાધાર વરો તો તરત તરાય છે રે,— અધારા૦

મમત્વ મેલવાવિષે

× ચોપાઈની ચાલ

આ તન રંગ પતંગ નિશાની, મેલ મમત્વ અરે અભિમાની આ૦
જે ધન ધામ ધરા જન જાયા, માનવ માન મનોહર માયા, આ૦
દેખત ભૂલવિષે ભ્રમ ખામા, અંધ બની અવળો અથડામાં, આ૦
વેધ વિરોધ બધો તજ વ્હાલા, ઠાલા ચંચલ ચૂંથ ન ચાળા, આ૦
શું લઇ આવ્યો શું લઈ જાશે, શિવ હર આખર શી ગતિ થાશે; આ૦
કાલ કરાલ રહ્યો મુખ ફાડી, ઉંદરઉપર જેમ બિલાડી, આ૦
ધન જન યૌવનવાન ગયા છે, દાનવ દેવ વિનાશ થયા છે, આ૦
દાન દયા શમ-દમ શુભ રીતિ, આદર જાય સમય શુભ વીતી, આ૦
ઉત્તમ પદ પ્રેમેથી લેવા, **કેશવ** હરિની તું કર સેવા, આ૦

મનરૂપ મૃગને સન્માર્ગે વાળવાવિષે

* ચોપાઈની ચાલ

આંખ ઉઘાડ મનોમૃગ મારા, કર્મ કઠણ કેવા છે તારા ? આ૦
આ ભવજંગલ અંત ન આવે, સુખ લેવા લાલચ લલચાવે; આ૦
ચિંતાતાપતણો છે તડકો, કામાદિક તસ્કરનો ફડકો; આ૦
ધામ ધરા ધન જન કંટાળા, તેમાં પણ લાગે છે જ્વાલા, આ૦
પાછળ કાલ પડયો પારાધી, મરણસમય સાયકને સાધી,' આ૦
મમતા મૃગજલ કામ ન લાગે, ભૂરાયું થઈને કયાં ભાગે, આ૦
કયાંહિ નથી શીતલ સુખ છાયા, આ સઘળી ઉભરાણી માયા, આ૦
મોહવિષે પડમાં પરબારૂં, શાન્ત કરે તે જલ છે ન્યારૂં; આ૦
આડધડે તું અથડી મરશે, તોપણ કોઈ ભલું નહિ કરશે: આ૦

× બરવોપીલુ કે આશાગોડીમાં પણ ગવાય

* તાલ ત્રિતાલ રાગ આશા વગેરે અનેકમાં ગવાય છે સં ૧૯૪૭ માર

આવ બતાવુ સદ્‌ગુણ વાડી, શમ-દમ સુરતરુવાળી ઝાડી; આ૦
શાન્તિ સરોવર લે જઈ શોધી, ત્યા નહિ આવે કોઈ વિરોધી, આ૦
સરલપણુ સરડક છે સારી, વિનયપણુ છાટેલુ વારી, આ૦
પરઉપકાર શિખરપર જાજે, પુણ્ય પવિત્ર પવન બહુ ખાજે, આ૦
દાન-દયા દ્રાખડને ચરજે, તાપ વિવેકવડે પરહરજે; આ૦
કેશવ વાર લગાડ ન લેવા, શ્રીહરિનામ અલૌકિક મેવા, આ૦

खरो परवानो

कलिंग

રે મનમા આવે તો માનો,
પ્રભુનામ ખરો પરવાનો — રે મન૦ ટેક
શ્રીહરિવરની છાપ પડે તો, અને ઉદય થવાનો,— રે મન૦
ભવસાગર ભારે ઉતરતા, ન નડે તર તોફાનો,— રે મન૦
હરિવરનું બ્હાનુ છે જેને, કાલ નથી નડવાનો,— રે મન૦
કેશવ હરિ કલ્પદ્રુમ સાચું, સશય રે'છે શાનો ?— રે મન૦

संसारे सार न जोयाविषे

कलिंग

સસારે સાર ન જોયા રે, સસારે સાર ન જોયો
મમતામા કેવલ મોહ્યો રે, સસારે સાર ન જોયો ટેક
આ ઉત્તમ માનવ તન પામી, રાક થઈને રોયો — રે સસા૦
ભવસાગરમા બહુ બહુ ભટક્યો, તોય થયો નહી ભોયો – રે સસા૦
પુણ્યામૃતરસ અધ ન દીઠો, દુર્ગુણ કાદવ ડોહ્યો — રે સસા૦
પામે રત્ન પડયુ તુ તો પણ, સાગર સર્વ વલોયો —રે સસા૦
કામધેનુ કરથી જવા દઈ, એલતણો પગ દોહ્યો — રે સસા૦
ગાત્યુ નહિ ગગાજલ ગાડા, ગારે ગારો ધોયો — રે સસા૦
કેશવ કાલ સુખી થવાનો, મુર્ખપણામા ખોયો — રે સસા૦

* આશાગાડીમા ગાતુ હશે તો ગવાશે ટેકના આરભમા ' હરિ આ આ
અરે એવા અક્ષરો ઠીક પડે તો ઉમેરવા રૂચિરા છદની ચાલમા પણ ગવાય છે

भेदभावना दूर करवाविषे

† आशागोडी

કદિ કોઈ સાથે ઉદાસી ન કરીએ,
ભેદે ભૂલી નયન નહિ ભરીએ કદિ૦
આપણ પાન્થ થયા અહિં ભેળા, હું તું પણ પરહરિએ,
આજ અને કોઈ કાલ જવાના, આખર એમ વીખરીએ, કદિ૦
કયાથી આવ્યા કયા જવાનું, જાણી શકાય ન જરીએ,
શું લઈ આવ્યા શું લઈ જાવું, વેધ વિરોધ વીસરીએ, કદિ૦
કલેશ કરી નિર્મૂલ મમત્વે, કેમ પરસ્પર મરીએ,
સંપ કરી સુખ સર્વ જમાતી, અંતરથી અનુસરીએ, કદિ૦
નાવ-નદીસંયોગ બન્યો છે, તત્વવિચારથી તરીએ;
કેશવ સમય ગયો નહિ આવે, ઠીક રહીને ઠરીએ; કદિ૦

जीवने ठपको

भजनना ढाळनु पद

અંતરના કાચા કેમ રહ્યા છો ફૂટી ?
ઉત્તમ અવસર આ માનવતન, છડમા જાય વછૂટી,-રે અંતરના
કાચા કેમ રહ્યા છો ફૂટી ? ટેક
ખાતા પીતા ને વાવરતા, ખરચી જાશે ખૂટી,
પુણ્ય કર્મને કાજે દમડી, છેડેથી નહિ છૂટી,—રે અંત૨૦
કામ ક્રોધ લોભ લૂટારા, ધીરજ ધન લે લૂટી,
ભુંડા ભુંડે હાલે ભટકયો, તોય ન આશા તૂટી,—રે અંત૨૦
કાચા કુંભસમાન કલેવર, ફૂલણ જાશે ફૂટી,
શમ-દમ સાધન સંપ સરલતા, ચોપવડે લે ચૂટી;-રે અંત૨૦

---

† તાલ દીપચંદી રહેની કડી પહેલી કડીએ કે બીજી કડીએ લેવી તે ગાનારના અને રાગની ઉપર આધાર છે

* શાળીમા આ દેશી ઠીક ચાલેછે અનુભવથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે ગાયનો સર્વ એક બીજી ભાષામા ભળી જવાથી કાઇ કાઇ તેમા ભેદ થઇ જાય છે પરંતુ તેનુ મનઅધન જો વિદ્વાન તપાસે તો એક જણાઇ રહે છે

અગડી આજી બેશ બનાવા, બીજી કયા છે બુટી?
કેશવ હરિનામ સુધા સાચો, ઘેરો રસ લે ઘૂંટી,- રે અંતર૦

રામનુ રટણ કરી લેવાવિષે

રાસડો

રામનુ રામનુ રામનુ રે,
તુ રટણુ કરી લે રામનુ— તુ૦
અંતરના અભિરામ નિરંતર, કરવા લાયક કામનુ રે;— તુ૦
તુતદારા સેવકજન શાના? સગપણુ સૌનુ નામનુ રે, તુ૦
ક્મ વૃથા અભિમાન ધરે છે? કામ ધરા ધન ધામનુ રે, તુ૦
કાલ કરાલ રહ્યો છે તાકી, જોર ન ચાલે જમનુ રે, તુ૦
વિદ્યા વિનય વિવેક વગેરે, સાધન કાય ન કામનુ રે, તુ૦
શ્રીભગવાનભજનથી સુનુ, આ તન ફૂટલ બદામનુ રે, તુ૦
આયુષ એળે જાય તજી દે, ચિંતન ચરબી ચામનુ રે, તુ૦
કેશવ હરિ હીરો કર હાથે, ઉત્તમ પદ આરામનુ રે, તુ૦

મમતીલી મતિને શીખામણ

હોરી

હઠ મેલ હવે તો હઠીલી
મતિ ઝટ હરિરસ લે ઝીલી—હઠ૦ ટેક
રોગ ર્યા રગ રગવિનાની, દોર થઈ રહી ઢીલી,
વિષય નરકમા તે રસ માન્યો, મૂર્ખપણે મમતીલી,
ખરી નહિ હૃદય ખીલી;— હઠ મેલ૦
વિનય વિવેક વિચાર હજી કર, ચિંતા મેલ ચડીલી,
આ તન માડ મળ્યુ છે તરવા, રાખ વિચાર રસીલી,
રળી જાય તો શ્યામ ટીલી;— હઠ મેલ૦
નામ-નેમ સાધન રંગ રેમથી, લક્ષ દઈ થા લીલી,
અમજળરૂપ સમય બહુ સારો, વાદરી થા નહિ વીલી,
ઓળખ નિજરૂપ રહીલી— હઠ મેલ૦
નીતિ ન્યાય અબીલ ગુલાલે, પુણ્ય પરમ રંગ પીલી,

કેશવ હરિ અંતરયામીને, બીજવ માન મદીલી,
ખુશી કર તું ખૂબ ખીલી,— હંકે મેલ૦

ઘર ગયાવિષે

† काफी

રમોડા મોત રસીલા, ઘાણું વળ્યો ઘર જાય,
આજસુધીની સર્વ કમાણી માનવ મિથ્યા થાય— ટેક
કામ ક્રોધ લોભ ને તૃષ્ણા, અંતરમાં ઉભરાય,
અંતે તારી દુષ્ટ દશા છે, રંક હશે કે રાય, રમોડા૦
પાણી પ્હેલાં પાળ નથી થઈ, શું મનમાં મરકાય?
હાથે હાનિ કરે છે તેને, કોઈ ન થાય સહાય, રમોડા૦
ધન યૌવનને ધૂળ કર્યાં તે, તોય હજી હરખાય;
વિષને અમૃતરૂપ મનાયું, આંધા કેમ બચાય,? રમોડા૦
સાચું સાધન આવ બતાવું, અમથો શું અથડાય?
કર પોતાના કેશવ હરિને, અન્ય ન કોઈ ઉપાય, રમોડા૦

ખોટું અભિમાન ન રાખવાવિષે.

‡ भजनना ढाळनु पद

હૈયાના હૈડા કેમ રહ્યો હરખાઈ?
માર તારૂં કરતા મરશે, ગમ્ય ન ખોટી રાઈ રે હૈયા૦
ધન યૌવન વૈભવને ભાવે, જ્યાં ત્યાં જાય તણાઈ,
દુર્લભ માનવ તન પામીને, ધૂળ ધમી તે ધાઈ, રે હૈયા૦
કામ ક્રોધ લોભને કાટે, અંતર જાય કટાઈ;
મોરમ મારગ વગો તે ખાધો માનવડ મગડાઈ, રે હૈયા૦
અજર અમર પદ માની બેઠો, ભૂલવડ તું ભાઈ;
વિષયોના સેવનને સમજ્યો શઠ સાચી સરસાઈ, રે હૈયા૦

† ...દમાં તથા રાસડામાં પણ ગવાય * 'નિહાળી કેમ રહયો છે' ? એમ પણ ...સ પદમાં લેવાય

‡ જો ... અક્ષરો સાંભળથી ન ભાય તો આશાગોડી અને બીજા જાતના ... માં ... ચાલે છે

શમ દમ સપ શીલ સરલાઈ સાધન છે સુખદાઈ,
તોપણ પણ તેને નહિ સાધ્યા એજ નઠોર નવાઈ, રે હૈયા૦
માલ મલપતા માકો વેર્યો પ્રેમવડે પથરાઈ,
ભવસાગરમાં ભૂલ કરે તે, ભાર જાય ભરાઈ, રે હૈયા૦
કીધી ઠોઠ ઠગાઈ ન લીધી લોકે લોઢ વડાઈ,
ઉત્તમ આ તનરૂપ ભુવનમા, લાગી જો ને લાઈ, રે હૈયા૦
ધર્મ કર્મમા પ્રીતિ વધારી, પીડા ટાળ પરાઈ,
સદાચરણમા ચાલ વિચારી, એ સાચી ચતુરાઈ, રે હૈયા૦
કાલ કરાલ તણા તુ કરમા ક્યા જાશે સતાઈ,
એ ભયથી ઉગરજે અત્યા, **કેશવ** હરિગુણ ગાઈ, રે હૈયા૦

अभिमान न धरवाविषे
† भैरवी

અભિમાન ધરે ના માટે?
આવ્યા સૌ એકજ વાટે— રે અભિમાન૦
ખર ખોટી મોટાઈ કરે ને થાપ કરે છે તાટે,
ખોટા ખેલ ખેલ મેલી ..., આખર એમ ન ખાટ, - રે અભિ૦
આડધડે ધાયો શુ અધા ધન યૌવનને કાટે;
અતે સૌની એક દશા છે, દાટ કરે કે દાટે રે અભિ૦
સુત-દારાખારામા ખૂતો ગોથા ખાય ગપાટે,
ધામ ધરાદિક વૈભવમાથી, ઝડપે કાલ ઝપાટ, રે અભિ૦
નીતિ ન્યાય પુણ્યમા પ્રીતિ, શમ-દમ કર શિરસાટે,
ધર અતરમા **કેશવ** હરિને જન્મ-મરણ ખત કાટ;- રે અભિ૦

जरा छानी मानी आवे छे ते समजवाविषे
* खमाच

જોને જોને જરા આવે છાની માની રે,
જાય છે જુવાની અથડામા અભિમાની, જોને૦

† ... કાન ..., ... ભિન્ન ... ગાના ની મરજી પ્રમાણે ગાવું ... પણ ગવાય છે
* ... ગવાય છે

પલપલ કરતાં જીવન વીતે, હરિ હરિ એથી કયી બીજી હવે હાનિ ? જો૦
વિષમ વિષયવિષને સેવે પણ, અરરર એથી અધમ ગતિ થવાની; જો૦
જપ તપ પૂજન અર્ચન આદિક, ઉદ્યમ છે ગુણરૂપ ગુમાની; જો૦
કેશવ હરિને કર હૈયામાં, દુર્લભ આ માનવ તન માની; જો૦

मनने मगरुरी मेलवाविषे बोध

भैरवी

મન મેલ હવે મગરૂરી
રહિ જાશે વાત અધૂરી —રે મન૦ ટેક
રખડાવી મારે છે મૃગને, જેમ કુટિલ કસ્તુરી,
તેજ દશા તારી થાવાની સમજી ગણ અણુરી,— રે મન૦
સારૂ નરતુ કેમ ન દેખે, ટેવ બગી એ બુરી;
કેશવ અંતે એ પથેથી, પડશે પીડા પૂરી,— રે મન૦

कठोडे केम चडा छो ?

काफी

કઠોડે કેમ ચડો છો, અધ થઈને આમ ?
ભડે હાલે ભૂપર પડશો, અંતે એ પરિણામ ટેક
મોંઘા માનવ તનને માન્યુ રખવાળીનુ ઠામ;
માગ તારામા મરડાયા, વિષયોમા વિશ્રામ, કઠો૦
વર્ણ અને આશ્રમની રીત, કોઈ કયુ નહિ કામ,
અંતે ધુળ વળે છે ધંધો, સુત દારા ધન ધામ; કઠો૦
રાગ રંગ ભોગને ભાવે, દેટા ખરચ્યા દામ;
અજાપણે આડા અથડાઓ, એમ ન રીઝે રામ, કઠો૦
આજ કઠણુ લાગે છે લેવું, **કેશવ** હરિનુ નામ;
પાછળથી પસ્તાશો પૂરા, કર્મ કાળો ડામ, કઠો૦

---

* હોરીમા અને રાસડામા પણ ચાલે છે

कालरुप कसाईनी पासे क्यां संताई जशे.?

† भैरवी

નહિ છોડે કાલ કસાઈ, ક્યાં જાશે તું સંતાઈ - રે નહિ૦ ટેક
રાજા રંક દેવ દાનવને, ખૂબ ગયો છે ખાઈ,
એ નિર્દયની આગળ અંતે, ચાલે શું ચતુરાઈ,- રે નહિ૦
ધન યૌવનના માઠા મદમાં, કેમ રહ્યો મરડાઈ.
કોઈ સહાય કામ નહિ આવે, જુઠી સર્વ સગાઈ.- રે નહિ૦
ઉંધું જોઈ રહ્યો શું અંધા, ઘરમાં મૂટ ઘલાઈ,
મેં મેં કરતા માનવમેંઢા, પિંડ જશે પકડાઈ,- રે નહિ૦
બચવું હોય હવે જો બોઘા, ભારે રાખ ભલાઈ
કેશવ હરિનું શરણું કરી લે, એ નિર્ભય પદ ભાઈ,- રે નહિ૦

जीवहंसने शिखामण

आशागोडी

હવે હંસ કર જૂદાં દૂધ પાણી
નિજરૂપ બરાબર જાણી ટેક
ચાંચ કનકની પાંખ કનકની, વાહ મનોહર વાણી;
ઉજ્વલ વર્ણ વિશેષ વખાણું, પ્રાણ સરસ છે પ્રાણી, હવે૦
બક સારસનો સંગ તજી દે, અંતરમાં ભય આણી;
ઉત્તમ જન્મ જાતને કરમાં, ધર્મ તજી ધૂળધાણી, હવે૦
શોધ્યો સાર મગલ કહે શું, તંતુ કમલના તાણી,
પરમેશ્વરનો પાડ ઘણો છે, તે જાતે લે જાણી, હવે૦
માન સરોવરમાં જન્મ્યો છે, ઉત્તમ કર્મ કમાણી,
કેશવ હરિમુક્તાફલ ચણતા, મોજ ઘણી ઘણી માણી, હવે૦

---

† રાસડામાં અને ભોજા ભગતના ચાબખામાં પણ ચાલે. ટેકમાં આગલના કડીમાં 'અરર' અને પાછળનીમાં 'કહે' વધારીને ઝીંઝોટી તથા જંગલામાં પણ ગવાય છે.

कुकर्म न करवाविषे
कल्याण.

શાને તુ કુકર્મ કરે જાવુ છે મરી,
સગાં કુટુંબી સહુ સંપત્તિ સર્વ પરહરી ટેક.
ભાવથી ભજી લે એક શ્રીપતિ હરિ,
પુણ્ય પ્રેમ પુરે કર પાપથી ડરી; શાને૦
કૂડ કે કપટ નહિ કામનાં જરી,
માટે સુખ લે હૃદયે જ્ઞાનને ધરી, શાને૦
સત્યમા છે સર્વ લાભ વાત એ ખરી,
મોહિ જા ન જોઇ ભવ માયા ઇશ્વરી, શાને૦
કામ ક્રોધ આદિ ચોર-વસ્ય લે કરી,
સદાચાર કેરે પથ પ્રેમથી ડરી; શાને૦
આ ભવમા બહુ દુખદ ભારે પીડ છે નરી
કેશવ પ્રભુ ભજીને મન જા સુખે તરી, શાને૦

कालने भरोंसे न रहवाविषे
* देश

ભરોસે શુ રહ્યા ભૂલી ? પલકમા પ્રાણ જવાના,
જુવો છો અન્યના એવા, નક્કી નિજ હાલ થાવાના, ટેક●
વળલી મૂઠિયે આવ્યા, નથી સાથે કશુ લાવ્યા;
ધરા ધન ધામને મેલી, સ્મશાને સૌ સમાવાના, ભ૦
સુખેથી શુ હજી સૂતા, ખરેખર ખાડમા ખૂતા,
સમય વીત્યા પછી પ્યારા, કુશલ કયાથી કમાવાના, ભ૦
રહોને સર્વદા સંપી, જગતજાલમાં જંપી,
મમત્વે મોહ થાવાથી વિના મોતે મરાવાના; ભ૦
તમારૂ શુ તમે લેખો, કરી ઝીણી નજર દેખો,
ધરા ધન ધામને કામે, નથી નિશ્ચે ધરાવાના, ભ૦
ભમાઈ ભૂલ કીધાથી, વિષયની વાટ લીધાથી,
પરાણે પાપને યોગે, ભવે ભાઠે ભરાવાના,— ભ૦

* કલ્યાણ કે ભેરવી ગમે તેમા ગવાય

ખબર પલની નથી પડતી, નથી ગુણુ દોષની ગણુતી;
ચડીલા કાલની ડાઢે, ચડી ચોપે ચવાવાના; ભ૦
સદા સત્સગને સાધો, વિસારો વેધને વાધો;
ઉપાયો આદરો અતે, મહાસુખને જમાવાના, ભ૦
સદા સન્માર્ગના શોધે, સખા શુભ વાતના બોધે,
કૃપા હરિરામની થાતા, નથી દુખે દબાવાના; ભ૦

तु वारंवार मनमां राख विचार सुखी थावाने
राग सारग

તુ વારવાર, મનમા રાખ વિચાર સુખી થાવાને,
ચેત્યા ત્યાથી, સમય સદા ઈશ્વિરના ગુણુ ગાવાને ૮૦
સાચી શીખામણુ ઉર ધરવી, ગુરુજનની સેવા શુભ કરવી,
પડિતતા ખોટી પરહરવી,— તુ વારવ ૨૦
અભિમાન ન અતરમા કરિયે, મમતામા શાકાજે મરિયે,
શુભપથવિષે પગલુ ભરિયે,— તુ વારવાર૦
કામ ક્રોધાદિકથી ડરિયે, મદ મત્સર આદિક પરહરિયે,
શમ દમને અતરમા ધરિયે; તુ વારવાર૦
કામ ક્રોધાદિક છે વેરી, વિષયોનુ વિષ પણુ છે ઝેરી,
ચારે કોરેથી લે ઘેરી,— તુ વારવાર૦
શુભ સરલ રીતિથી સચરિયે, દુર્ગુણુ કે દોષ થકી ડરિયે,
જ્યા ત્યાથી ગુણુ લેતા ફરિયે,— તુ વારવાર૦
વિદ્યા ભણુવાનુ ફલ એ કે, જેથી આપણુનુ કુલ લેખે,
છલભેદ ન એકે પગ ટેકે;— તુ વારંવાર૦
ઉત્તમ આ જન્મ મળ્યો મોટો, શો છે બાકી તુને તોટો,
શા માટે શોક કરે ખોટો ?— તુ વારવાર૦
સસાર અસાર ગણી લે તુ, પુર પ્હેલા પાળ ચણી લે તુ,
ભૂધરનુ નામ ભણી લે તુ;— તુ વારવાર૦
નહિ કામ કશુ તુને આવે, ભૂલે શુ ભામાને ભાવે,
રે ચતુર હવે ખડ શુ ચાવે ?— તુ વારવાર૦
વર્ણાશ્રમધર્મ પળે તેવો, પ્રેમેથી તે પાળી લેવો,
એથી અવળો પગ નહિ દેવો,— તુ વારવાર૦

પલની પણ ખબર નથી પડતી, ચડતી કે હોય કદી પડતી,
આશા તૃષ્ણા રે' રડવડતી,— તુ વારવાર૦
સ્ત્રીપુત્રાદિક ધન ધામ ધરા, ખાવે તે વીખી ખાય ખરા,
અંતે તો તે પણ છે નકરા— તુ વારવાર૦
ક્ષણભંગુર આ તન શું કહિયે, વાતો કરતા નલમા નહિયે,
માથે મોટપ ખોટી વહિયે,— તુ વારવાર૦
વ્હાલા એ વાત વિચારીને, મમતા ને મનને મારીને
ભજ ભાવ ધરી ગિરિધારીને— તુ વારવાર૦
પરઉપકારે પગલુ ભરિયે **કેશવ**વરને વેગે વરિયે
તો ભવસાગર સુખથી તરિયે;— તુ વારવાર૦

शोक शमावी संप करावबाविषे

भजन

ભોળા ભરમાઈ, ભૂલો કેમ ભલાઈ
મૂલવિનાનું કારણ માની, કોણ રહે કચવાઈ ટેક.
પાણીકાંઠે પાથસમાગમ, ભમતો જાય ભરાઇ,
આપણનો પણ એજ પ્રકારે, છે સંગમ સુખદાઈ ભો૦
દૈવેચ્છાએ દૂર દિશાથી, આવ્યા તાત તણાઈ,
સર્વે છે મેમાન પરસ્પર, બંધુ બનેવી બાઈ, ભો૦
વૃક્ષવિષે વસનારા પ્યારાં, વિહંગ જાય વિખાઈ
કોને કોણ મળે છે પાછાં, આ ભુમીપર ભાઈ ભો૦
શું મારા તારામાં મોહ્યા, લાલચથી લપટાઈ,
સાથે કાંઈ નથી લઇ જાવું, અમથી છે અનડાઈ ભો૦
કોઈ નથી પર સહુ પોતાના, ધમિયે ધૂળ ન ભાઈ
ભી જાઈ રહી આત્મભાવથી, સંધરીએ સરલાઈ, ભો૦
સંપીને સુખમા દિન ગાળો, પ્રેમવડે પથરાઈ;
થાય નહિ કલ્યાણ કોઈનું, આડધડે અથડાઇ, ભો૦
વારવાર નથી મળવાનું, આ તન યૌવન કાંઈ,
કીર્તિ કરો સુખ સર્વ જમાવો, સાધી સર્વ ભલાઈ ભો૦

અંતરમાં અજ્ઞાન ભરાયું, ચોરે તે ચતુરાઈ,
તત્ત્વવિચાર કરો તો **કેશવ**, જાશે દુઃખ દબાઈ, બો૦

वृथा शोक न करवाविषे

† बरवापीलु

કેમ વૃથા અથડાઈ મરો છો? શીદ વૃથા સહુ શોક કરો છો? ટેક.
થાય બધું જન જેમ થવાનું, ભાવિ ભવિષ્ય નહીં મટવાનું કેમ૦
કોઈ પ્રકારે સુખી નહીં કોઈ, દુઃખમાં જાય દિવસ રોઈ રોઈ, કેમ૦
કાલ કઠણ ગતિ કર્મની તેવી, કોણની પાસે જઈ વાત કે'વી? કેમ૦
વિનય-વિવેકવડે બોધ આવે, તો મનના સહુ તાપ સમાવે, કેમ૦
સંબંધ કે બંધ કયા છે સગાઈ? અજ્ઞાનથી ઇંદ્રિજાલ રચાઈ, કેમ૦
કયાં સુખ દુઃખ રાગ ને પ્રીતિ, કયાં ભવસાગર શી હોય ભીતિ? કેમ૦
દેહના ધર્મ રહ્યા દેહમાંહિ, આપણને નહિ સંબંધ કાંઈ, કેમ૦
મેલો મમત્વ મહા મોહ મોટો, સંતોષવાનને શો હોય તોટો? કેમ૦
પ્રેમ કરો શુભ પુણ્ય કમાવા; જન્મ મરણ ભય શોક સમાવા, કેમ૦
કેશવ હરિચરણે ચિત્ત ચોડો કામ ઘણાં ને રહ્યા દિન થોડા; કેમ૦

विषयनी वात विसारवाविषे.

હોરી

ચાલો ચાલ ચતુર નર સારી,
વેગે વિષયની વાત વિસારી— ચાલો૦
આજ અમૂલ્ય મળ્યો છે અવસર, ભૂલ કરો કેમ ભારી?
હીરો ચડ્યો હાથ આજ તમારે, હરિ હરિ જાઓ ન હારી
લઈ કર જ્ઞાન કટારી;— ચાલો૦
શોધો સુગમ પંથ પ્રેમ ધરીને, વિનય વિવેક વધારી;
શમ દમ સુભટ સહાય લઈને, ભાવે ભજો ત્રિપુરારિ;
અનુમતિ એમ અમારી,— ચાલો૦
એક અખંડ અરૂપ અજન્મા, એને અંતરમાં ઉતારી

† આશા, સિંધુ વગેરેમાં ચાલે

સંસારસાગર તરવા ત્વરાથી, વિવિધ પ્રકાર વિચારી;
વિષયવાસનાને વિદારી;— ચાલો૦
પશુ પણ ખાય પિયે સુખ માણે, એમાંહિ શું મોથ મારી ?
આ લોક ને પરલોક સુધારો, એમાજ શોભા તમારી,
કેશવ પ્રભુ લેશે ઉગારી;— ચાલો૦

दोडमां गमार दूर ईश्वर छे आंहि

महीदीप छंदनी चाल

દોડમાં ગમાર દૂર, ઇશ્વર છે આંહી,
પૂર્ણ ને પ્રકાશમાન, માન સર્વ માંહી દોડમાં૦
દૂર દૂર જાય તેમ, દૂર વિશ્વબંધુ,
સ્વપ્નમાં મળે ન એમ, કદી કૃપાસિંધુ; દોડ૦
અંતર છે એક ધામ, શ્રીનિવાસ કેરૂ,
બહિર્દષ્ટિ રૂપ પડ્યો, મધ્યમાંહિ મેરૂ; દોડ૦
જનનીને જેમ અંધ, બાલકો ન જાણે,
એમ જગત નાથ રહિ,—જાય છે અજાણે, દોડ૦
દેશ–કાલ–વસ્તુનો ન ભેદ ભાઈ તેને,
જાગ્રત કે સ્વપ્ન કે, સુષુપ્તિ હોય કેને ! દોડ૦
નામ રૂપ સર્વ એ વિના ન લેશ ભાસે,
જ્ઞાનરૂપ થઇ રહ્યો સદૈવ સર્વ પાસે, દોડ૦
જગત સર્વ છે વિવર્ત, શુદ્ધરૂપ પોતે,
એ અનાદિ દેવને, બહાર કેમ ગોતે ? દોડ૦
સાધન શુભ ધર્મ કર્મ, શુદ્ધ ભક્તિભાવે,
શમ દમ નિયમાદિવડે, સહજ હાથ આવે, દોડ૦
અંતર્મુખ ઇંદ્રિયો કરી, વિચાર વ્હાલા,
કેશવ હરિ આમ તેમ, મળે કેમ કાલા ? દોડ૦

* રાગ જંગલો, ઝીંઝોટ વગેરેમાં પણ ગવાય છે.

हस थईने कागडानु काम न करवाविषे

झूलणा छद

કનકના રગના કમલના કુજમા, હેતથી હંસણી સાથ સૂતો,
કનકની પાખ ને કનકની ચાચને, નિત્ય માણિકયની માહિ લૂતો,
માનસરમા થયો માનસરમા રહ્યો, પ્રકટ છે પુષ્ટતા તાત ત્યાની,
હસ થઇને કરે કાગડાનુ અરે, કામ નાદાન એ રીતિ કયાની '
કોણ છે તુ અને કેમ આવ્યો અહિ, જાતિ તારી જરા જો વિચારી.
હાડકા ચામડામા રહ્યો શુ મળી, માસને મેદને દે વિસારી;
મૂત્ર વિષ્ટા તણા કુડમા કા પડયો, એજ પીયૂષનુ પાત્ર માની,
હસ થઇને કરે કાગડાનુ અરે, કામ નાદાન એ રીતિ કયાની '
રગને રૂપને મેળવી જો જરા, ભ્રાતિથી કેમ તુ ભાન ભૂલ્યો ?
માનસરમાહિથી ભાઈ ભૂલો પડયો, દુષ્ટના સગમા દેહ ડુલ્યો,
કાલ વીતી ગયો તે ન પાછો મળે, એ થશે અન્ય કાઈ ન હાનિ
હસ થઇને કરે કાગડાનુ અરે, કામ નાદાન એ રીતિ કયાની ?
શુદ્ધ મુક્તાફલો પ્રથમ ચણુતો હતો, તાણુતો કમલનો તતુ તાજા '
દીનના સગમા રગ ખોટો ચડયો, પાપ કયાથી નડયુ પક્ષીરાજા,
સાચવી રાખતા શુદ્ધ પદ પિડનુ, મૂર્ખ માની મને ખોટ શાની '
હસ થઇને કરે કાગડાનુ અરે, કામ નાદાન એ રીતિ કયાની '

દોહરો

કેશવ હસ બની અને, કરે કાગનુ કામ;
એ ઉધા આચારથી, કેમ રીઝશે રામ '

खोटा खेल मेली देवाविषे

भैरवी

આ ખેલ તજી દે ખોટો, છટકીને થામા છોટો— રે આ૦
એની લે ચચલ છે કાયા, પાણીનો પરપોટો,
કોના ધામ ધરા ધન યૌવન, કાટ અહપદ કોટો— રે આ૦
સસાર-વ્યવહાર વિષે તુ, ચાર પગે શુ ચોટો ?
કાલ પગથી ક્રૂર અચાનક, દાબી દે ગલગોટો,— રે આ૦

સહનપણામા સુખ માનીને, મન મારી થા મોટો,
સાર્થક કરતુ સર્વ પ્રકારે, જન્મ-મરણનો જોટો;- રે આ૦
વિનય વિવેક વિચાર સહાયક, શો સાધનનો તોટો ?
કેશવ આ બાજી છે છેલ્લી, વાળ ન ગડબડગોટો,- રે આ૦

चेतवणीरूप चाबखो

भैरवी

ભૂલ્યો શુ ભાય પથારી, પડવુ છે પાય પસારી- રે ભૂ૦
ભારે ભુવન ચણાવ્યા ઉચા, અગણિત ગોખ અટારી,
વાળાની તટીઓમા છાટયા, સ્વચ્છ સુગધી વારી,- રે ભૂ૦
ગાદી તકીઆ છત્રપલગે, મૂઈ રહ્યો શણગારી,
પવન તણા ચાલેછે પખા, પાય તળાસે પ્યારી,- રે ભૂ૦
ચદન પુષ્પ અરગજા અત્તર, શીતલ જલની ઝારી,
ખાસા ખાનપાનની ખાતે, રોજ કરે તૈયારી,- રે ભૂ૦
ભોગવિલાસવિષે સુખસીમા, ધન યૌવનથી ધારી,
ઘુમ-બગીમા પ્રમદા સાથે, ખાય હવા પરવારી,- રે ભૂ૦
બાગ બગીચામા બહુ રીઝયો, નચવી નકટી નારી;
દયા ધર્મ કે દાન ન દીધા, પુજી ગઈ પરબારી,- રે ભૂ૦
પુત્ર-કલત્ર મિત્રમમતાએ, મારી મોહ કટારી;
દુખદ કામ-ક્રોધ-લોભને, તુ સમજ્યો સુખકારી,- રે ભૂ૦
ઠાઠ બધો અહીઆ રહી જાશે, સાથ ન આવે તારી,
અતે સર્વ અરે મૃગજલ છે, ખોટી મેલ ખુમારી;- રે ભૂ૦
શમ-દમ સાધન સાધ વિવેકે, કર સગતિ અતિ સારી,
કેશવ હરિગુરૂશરણ ગ્રહીલે, વશમી વાટ વિચારી,- રે ભૂ૦

देहपिंजरमां पडेला जीवरूप पोपटने चेतवणी

आशागोडी

પોપટ તનપિજર છે નહિ તારૂ,
અતે ઉડી જવુ પરબારૂ - પોપટ૦

છે પરતું પણ પરિચયથી તુ, માની બેઠો 'મારૂ;'
કયાનો તુ કયાંનુ એ પિંજર, તે સમજે તો સારૂ પોપટ૦
માસ રુધિરમય ને દુર્ગંધિ, નરક સમાન નઠારૂ,
તુ તેને કાંચનમય માને, અવળુ શુ અંધારૂ, પોપટ૦
બીજા જોયાં એવુ આ પણ, નામે કેવલ ન્યારૂ;
સર્વ પ્રકારે સાચવ તોપણ, પલમાં છે પડનારૂ; પોપટ૦
સારાસારવિચાર કરે તો, ભવસાગરનુ બારૂ,
કેશવ હરિ કારીગર તેનો, વીસર મા સભારૂ; પોપટ૦

उपयोगी शरीर.

आशागोडी

આ ઉપયોગી તન છે તારૂ;
શુભ રીતે સાચવતો સારૂ — આ૦
કોઈ ન માનવ તનને તોલે, નિગમાગમ એ રીતે બોલે, આ૦
કેમ અનાદર કર તુ એનો, નિત્ય ખરેખર ખપ છે જેનો; આ૦
ધર્માદિક પુરુષાર્થો પ્યારા, તન છે તો સચવાશે સારા; આ૦
ભવસાગર તરવાની નૌકા, શાસ્ત્ર પુરાણુ કરે છે ટીકા, આ૦
કલ્પલતા કહીએ તો શોભે, દેવાદિકનુ પણ મન લોભે; આ૦
સુખ સર્વે છે એને અંગે ધામ ધરા ધન સજ્જન સંગે, આ૦
કામ ક્રોધ લોભ ને જીતી, નીતિન્યાયવિષે કર પ્રીતિ, આ૦
કેશવ હરિને ઓળખ આમાં, દૂર રહીને દુર્ભગ થામા, આ૦

अहीं तारुं कोई नथी

धन्याश्री

કેશવ કોઈ નથી અહિ તારૂ
આ ભૂતાવળમાં ભરમાઈ મા કર મારૂ મારૂ ટેક
ભાઈ ભરોસે કોને બેઠો, મેલ બધુ અંધીઆરૂ,
સુત સેવક સબધી સ્વાર્થી, શુ કરી આપે સારૂ ' કેશવ૦
ધન યૌવન ને ધામ ધરાદિક, જોતા સર્વ જનારૂ;
અનુભવ છે તોપણ ઉંઘે છે, એજ મહા અંધારૂ, કેશવ૦

જેની પર આધાર બધો છે, તે તન પણ પડનારૂ;
બલમાંથી બધાઈ રહ્યો શુ, ગાજે મોત નગારૂ; કેશવ૦
હાથ પસારી હાય જવાનું, સમજી જા સભારૂ;
સાચુ હરિપદ એક શરણ છે, પ્રાણથકી કર પ્યારૂ, કેશવ૦

हंसप्रत्ये हितनां वचन,

आशागोडी

હવે હસ રે હાડપિજર છોડી;
હજી કેમ રહ્યો કર જોડી? હવે૦
પિજરમા પડવાથી પીડા, પ્રાણ નથી થઈ થોડી;
પાછુ વાળી કેમ ન પેખે, દૂર ગયો બહુ દોડી, હવે૦
કેમ ગમે છે મલિન મઢીમા, તે તારી નહિ જોડી;
માસરુધિરમય અતિ દુર્ગંધી, આખર રાખ-મટોડી, હવે૦
સ્નેહવડે સાચવ તુ તોપણ, જાય તને તરછોડી;
મોહ થયો તેમા મોટો પણ, કિમત થાય ન કોડી; હવે૦
માનસરોવર સ્થલની મમતા, ચૂક્યો કેમ સચોડી?
કેશવ હરિગુરૂ-કળ શોધી લે, ખબર પડી નથી મોડી, હવે૦

सहवाससंबंधी शोकशमन.

પખીનો મેળો ભેળો રહે કેમ ભાઈ?
કોઈ ક્યાહિથી કોઈ ક્યાહિથી, આવે તેમ તણાઈ, પખી૦
તૂટે સાથ સર્વનો જ્યારે, ખરચી જાય ખવાઈ,
કોણ સદૈવ રહે છે સાથે, પ્યારામા પથરાઈ? પખી૦
દૂર રહીને દોરી ખેચે, કૂડા કાલ કસાઈ;
જૂદુ જૂદુ સૌને જાવુ, ઘાટવિના ઘસડાઈ; પખી૦
કોના સુત દારા ને સેવક, કોના બાધવ બાઈ,
જુદી માયા જુદી કાયા, જુદી સર્વ સગાઈ; પખી૦
સ્નેહ અને સબધ રડાવે, અતરમા અથડાઈ;
શોક તજને શાન્ત રહો શાણા, **કેશવ** હરિગુણ ગાઈ, પખી૦

जागीजोवाविषे चेतवणी

राग देश

જોને જોને જાગી જીવન વીતી જાયછે રે
મિથ્યા માયામાં શુ ઠાલો ઠોઠ ઠગાય છે રે ! જોને૦
ધામ ધરા ધન કયા છે તારા, પીડા કરનારા જે પ્યારા
અંતે તે છે ન્યારા, કોણ સહાય છે રે ?— જોને૦
મારૂં મારૂં મિથ્યા કરતો, ફૂલણજી થઇને તુ ફરતો,
સ્વાર્થ નથી લવ સરતો, ઉંધો ધાયછે રે ? જોને૦
અંધ થઇ અવળો આથડતો, જ્યાં ત્યા ઠોકર ખાતો પડતો,
હર્ષ-શોકથી રડતો, બહુ રગડાય છે રે,— જોને૦
આ જંજાલ કરી દે અળગી, વ્હાલા કેમ રહ્યો છે વળગી ?
ઘર ઉઠ્યુ છે સળગી શુ મરડાય છે રે ?— જોને૦
વિષયોમા રમ શુ રઘવાયા, એથી કોઇ નથીજ ધરાયા,
દોષદૃષ્ટિથી ડાહ્યા, શાન્ત થવાય છે રે,— જોને૦
અમૃત જે લાગેછે આગળ, તે વિષરૂપ ભમેછે પાછળ,
છટકેલા છલ-કપટ વડે, છંદાયછે રે; જોને૦
દુઃખદ આ સંસાર ઠર્યો છે, વિનય વિવેક વિચાર કર્યો છે,
સમજે તેજ તર્યો છે, ઇતર તણાય છે રે,— જોને૦
શમ-દમ સાધન સુખના સજવા, કામ-ક્રોધ લોભને તજવા,
કેશવ હરિને ભજવા, એજ ઉપાય છે રે,— જોને૦

प्राणपोपटप्रति उक्ति

राग सारंग.

હે પોપટપાથ ! રાધાકૃષ્ણ વિના તુ બીજુ બોલમા
ઠરવાનુ ઠામ, અમૃતફલ મેલીને ઠળીયા ઠોલમા ટેક
આવીને આબાની ડાળે, સુખરૂપ સરોવરની પાળે,
માયામય માની તે માળે,— હે પોપટપાથ૦
ચતુરાઈ ચતુર અતિ તારામા, સુકૃત કર ઉત્તમ વારામા,
નથી સાર સુખદ સુત દારામા;— હે પોપટપાથ૦

---

* ત્રિતાલ

અંતે આવાસ તજી જાશે, આડો અવળો અતિ અથડાશે,
તુથી તે સમયે શુ થાશે?— હે પોપટપાંથ૦
વીસર વ્હાલા મિથ્યા વાણી. **કેશવ** હરિની કરતો કહાણી,
મનગમતી રીતે લે માણી; હે પોપટપાંથ૦

ભવસાગરનું બારું નહિ ભૂલવાવિષે સ્મરણ આપનારું પદ્ય
આશાગોડી.

સમજો તો તમને સભારૂ, વચન મહા હિતકર છે મારૂ;
ન ભૂલ્યા ભવસાગર બારૂ, ક્યાંહિ નથી કલ્યાણ તમારૂં. ટેક.
નાવ મળી છે તરણી તરવા, કાયર થઈ બેઠા શુ કરવા?
જીર્ણ નથી થઈ તે જ્યાસુધી, તાત તરી શકશો ત્યાસુધી, સમજો૦
નાવ સાજી છે સાવ તમારી, હાથ હલેસા છે સુખકારી,
મંદ પવન મોજા છે ધીમા, શાન્ત તિમિંગલ ન તજે સીમા, સમજો૦
ઉઠ્યુ નથી તોફાન લગારે, સાધન સહુ અનુકૂલ તમારે,
નાવિક ચચલ શ્રેષ્ઠ સુખાણી, જાગો આજ સમય શુભ જાણી, સમજો૦
એક સખા આવ્યો છે સગે, થાય સહાયક સર્વ પ્રસગે;
માર્ગ બરાબર નજરે જોવો, આળસમા અવસર નહિ ખોવો, સમજો૦
ડાપણ રાખી ડામણ દેવુ, સાવધ સર્વ વિચારે રે'વુ,
ખાડ ખડકમા નહિ અથડાવું, ચારે કોર નિરખતા જાવુ, સમજો૦
કેશવ હરિના શુભ ગુણ ગાતા, અતરમા અતિશય ઉભરાતા;
ખેપ સફલ કરવી શુભ રીતે, જો જો છેવટ છેક ન ચ્હીતે, સમજો૦

ચેતવણી

દુર્લભ દેહ ધરી દિન ગાળો; એનો છે આગળ સરવાળો ટેક
છલકપટે શુ પેટ ભરોછો, કોને કાજ કુકર્મ કરો છો?
વાવેતર વાવે જન જેવુ, ફલ પામે છે અન્તે તેવુ, દુર્લભ૦
ભૂલવણીમા શુ ભરમાયા, મોહ કરેછે તમને માયા;
સુખ માની રાચો શામાટે, વીર જવુ છે વસમી વાટે; દુર્લભ૦
પરમાર્થે પ્રેરો શુભ પ્રીતિ અળગી રાખી સર્વ અનીતિ;
નીતિન્યાય હૃદયમા રાખો, દુખ પડે તેમા તે સાખો, દુર્લભ૦

શું લઈ આવ્યો શું લઈ જાવું, સમજે તો ન પડે પસ્તાવું,
શમ-દમ દાન દયા આદરજે, શુભ વર્તનથી ગુણ સંઘરજે; દુર્લભ૦
ધારી ધામ ધરા ધન માટી, ભાઈ ફૂલાઇ જશોમાં ફાટી,
જીવ ચંચલ-દલ-જલ જાણી, મિથ્યા તંત ન બાંધો તાણી; દુર્લભ૦
વિનય વિવેક વિચાર વધારી, ધર્મ કર્મ અંતરમાં ધારી;
કેશવ હરિ પોતાના કરવા, ભાવે ભવસાગરને તરવા. દુર્લભ૦

संसारिक समागमविषे

भजननो ढाळ.

પીયાવા કાંઠે પાંથ સમાગમ આતો,
મહાન ઇશ્વિરની માયાનો ભેદ નથી સમજાતો પી૦
કાંઠે થાય ક્યાંક એકઠો, જલએવાળ તણાતો,
આ સંઘાત આપણો એવો, ખોટ રખે તું ખાતો; પી૦
પ્હેલું કોણ જશે પદ મેલી, નિશ્ચય તે નથી થાતો.
પ્રાણ વળી પાછું મળવાનો, નથી વિશ્વાસ રખાતો; પી૦
મૃગજલ જેવા વૈભવ માટે, ભાઈ રખે ભરમાતો,
આમ કરૂં ને તેમ કરૂં તે, માલ વિનાની વાતો, પી૦
કાંઈ નથી લઈ આવ્યો સાથે, કર્મવડે રગડાતો,
મારૂં તારૂં કરતા કાલા કેમ નથી શરમાતો, પી૦
શા સારૂ કડવાશ કરે છે, મૂર્ખપણે મરડાતો,
ચાર ઘડીના ચટકા જેવો, જન્મ રહેછે જાતો, પી૦
કામ ક્રોધ લોભને જીતી, નીતિનવાણે ન્હાતો,
ધીર થઈને ધર્મ સમજજે, પ્રેમવડ પથરાતો, પી૦
મિથ્યા ચિંતન મેલી મનમા, આનંદે ઉભરાતો,
દયા દાન ને દીનપણામા, નિત્ય રહે તું તાતો. પી૦
આ તો વાત એવ અગાડી, પ્રિય જાણજે સ્તાતો,
સંપી જંપી રેજે શાણા, **કેશવ** હરિગુણ ગાતો, પી૦

चित्तचकोर

(મન માને નહિ સો ફેરા સમજાવું તોય શું થાય) એ રાગ.

હે ચિત્તચકોર, નિરખ પૂર્ણાનંદ પ્રકાશક ચંદ્રને
શીતલ સાચા, સ્વાભાવિક સર્વોત્તમ સુખના કંદને ૯૬
નથી કાલતણા કરમાં જાતો, નથી ક્યાહિ કલંકિત તે થાતો,
ઉદયાસ્ત રહિત અંતે આ તો;— હે ચિત્તચકોર૦
એના વિશ્વે કિરણો વ્યાપી, જીવાડે છે જીવન આપી,
સચરાચરના સંકટ કાપી — હે ચિત્તચકોર૦
ઉત્તમ તરુપર તું જઈ બેઠું, પલ્લવમાં પ્રેમવડે પેઠું,
રહિ જોયા વગર હવે હેઠું,— હે ચિત્તચકોર૦
નહિ દૂર જવું પલ પણ તારે, અંજન મા મિથ્યા અંધારે,
ભય લેશ નથી ભટકણ ભારે,— હે ચિત્તચકોર૦
પ્રતિકૂલ પવન પલપલ વાતા, વચમાં વાદળ આવી જાતા
પ્રત્યક્ષ નથી દર્શન થાતા,— હે ચિત્તચકોર૦
સન્મુખ આંખ ઉઘાડી જો, પ્રેમેથી પરિચય પાડી જો,
નાંખીણા લક્ષ લગાડી જો — હે ચિત્તચકોર૦
નિજ ધર્મ પરમ ધન ધારીને, ક્ષણભંગુર સંગ વિસારીને,
નિશ્ચલ પદ એક વિચારીને — હે ચિત્તચકોર૦
તન તાપ બધા તત્કાલ જશે, નિરવધિ અદ્‌ભૂત સુખ સાંપડશે
કેશવ કુલ-જન્મ કૃતાર્થ થશે — હે ચિત્તચકોર૦

मत्तमयूर

† राग सारंग.

હે મત્તમયુર, ભજ ભજ પૂર્ણાનંદ પયોધર વૃન્દને
નિર્મલ સુખરૂપ, શીતલ સર્વોત્તમ કરુણામૃતકંદને ૯૭
બહુ શીતલતા પસરી રહી છે, આ લીલાલ્હેર થઈ રહી છે,
સમરસતા ભાઈ ભરી રહી છે,- હે મત્તમયુર૦
પ્રેમે જીવનજલને પાતો, રહી છૂટ ગયો છે છવરાતો,
કરુણાકર ક્યાહિ નથી જાતો;-- હે મત્તમયુર૦

† ત્રિતાલ

સીંચી એણે સુંદર વાડી, ફુલેલ ફળેલ ઘણી ઘાડી
ઝૂકી રહી ઝાડ તણી ઝાડી,— હે મત્તમયૂર૦
ઉત્તમ તરુને તું સંભાળે, બેઠો છે અતિ ઉંચી ડાળે,
ડોકયા કરતો દિન કાં ગાળે ?— હે મત્તમયૂર૦
ભારે ભારે આવે એવા, મેળવતો અતિ ઉત્તમ મેવા,
હડ હડ થાવાના તજ હેવા;— હે મત્તમયૂર૦
તું અજ્ઞપણે અંતે મરવા, આ જઠર અજગર ભક્ષ્યે ભરવા,
જામાં જડબુદ્ધિ હવે ફરવા;— હે મત્તમયૂર૦
એ કામ મલિન ભય છે ભારે, રગડાવું છે અંતે તારે,
રણવગડે કોણ તને વારે ?— હે મત્તમયૂર૦
ગાંડા મન રાખે ગારામાં, એ મોટો દુર્ગુણ તારામાં,
સમજ્યો નહિ નરતા સાગામાં— હે મત્તમયૂર૦
જેને તું પોતાનાં જાણે, માનીતા થઇને જ માણે,
તે નિત્ય તને નીચો તાણે,— હે મત્તમયૂર૦

भोगी भृंग

* सारंग

હે ભોગી ભૃંગ મેળવ પદ્માનંદકમલ-મકરન્દને
એ દુર્લભ લાભ, મળવો દુર્લભ મધુકર અતિ મતિમંદને ટેક
ભરપૂર ભર્યો ચારે કોરે, જીવે છે તું તેને જોરે,
ચંચલ શા માટે તન ચોરે ?— હે ભોગી ભૃંગ૦
સુખ સર્વ જગત પામે જેથી, અલિ કેમ ઉદાસ રહે એથી,
ત્રણ તાપ ટળે તારા જેથી,— હે ભોગી ભૃંગ૦
ગાડા બગડયો ગજમદગારે, ષટ્પદ શરમાવાનું તારે,
શુભ ભાગ્યવિના ભૂલ્યો ભારે,— હે ભોગી ભૃંગ૦
છાણેથી નાસા છંદાઈ, દુર્ગંધ ભર્યો અંદર ભાઈ,
એથીજ રહ્યો છો અજાઈ,— હે ભોગી ભૃંગ૦
જલથી નિર્મલ થાશે જ્યારે, પ્યારા પરિમલ મળશે ત્યારે
સમજીશ પછી કપટી ક્યારે ?— હે ભોગી ભૃંગ૦
પંચરંગી પરિમલને હરતો, જ્યાં ત્યાં વળગે ગણગણ કરતો,
શું ફૂલે ફૂલવિષે ફરતો,— હે ભોગી ભૃંગ૦

* ત્રિતાલ

મંજરીઓના મુખપર જાતો, અવળી સવળી છાપટ ખાતો,
હજી કેમ નથી કાયર થાતો ?— હે ભોગી ભૃંગ૦
મમતા મેલી દે મુછાળા ચૂંથેછે શું ખોટા ચાળા ?
એમાં કસ કાંઈ નથી કાળા,— હે ભોગી ભૃંગ૦
તુજપર પક્ષી બેઠો ટાંપી, પકડી લેશે પલમાં પાપી,
ભુંડા ભય કોણ શકે કાપી ?— હે ભોગી ભૃંગ૦
જો જન્મ નથી આવો જડતો, પરિચય પરિવાર રહે પડતો,
અધવચ રહિ જાશે આથડતો,— હે ભોગી ભૃંગ૦
પંકજમાં અંધા બંધાશે, ગજગજ તનેય ગળી જાશે;
શી રીતે જન્મ સફલ થાશે ?— હે ભોગી ભૃંગ૦
વ્હાલા વીસર સઘળી ક્રીડા, કર હરિપદકમલવિષે ક્રીડા,
કેશવ પરહર સર્વે પીડા, હે ભોગી ભૃંગ૦

प्रभु भजवाविषे

कानडो

હરિ ભજ હરિ ભજ હરિભજ ભાઈ રે,*
વિષમ વિષયોમાં વિસર વડાઈ રે
ધન જન ધામ ધરાદિક વૈભવ, જાય પવનમાં જેમ તણાઈ રે, હરિ૦
આ તન ચપલા જેવું ચંચલ જીવન જલસમ જાય તણાઈ રે, હરિ૦
મૃગજલ જેવી મિથ્યા મમતા, સ્વપ્નસમાન સમજજે સગાઈ રે; હરિ૦
કામ ન આવે કાંઈ અકાલે, ભોળપણે શું જા ભરમાઈ રે, હરિ૦
પુણ્યવડે માનવ તન પામી, ધૂળ ધમે અમથો અથડાઈ રે, હરિ૦
લવરી કરતાં લેશ ન થાકે, નામરટણમાં જાય લજાઈ રે, હરિ૦
ડાક તજી દે ઠાઠ ઠગાઈ, કર સંપાદન શુભ સરલાઈ રે, હરિ૦
સાગ સફલ કર **કેશવ** સારો, હેતવડે હરિના ગુણ ગાઈ રે, હરિ૦

---

* 'રે'ની જરૂર નથી પણ લટક માટે નાખેલ છે 'રે' મેલીને માવુબનના મહિનાના રાગમાં ગાઇ શકાય છે 'હરિ' ને ઠેકાણે 'પ્રભુ' પદ પણ ઠીક છે

મેમાનપણાવિષે

†કાફી.

અમે તો આજ તમારા, બે દિનના મેમાન
સફલ કરો આ સહજ સમાગમ, સુખનુ એજ નિદાન ટેક.
આવ્યા જેમ જશુ તે રીતે, સર્વે એમ સમાન,
પાછા કોઈ દિને નહિ મળીએ, કયા કરશો સન્માન? અમે૦
સાચવજો સબધ પરસ્પર, ધર્મે રાખી ધ્યાન;
સાથી સદ્ગુણ લેજો દેજો, દૂર કરી અભિમાન. અમે૦
લેશ નથી અમને અતરમા, માન અને અપમાન;
હોય કશી કડવાશ અમારી, તો પ્રિય કરજો પાન, અમે૦
કેશવ હરિએ કરુણા કીધી, ન ભમો ભૂલી ભાન;
તત્ત્વે તાન રહે છે તેને, થાય ન જરીએ જાન, અમે૦

સદ્ગુરુનું શરણ

રાગ દેશ

સદ્ગુર-શરણવિના અજ્ઞાનતિમિર ટળશે નહિ રે,
જન્મ-મરણ કેનારૂ બીજ ખરૂ બળશે નહિ રે— ટેક.
પ્રેમ વચનામૃત પાનવિના, સાચા ખોટાના ભાનવિના,
ગાઢ હૃદયની જ્ઞાનવિના, ગળશે નહિ રે,— સદ્ગુરુ૦
શાસ્ત્ર પુરાણ સદા સભારે, તન મન ઇંદ્રિય તત્પર તારે,
વગરવિચારે વળમા, સુખ રળશે નહિ રે;— સદ્ગુરુ૦
તત્ત્વ નથી મારા તારામા, ગુજ સમજ નરતા સારામા,
ખનક સુત દારામા, દિન વળશે નહિ રે,— સદ્ગુરુ૦
કેશવ હરિની કરતા સેવા, પરમાનદ બતાવે તેવા.
ગોતવિના સજ્જન એવા, મળશે નહિ રે,— સદ્ગુરુ૦

પ્રભુના ભજનવિના જન્મ-મરણરૂપી બંધન મટતું નથી

રાગ દેશ.

પ્રભુના ભજન વિના બધન તારૂ ટળવુ નથી રે,
માનવ તન ખોયુ તો તે પાછુ મળવુ નથી રે - ટેક

† આ પદ મારૂ રાગમા પણ સભાળથી ગાઇ શકાય છે તાલ દીપચદી.

ધન જન યૌવન કેરા વળમાં, છટકી છ દાયો જો છલમા
તો બલમા અજ્ઞાન કદી બળવુ નથી રે; પ્રભુના૦
ધ્યાન સદા વિષયોનુ ધરતાં, દાનપુણ્યનો પથ વિસરતા,
ખોટી ખટપટ કરતા સુખ વળવુ નથી રે; પ્રભુના૦
ભવસાગર તરવાનુ આરૂ, હરિના શરણુ થકી શુ સારૂ ?
મારૂ તારૂ પ્રાણ કશુ પળતુ નથી રે; પ્રભુના૦
કાલ ફરે છે નિશદિન માથે, જાગીને જો હિત છે હાથે
કેશવ હરિજન સાથે, શુ હળવુ નથી રે ? પ્રભુના૦

ખોટું મોટપણું મૂકી દેવાવિષે

રાગ દેશ

સાચી વાત સખા સમજવુ તુને સાનમા રે,
ખોટુ મોટપણુ મેલી દે મિથ્યા માનમા રે ૮૮
ધામ ધરા ધન સાથ ન આવે, સ્નેહ અને સબધ સતાવે,
સુતદારાદિક તને નચાવે તાનમા રે, સાચી૦
પુણ્યવડે માનવ તન પામી, વામી થઈ બેઠો છે કામી,
ખલ તારી તે ખામી કહુ છુ કાનમા રે; સાચી૦
નામરૂપ સર્વે છે નિષ્ફલ, બહુ કોને દેખાડેછે બલ,
જીવન ચલ જલબિદુ પડેલું પાનમા રે, સાચી૦
વિનય વિવેક વિચાર કરીને, તર ભવસાગર પુણ્ય કરીન
ભાવ ધરીને **કેશવ** હરિ ભગવાનમા રે; સાચી૦

જ્ઞાનનાં પદો

રામગ્રી

રે જીવ ! તુ શિવરૂપ છે, ભૂલ્યો કેમ ભમેછે ?
આ સસારની જાલમા, શુ ગુથાવુ ગમે છે ? રે જીવ૦
પચમહાભૂતનો થયો, તુ નથી જડ દેહ,
ગાય પુરાણો શાખ દે, પછી શો સદેહ ? રે જીવ૦

જ્ઞાનેંદ્રિય તે તુ નથી, નથી તુ પંચપ્રાણ,
કર્મેન્દ્રિઓ પણ તુ નથી, એમ નિશ્ચય જાણ, રે જીવ૦
પંચમહાભૂત તુ નથી, તુ નથી નામ રૂપ,
વર્ણ અને જાતિ તુ નથી, કા પડ્યો અંધકૂપ ? રે જીવ૦
ત્રિગુણ અહંકાર તુ નથી, નથી માસ ને મેદ,
વસ્તુ–કાલ અને દેશનો, તુજમા નથી ભેદ, રે જીવ૦
હાડ ચર્મ રસ લોહી ને, તુ નથી મલમૂત્ર.
માતપિતા ભાઈ ભામિની, પુત્રિ કે નથી પુત્ર, રે જીવ૦
કર્તૃત્વપણ તુમા નથી, નથી ભોક્તૃત્વ ભાઈ,
સંસારના સંબંધની, નથી તારે સગાઈ; રે જીવ૦
નીચ ઉચ્ચ વર્ણ તુ નથી, નથી નર તેમ નારી,
તારા નથી ધન ધામ આ, તે તુ જોને વિચારી, રે જીવ૦
ખાવુ પિવુ હર્ષ શોક એ; દેહના સહુ ધર્મ,
વેદ વેદાતની વાણીનો, કેમ જાણે ન મર્મ ? રે જીવ૦
જન્મ–મરણ ને જરા નથી, એક રૂપ અનાદિ;
સચ્ચિતઆનંદરૂપ છો, નથી અંત ને આદિ, રે જીવ૦

(૭)

બરવાપીલુ

આનંદ આનંદ આજ અમારે, વિનય વિવેકથી વસ્તુવિચારે, આ૦
હેય ઉપાદેય હોય હવે શુ ? આ આપણુ પારકુ તુ લવે શુ ? આ૦
ધામ ધરા ધન દુખ ન આપે એ નિજરૂપના પ્રૌઢપ્રતાપે, આ૦
પુત્ર કલત્ર કુટુબ વગેરે, દુખદ દેખુ નહિ કોઈ પેરે, આ૦
સાભળુ જોઉ જગતમાહિ જે જે, હુથી નહિ કાઈ નોખુ રહે તે, આ૦
હર્ષ અને શોક શેનો કરૂ હુ ? ક્યા ભવસાગર શાને તરૂ હુ ? આ૦
બંધન મોક્ષ નહિ કાઈ મારે, શુ સાભરે ને પડે શુ વિસારે ? આ૦
બ્રહ્મવિલાસ રમુ હુ જ તેમા, હોય અન્ય આ નહિ કાઈ એમા, આ૦
તાપ ત્રિધા તન કેમ તપાવે ? કોણ કહો રાગ–રોષ કરાવે ? આ૦
ભૂલવડ હોય વોય વધારી, જાણુ થયુ આજ જોતા વિચારી આ૦
કેશવ અંતર્યામીપ્રતાપે, વિશ્વવિલાસ સદા સુખ આપે, આ૦

(૩)

રુચિરાછંદની ચાલ

શાનો ભય ક્યાં છે ભવસાગર, શું મારે તે તરવું રે ?
નિત્ય પરમ આનંદરૂપ હું, દુખવિના શું ડરવું રે ? ટેક
પાપ પુણ્યનો હું નહિ કર્તા, તે સાથે શું લાગ્યું રે ?
મારે જન્મ–મરણ પણ ક્યાં છે ? શાથી ભડકી ભાગું રે ? શાનો૦
ક્યાં છે કુલ કોનો હું પોતે, કોણ કુટુંબી મારો રે ?
ક્યાં છે સંપત ધામ ધરા ધન, ક્યાં સુખ ભોગ સુધારો રે ? શાનો૦
તાપ ત્રિવિધ તન મનના ક્યાં છે, શા કારણથી તપવું રે ?
ધર્મ કર્મ પણ ક્યાં કોને છે, શું તજવું શું જપવું રે ? શાનો૦
ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં જાવાનું, ક્યાં આખર ક્યાં આદિ રે ?
હર્ષ શોક સુખ દુઃખ મને ક્યાં, ક્યાં વાદી પ્રતિવાદી રે ? શાનો૦
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ અવસ્થા, ક્યાં છે આધિ ઉપાધિ રે ?
ઝીણી નજરે નિરખી જોતાં, ક્યાં વળગે છે વ્યાધિ રે ? શાનો૦
અહંકાર મન ઇંદ્રિય ક્યાં છે, ક્યાં છે વિષયવિચારો રે ?
પંચભૂતનું તન પણ ક્યાં છે, ક્યાં બંધન ક્યાં આરો રે ? શાનો૦
યમકિંકર નહિ દેખું નયને, નરક સ્વર્ગ તે શાનાં રે ?
આ સ્થાવર આ જંગમ એ તો, છે ઓસ્યાનાં બાનાં રે ? શાનો૦
પૃથ્વી પાણી પર્વત તારા, ક્યાં પશુ–પક્ષી પ્રાણી રે ?
દાનવ દેવ મનુષ્ય વગેરે, કહેવાની છે કાંણી રે, શાનો૦
લાભ હાનિનો સંભવ શાનો, ભેદ કશો નહિ ભાળું રે,
મિત્ર પવિત્ર પુત્ર પણ ક્યાં છે, ક્યાં કેને સંભાળું રે ? શાનો૦
ક્યાં ઘરબાર જનક ને જનની, ક્યાં છે શ્યામા શાણી રે ?
મારૂં તારૂં એવી માયા, મનમાંથી ઉભરાણી રે, શાનો૦
નામ રૂપ ને નાશ વગેરે, કલ્પું હું તે કોનું રે ?
અધિષ્ઠાનથી કાંઈ ન અળગું, સઘળાં ભૂષણ સોનું રે, શાનો૦
ભેદકલ્પના ભય આપેછે, એ જો વાત ન જાણી રે,
મૃગજલમાં મૃગલાની પેઠે, બંધન પામે પ્રાણી રે, શાનો૦

* ટેકમાં જે ખુબી છે તે ખુબીના અંતરાઓ નથી, અને સંબંધવાળા પણ નથી, તો પણ બોલવા માટે ઉતારેલ છે. આ પદ ઘણા ઢાળમાં ગવાય છે

ઇંદ્રજાલના જેવું લાગે, તે મનના સંકલ્પે રે,
ચિદાભાસના ચૈતન્યવડે, મનગમતું મન કલ્પે રે; શાનો૦
કેશવ હરિની હોય કૃપા તો, સારી સમજણ આવે રે,
પોતાના અંતરના અનુભવ, ઉત્તમ સુખ ઉપજાવે રે, શાનો૦

---

(૪)

भुजंगी छंद

ભલે માન આપો ન આપો ગમે તો, રમો રંગમાં સંગીસાથે તમે તો,
નથી કામ કાંઈ તમારૂં અમારે, અમે મગ્ન એહા અમારે વિચારે ૪
નથી જાણવાની તમારે જરૂર, અમારો અનિર્વાચ્ય છે પ્રેમ પૂર;
તમે મગ્ન રે'જો તમારા નિશામાં, અમે ચોડિએ ચિત્ત દૈવી દિશામાં ૫
ખરે ખેલ આ દૃશ્યનો સર્વ ખોટો, અવિદ્યાવડે ચિત્તમાં નિત્ય ચોટો,
નથી સાર સંબંધ છે અંધરૂપ, સદા શ્રેષ્ઠ છે એક આત્મસ્વરૂપ. ૬

---

(૫)

काफी

બતાવું હું કયી રીતે, આજ અહો આનંદ ?
અંતરમાં ઉગ્યો છે રસમય, અદ્‌ભુત સુખનો ચંદ્ર. બ૦
તાપ ગયા તનમનના મારા, છૂટયો સઘળો છંદ,
ભય તૂટયો આ ભવસાગરનો, ફેંદી નાખ્યો ફંદ; બ૦
દુર્ગુણ દોષ-તિમિરનો સત્વર, કાઢી નાખ્યો કંદ,
કેશવ હરિની પૂર્ણકૃપાથી, વાધ્યો ગુણનો વૃંદ; બ૦

---

(૬)

मुल्क भैरवी

સ્વપ્નસમ સંસારમાં શો શોક મોહ તમારે છે ?
બોધ થતાં અંતરે આનંદ નિત્ય અમારે છે સ્વ૦

માનને મમતાવડે કલ્પાતમાં પોતે કરેલા;
સ્વાતના સંકલ્પ તે તો સ્વાંતને સહુ સારે છે, સ્વા૦
છે બધુ છે તો પછી કાંઈ નથી તો તેમ છે આ,
સાર જો સમજાય તો સુખ-દુખ સર્વ વિસારે છે, સ્વા૦
કાંઈ છે નહિ તોય જે દેખાય તે શાને નિહાળો,
માનવાના ભાવથી ભવસિંધુનો ભય ભારે છે, સ્વા૦
વશ્ય ને પરવશ્યતા તે આપણા આધીનમા છે,
સ્વપ્નજાગ્રત એક એવો ભાવ ભેદ વિદારે છે, સ્વા૦
આ અલૌકિક ઇંદ્રજાલે દ્વેષ-રાગ તરંગ મેલો;
મોક્ષ-બંધન આપણા તે આપણનેજ પનારે છે, સ્વા૦
ટળતાં અજ્ઞાન **કેશવ** વાસનાનો નાશ થાતા,
સત્ય તત્ત્વવિચાર તે સંસાર પાર ઉતારે છે; સ્વા૦

(૭)

મહીદીપની ચાલ

* હું અખંડ એક નિત્ય ચિદ્ઘન અવિનાશી
કલ્પિત જડ સકલ દશ્યજાલનો વિલાસી — હું૦
પર્ણુકામ હુ સમાન ધર્મરૂપ ધાતા;
વિવિધ જગતજાલનો વિચારથી વિધાતા, હું૦
સકલ દશ્ય અવધિએ સદૈવ છે વિનાશી,
આદિ-અંત-મધ્યમાહિ હુ રહ્યો વિકાસી હું૦
નિર્વિકાર નિરાકાર છુ સ્વયપ્રકાશી,
વિશ્વમાં વસાવનાર મુક્તિપુરી કાશી હું૦
બ્રહ્મા ભવ ઇંદ્ર દેવ કોઈ નથી ન્યારા,
લોક લોકપાલ સૂક્ષ્મ દષ્ટિવડે મારા;— હું૦
દેશ-કાલ વસ્તુનો ન ભેદ ભાઈ મારે,
જાગ્રત કે સ્વપ્ન કે સુષુપ્તિ હોય ક્યારે ? હું૦

---

* ‘હું’ શબ્દને બદલે ‘તું’ લેવો હશે તો લેવાશે. સહજ જોડાઈ, ને લખી લીધી લી કર્તા.

દ્વૈતભાસ ભ્રાંતિમાત્ર છે વિવર્તરૂપે,
શુદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત સદા નિશ્ચલ સ્વરૂપે, હું૦
ધ્યાન અને ધ્યેય અને ધ્યાતા નહિ નોખો,
વાણી મનથી અતીત હું ચતુર્થ ચોખો, હું૦
કેશવ હરિરામ કૃષ્ણ નામથી ગવાઉં,
સ્થિર સદૈવ પરમધામ થાઉં કે ન જાઉં, હું૦

વિભાગ ૧ લો.
સમાપ્ત.